

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ανδρονίκη Δημητρίου Κυριακάτου

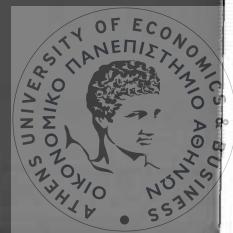
ΕΡΓΑΣΙΑ

Που υποβλήθηκε στο Τμήμα Στατιστικής
του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση

Μεταπτυχιακού Διπλώματος

Συμπληρωματικής Ειδίκευσης στη Στατιστική
Μερικής Παρακολούθησης (Part-time)

Αθήνα
Ιούνιος 2003

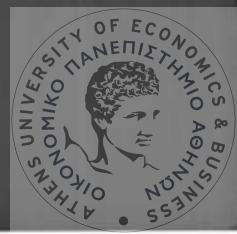

0 000000 493260

KATALOGOS

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
εισ. 73766
λρ. 33890021
ταξ. κνρ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ανδρονίκη Δημητρίου Κυριακάτου

ΕΡΓΑΣΙΑ

Που υποβλήθηκε στο Τμήμα Στατιστικής
του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση

Μεταπτυχιακού Διπλώματος

Συμπληρωματικής Ειδίκευσης στη Στατιστική
Μερικής Παρακολούθησης (Part-time)

Αθήνα
Ιούνιος 2003

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
εισ. 73766
Αρ. 338.90.021
ταξ. ΚΥΡ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ

Εργασία που υποβλήθηκε ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Συμπληρωματικής Ειδίκευσης στη Στατιστική
Μερικής Παρακολούθησης (Part-time)

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ανδρονίκη Δημητρίου Κυριακάτου

Υπεύθυνο μέλος ΔΕΠ:
Α. Κωστάκη
Επίκουρη Καθηγήτρια

Ο Διευθυντής Μεταπτυχιακών Σπουδών

Μιχαήλ Α. Ανης
Αναπληρωτής Καθηγητής

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά όλους τους διδάσκοντες οι οποίοι με βοήθησαν να αποκτήσω ικανότητα χρήσης των μεθόδων της Στατιστικής Επιστήμης και να διαμορφώσω ένα τρόπο σκέψης, που θα με βοηθήσει να αντιμετωπίσω στατιστικά προβλήματα, που παρουσιάζονται στην εργασία μου σαν οικονομολόγος - περιφερειολόγος.

Ευχαριστώ ιδιαιτέρως την κ. Αναστασία Κωστάκη για την πολύτιμη βοήθεια και επίβλεψή της στη συγγραφή της διατριβής μου. Με την εμπειρία, τις επιστημονικές γνώσεις, τις συμβουλές και τις υποδείξεις της συνέβαλε στην κατά το δυνατόν αρτιότερη εκπόνηση της εργασίας αυτής.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Γεννήθηκα στην Αθήνα το έτος 1974.

Τις λυκειακές μου σπουδές έκανα στο Α' Λύκειο Αμαρουσίου.

Είμαι πτυχιούχος του τμήματος «Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης» του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών.

Εργάζομαι ως οικονομολόγος - περιφερειολόγος.

ABSTRACT

Androniki Kyriakatou

ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF EPIRUS REGION

June 2003

Epirus is the poorest region among the regions of the European Community. The main objective of this work is to identify factors, which are responsible for the unpleasant economic and demographic situation of the region. Measures that will reinforce and strengthen the economy and the social prosperity not only for the citizens of urban areas but also for people in isolated mountainous areas which are diminished and tend to be abandoned, are necessary.

The research is based on the analysis of statistical data which mainly concern the population characteristics of this region. (Epirus suffers of low birth rate and desolation of the countryside). Analysis of labour force is also provided. (Epirus is characterised by the highest unemployment rate in relation with the rest Country). According to GDP and other indices a great development of the tertiary sector is observed to primary sector's disadvantage. Finally useful conclusions arise along with the development of state intervening policy for the sustainable economic development of Epirus region.

VI

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ανδρονίκη Δ. Κυριακάτου

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ιούνιος 2003

Έναυσμα για την εκπόνηση μελέτης της αναπτυξιακής φυσιογνωμίας της Περιφέρειας Ηπείρου, είναι το γεγονός της κατάταξής της ως φτωχότερης ανάμεσα σε όλες τις Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με απόλυτα τεκμηριωμένο τρόπο βασισμένο σε ανάλυση και αξιολόγηση στατιστικών στοιχείων γίνεται προσπάθεια εντοπισμού των προβληματικών παραγόντων και μειονεκτημάτων που την οδήγησαν στην τελευταία θέση από άποψη οικονομικής προόδου. Παράλληλα γίνεται εκτίμηση των τάσεων και πλεονεκτημάτων που προσφέρει η περιφέρεια και προτείνονται μέτρα που θα ενισχύσουν και θα τονώσουν την οικονομία και την κοινωνική ευημερία των κατοίκων τόσο των αστικών κέντρων όσο και των απομακρυσμένων ορεινών περιοχών που παρακμάζουν και τείνουν να ερημωθούν.

Τα κύρια σημεία μελέτης αφορούν καταρχήν τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας. (Πρόκειται για μία γηρασμένη περιφέρεια που αντιμετωπίζει έντονα το πρόβλημα της υπογεννητικότητας και της σταδιακής ερήμωσης της υπαίθρου). Ακολουθεί η ανάλυση στοιχείων του εργατικού δυναμικού, (εμφανίζει το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα) καθώς και η ανάλυση του ΑΕΠ και των οικονομικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας κατά τομέα παραγωγής. (Παρατηρείται μεγάλη ανάπτυξη του τριτογενή τομέα, εις βάρος όμως του πρωτογενή τομέα). Τέλος προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα και αναπτύσσεται η κρατική παρεμβατική πολιτική για την ανάπτυξη της Περιφέρειας της Ηπείρου.

VIII

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΑ
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 2: Γεωγραφικά και Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά	4
2.1 Βασικά Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά	4
2.2 Γεωλογία	5
2.3 Κλίμα	6
2.4 Διοικητική Οργάνωση & Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά του κάθε Νομού	8
Κεφάλαιο 3: Πληθυσμιακή Φυσιογνωμία	15
3.1 Δημογραφικές Εξελίξεις και Διαπεριφερειακές Συγκρίσεις	15
3.2 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	18
3.3 Στατιστικές Εκτιμήσεις	20
3.4 Ανάλυση των Δημογραφικών Χαρακτηριστικών με τη Χρήση Δημομετρικών Μεθόδων	22
Κεφάλαιο 4: Απασχόληση	47
4.1 Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός - Ανεργία	47
4.2 Διάρθρωση της Απασχόλησης	50
4.3 Συντελεστής Συμμετοχής	57
4.4 Διαρθρωτική Περιφερειακή Ανάλυση	61
4.5 Συμπεράσματα - Προτάσεις	66
Κεφάλαιο 5: Οικονομική Φυσιογνωμία	67
5.1 ΑΕΠ	67
5.2 Εξέλιξη του ΑΕΠ	68
5.3 Εισόδημα	74
5.4 Τομείς Οικομομικής Δραστηριότητας	85

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**ΣΕΛΙΔΑ**

5.5 Πρωτογενής Τομέας	85
5.6 Δευτερογενής Τομέας	106
5.7 Τριτογενής Τομέας	127
Κεφάλαιο 6:. Συμπεράσματα και Κρατική Παρεμβατική Αναπτυξιακή Πολιτική	138

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

	ΠΙΝΑΚΑΣ	ΣΕΛΙΔΑ
A.1	Πληθυσμοί και Εκτάσεις - Διαπεριφερειακές Συγκρίσεις	17
A.2	Πληθυσμός και Ποσοστιαία Μεταβολή κατά Περιφέρεια	19
A.3	Ποσοστιαία Διάρθρωση Πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών, 1971-1991	20
A.4	Νομαρχιακός Πληθυσμός και Συντελεστής Μεταβλητότητας, 1971-1991	22
A.5	Δείκτες Γήρανσης και Εξάρτησης, 1971-1991	26
A.6	Λόγος Φύλου κατά ομάδες ηλικιών, 1981	29
A.7	Λόγος Φύλου κατά ομάδες ηλικιών, 1991	30
A.8	Λόγος Φύλου, 2001	30
A.9	Λόγοι Παιδιών προς Γυναίκες, 1981-1991	31
A.10	Ακαθάριστος Συντελεστής Γεννητικότητας, 1981-1991	33
A.11	Γενικός Συντελεστής Γεννητικότητας, 1981-1991	34
A.12	Συντελεστής Βρεφικής Θνησιμότητας, 1981-1991	35
A.13	Ακαθάριστος Συντελεστής Θνησιμότητας, 1981-1991	37
A.14	Συντελεστές Θνησιμότητας, 1981-1991	39
A.15	Ακαθάριστος Συντελεστής Φυσικής Κίνησης, 1981-1991	40
A.16	Μεταναστευτική Κίνηση προς την Ελλάδα σύμφωνα με φύλο και Χώρα προέλευσης μεταναστών, 1981-1991	42
A.17	Μεταναστευτική Κίνηση προς την Ελλάδα, έτος 1997	42
B.1	Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, 1981	49
B.2	Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, 1991	49
B.3	Οικονομικώς ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, 2002	50
B.4	Ποσοστιαία μεταβολή απασχόλησης κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 1981-1991	51
B.5	Ποσοστό συμμετοχής των τομέων της οικονομικής δραστηριότητας στη συνολική απασχόληση, 1981	51

B.6	Ποσοστό συμμετοχής των τομέων της οικονομικής δραστηριότητας στη συνολική απασχόληση, 1991	52
B.7	Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 1981-1991	52
B.8	Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστ/τητας & θέση στο επάγγελμα, 1981	56
B.9	Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστ/τητας & θέση στο επάγγελμα, 1991	56
B.10	Συντελεστής Συμμετοχής των Νομών της Περιφέρειας Ηπείρου, 1981	59
B.11	Συντελεστής Συμμετοχής των Νομών της Περιφέρειας Ηπείρου, 1991	59
B.12	Ειδίκευση απασχόλησης των νομών της Π. Ηπείρου κατά βασικούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, 1981	60
B.13	Ειδίκευση απασχόλησης των νομών της Π. Ηπείρου κατά βασικούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, 1991	60
B.14	Ανάλυση Απόκλισης -Συμμετοχής, 1981-1991	62
B.15	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής- Προτεινόμενα Μέτρα	65
Γ.1	ΑΕΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1981	69
Γ.2	ΑΕΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1991	70
Γ.3	ΑΕΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1998	71
Γ.4	Ποσοστιαία συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήρια ΑΕΠ, 1981-1998	72
Γ.5	Ποσοστιαία συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήρια ΑΕΠ, 1981-1998	72
Γ.6	Ποσοστιαία συμμετοχή του τριτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήρια ΑΕΠ, 1981-1998	72

Γ.7	Εισόδημα ανά τομέα δραστηριότητας και Συντελεστής Συμμετοχής, 1981	74
Γ.8	Εισόδημα ανά τομέα δραστηριότητας και Συντελεστής Συμμετοχής, 1991	75
Γ.9	Ανάλυση Απόκλισης -Συμμετοχής, 1981-1991	78
Γ.10	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής & Προτεινόμενα Μέτρα (Συνολικό Εισόδημα)	81
Γ.10	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής & Προτεινόμενα Μέτρα (Εισόδημα Πρωτογενή Τομέα)	82
Γ.11	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής & Προτεινόμενα Μέτρα (Εισόδημα Δευτερογενή Τομέα)	82
Γ.12	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής & Προτεινόμενα Μέτρα (Εισόδημα Δευτερογενή Τομέα)	82
Γ.13	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής & Προτεινόμενα Μέτρα (Εισόδημα Τριτογενή Τομέα)	83
Δ.1	Ποσοστιαία Συμμετοχή πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήριο το ΑΕΠ	86
Δ.2	Μέση Παραγωγικότητα, 1981	89
Δ.3	Μέση Παραγωγικότητα, 1991	90
Δ.4	Σχετικοί Νομαρχιακοί Δείκτες Παραγωγικότητας, 1981	90
Δ.5	Σχετικοί Νομαρχιακοί Δείκτες Παραγωγικότητας, 1991	91
Δ.6	Σχετικοί Περιφερειακοί Δείκτες Παραγωγικότητας, 1981-1991	91
Δ.7	Κυριότερα Γεωργικά Προϊόντα Νομών Ηπείρου, 1991-1994-2000	93
Δ.8	Κυριότερα Γεωργικά Προϊόντα Π. Ηπείρου και Χώρας, 1991-1994-2000	94
Δ.9	Ειδίκευση σε αγροτικά προϊόντα, 2000	97

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΣΕΛΙΔΑ

Δ.10	Αριθμός ζώων κατά είδος, 1991-2000	98
Δ.11	Τα κυριότερα κτηνοτροφικά προϊόντα, 1991-2000	100
Δ.12	Χωροταξική κατανομή ιχθυοκαλλιεργειών, 2002	102
Δ.13	Χωροταξική κατανομή μονάδων μεταποίησης αλιευτικών προϊόντων ανά κατηγορία τελικού προϊόντος	102
Δ.14	Ποσοστιαία συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήρια ΑΕΠ	107
Δ.15	Μέση Παραγωγικότητα, 1981	109
Δ.16	Μέση Παραγωγικότητα, 1991	109
Δ.17	Σχετικοί Δείκτες Παραγωγικότητας, 1981	110
Δ.18	Σχετικοί Δείκτες Παραγωγικότητας, 1991	110
Δ.19	Βασικά οικονομικά μεγέθη στο σύνολο βιομηχανίας κατά Νομό, 1981	111
Δ.20	Βασικά οικονομικά μεγέθη στο σύνολο βιομηχανίας κατά Νομό, 1991	111
Δ.21	Βασικά οικονομικά μεγέθη στο σύνολο βιομηχανίας κατά Νομό, 1998	112
Δ.22	Κατηγορίες Οικονομικής Δραστηριότητας	114
Δ.23	Ποσοστό αρ. επιχειρήσεων χώρας, κατά περιφέρεια & ανά κατηγορία οικονομικής δραστηριότητας, 1995	115
Δ.24	Αριθμός επιχειρήσεων, μέση ετήσια απασχόληση μισθωτών υπαλλήλων, τζίρος κατά κατηγορία οικονομικής δραστηριότητας στη Χώρα	116
Δ.25	Αριθμός επιχειρήσεων, μέση ετήσια απασχόληση μισθωτών υπαλλήλων, τζίρος κατά κατηγορία οικονομικής δραστηριότητας στην Π. Ηπείρου	117
Δ.26	Θέση κάθε Περιφέρειας σε σχέση με τη Χώρα, ως προς τον αρ. επιχ/σεων ανά κλάδο οικ. δραστηριότητας, 1995	118

Δ.27	Ποσοστιαία συμμετοχή του αρ. επιχ/σεων, της Μ.Ε.Α., του τζίρου για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. N. Άρτας, 1995	119
Δ.28	Ποσοστιαία συμμετοχή του αρ. επιχ/σεων, της Μ.Ε.Α., του τζίρου για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. N. Θεσπρωτίας, 1995	120
Δ.29	Ποσοστιαία συμμετοχή του αρ. επιχ/σεων, της Μ.Ε.Α., του τζίρου για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. N. Ιωαννίνων, 1995	121
Δ.30	Ποσοστιαία συμμετοχή του αρ. επιχ/σεων, της Μ.Ε.Α., του τζίρου για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. N. Πρεβέζης, 1995	122
Δ.31	Δυναμικό καταλυμάτων, 1991	129
Δ.32	Δυναμικό καταλυμάτων, 1996	129
Δ.33	Δυναμικό καταλυμάτων, 2001	129
Δ.34	Μέση ετήσια πληρότητα στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, 1991-1996-1999	130
Δ.35	Διανυκτερεύσεις πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, 1991-1996-1999	132
Δ.36	Διανυκτερεύσεις πελατών (%) στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα, 1991-1996-1999	133
Δ.37	Τιμές δίκλινων δωματίων κατά Περιφέρεια, 1998	135
Δ.38	Έσοδα από διανυκτερεύσεις κατά Περιφέρεια, 1998	136
Δ.39	Χρηματοδοτικό σχήμα ΠΕΠ Ηπείρου, 2000-2006	145
Δ.40	ΠΕΠ III Ηπείρου	146

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑ	ΣΕΛΙΔΑ
3α Πυραμίδες ηλικιών πληθυσμού Ελλάδος, 1981-1991	24
3β Πυραμίδες ηλικιών πληθυσμού Ηπείρου, 1981-1991	25
3.1 Δείκτης Γήρανσης	27
3.2 Δείκτης Εξάρτησης	27
3.3 Λόγοι Παιδιών: Γυναικών	32
3.4 Γενικός Συντελεστής Γεννητικότητας	32
3.5 Μεταναστευτική Κίνηση προς την Ήπειρο το 1991 σύμφωνα με τη Χώρα προέλευσης μεταναστών	43
3.6 Κατανομή Περιφερειακού Πληθυσμού κατά Επίπεδο Αστικότητας, 1971	45
3.7 Κατανομή Περιφερειακού Πληθυσμού κατά Επίπεδο Αστικότητας, 1991	45
3.8 Εξέλιξη της κατανομής του πληθυσμού της χώρας κατά επίπεδο Αστικότητας	46
4.1 Ποσοστά Απασχολούμενου και Άνεργου Πληθυσμού στην Π. Ηπείρου	50
4.2 Ποσοστό συμμετοχής των τομέων οικονομικής δραστηριότητας στη συνολική απασχόληση, 1981	53
4.3 Ποσοστό συμμετοχής των τομέων οικονομικής δραστηριότητας στη συνολική απασχόληση, 1991	53
5.1 ΑΕΠ Π. Ηπείρου κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1981-1991-1998	73
5.2 ΑΕΠ Χώρας κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1981-1991-1998	73
5.3 Ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1981	87

ΓΡΑΦΗΜΑ**ΣΕΛΙΔΑ**

5.4	Ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1991	87
5.5	Ποσοστό συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1998	88
5.6	Ποσοστό συμμετοχής του δευτερογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1981	107
5.7	Ποσοστό συμμετοχής του δευτερογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1991	108
5.8	Ποσοστό συμμετοχής του δευτερογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1998	108
5.9	Αρ. Καταστημάτων στην Π. Ηπείρου (20 εργαζομένων και άνω)	124
5.10	Αρ. Καταστημάτων στη Χώρα (20 εργαζομένων και άνω)	124
5.11	Αρ. Απασχολουμένων στην Π. Ηπείρου (σε καταστήματα 20 εργαζομένων και άνω)	124
5.12	Αρ. Απασχολουμένων στη Χώρα (σε καταστήματα 20 εργαζομένων και άνω)	124
5.13	Ποσοστό επιχειρήσεων κατά κατηγορία οικονομικής δραστ/τας στην Ελλάδα, 1995	125
5.14	Ποσοστό επιχειρήσεων κατά κατηγορία οικονομικής δραστ/τας στην Π.Ηπείρου, 1995	125
5.15	Ποσοστό τζίρου κατά κατηγορία οικονομικής δραστ/τας στην Ελλάδα, 1995	126
5.16	Ποσοστό τζίρου κατά κατηγορία οικονομικής δραστ/τας στην Π.Ηπείρου, 1995	126

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Η χρήση της περιφερειακής ποσοτικής ανάλυσης στην διερεύνηση των περιφερειακών φαινομένων, στη μελέτη της φυσιογνωμίας των περιφερειών, στον προσδιορισμό των περιφερειακών ανισοτήτων και στη διαμόρφωση και αξιολόγηση της περιφερειακής πολιτικής διευρύνεται συνεχώς.

Οι μεθόδοι περιφερειακής ανάλυσης διαμορφώθηκαν με τη διαδοχική ανάπτυξη τριών βασικών σταδίων:

Πρώτο στάδιο: Η περιφερειακή επιστήμη βασίστηκε στις ποσοτικές μεθόδους της οικονομικής επιστήμης.

Δεύτερο στάδιο: Ο πολυεπιστημονικός χαρακτήρας της περιφερειακής επιστήμης οδήγησε στην αναζήτηση και υιοθέτηση μεθόδων που προέρχονται από άλλες επιστήμες όπως η Κοινωνιολογία, οι Πολιτικές Επιστήμες, η Φυσική, η Στατιστική κ.α.

Τρίτο στάδιο: Η αυτονόμηση της Περιφερειακής Επιστήμης και η ιδιαιτερότητα των θεμάτων της οδήγησαν στην διαμόρφωση των ποσοτικών μεθόδων περιφερειακής ανάλυσης.

Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζονται δείκτες και μέθοδοι της περιφερειακής ανάλυσης που αναπτύχθηκαν μέσα από την αξιοποίηση και μελέτη της Στατιστικής Επιστήμης.

Η Στατιστική που αποτελεί μια εφαρμοσμένη επιστήμη είναι απαραίτητη για την πρόοδο ενός κράτους, ενός οργανισμού, μιας βιομηχανίας ή μιας επιχείρησης. Βρίσκει πολύ μεγάλη εφαρμογή σε όλους σχεδόν τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας όπως στον Οικονομικό τομέα (παρακολούθηση του γενικού επιπέδου των τιμών, του εθνικού εισοδήματος, της απασχόλησης, της παραγωγικότητας, της κατάρτισης δεικτών οικονομικής δραστηριότητας κλπ), στη Γεωργία, τη Βιομηχανία, τη Διοίκηση, τη Δημογραφία. Με τις μεθόδους συλλογής και επεξεργασίας στοιχείων αλλά και τις μεθόδους ανάλυσης και

μελέτης τους, μπορούμε να ανακαλύψουμε σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα φαινόμενα και να διατυπώσουμε συμπεράσματα που είναι χρήσιμα για τη λήψη ορθών αποφάσεων. Επίσης μπορούμε να προβλέψουμε οικονομικά μεγέθη.

Γίνεται δηλαδή αντιληπτό ότι για τη μελέτη των ιδιοτήτων των διαφόρων μονάδων της ομάδας που μας απασχολεί, ακολουθήθηκαν κάποια στάδια. Αρχικά συγκεντρώνονται όλα τα στατιστικά στοιχεία που είναι αναγκαία για τη διερεύνηση του θέματος. Έπειτα τα στατιστικά αυτά στοιχεία επεξεργάζονται μεθοδικά και παρουσιάζονται υπό μορφή πινάκων και γραφικών παραστάσεων. Τέλος ακολουθεί η ανάλυση των στοιχείων αυτών και η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για να ληφθούν σωστές αποφάσεις.

Η παρούσα μελέτη περιλαμβάνει τη συλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση στοιχείων για την φυσιογνωμία της Περιφέρειας της Ηπείρου. Μέσα από τη διαδικασία αυτή θα γίνει προσπάθεια για την τεκμηρίωση των προτάσεων, τον εντοπισμό των κυριότερων προβλημάτων και τη διερεύνηση των αιτίων τους, καθώς και την εκτίμηση των τάσεων και δυνατοτήτων ανάπτυξης της Περιφέρειας.

Καταρχήν παρουσιάζονται τα γενικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Ηπείρου και των Νομών της, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μία πρώτη εικόνα για τις δυνατότητες και τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η περιφέρεια.. Ακολουθούν η ανάλυση στοιχείων του πληθυσμιακού δυναμικού της Περιφέρειας καθώς και η ανάλυση στοιχείων του εργατικού της δυναμικού. Έπειτα μελετώνται το ΑΕΠ, το εισόδημα και στοιχεία των οικονομικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας κατά τομέα παραγωγής. Τέλος προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα και περιγράφεται η κρατική παρεμβατική πολιτική για την Ανάπτυξη της Περιφέρειας της Ηπείρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

2.1. Βασικά Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια της Ηπείρου βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας και βρέχεται δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος, ενώ ανατολικά έχει σαν φυσικό όριο από τη Θεσαλία την οροσειρά της Πίνδου. Προς βορρά συνορεύει με την Αλβανία. Αποτελείται από τους Νομούς Άρτας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων και Πρεβέζης.

Όσον αφορά τη μορφολογία του εδάφους, η Ηπειρος είναι ορεινή, με άφθονα επιφανειακά νερά (ποταμούς, λίμνες, κλπ.), εκτεταμένες δασικές εκτάσεις και μεγάλη ποικιλία χλωρίδας και πανίδας.

Η συνολική της έκταση είναι 9.203 τετρ. χιλιόμετρα από τα οποία μόνο το 10,7% είναι πεδινή γη, 15,2% ημιορεινή και το υπόλοιπο 74% είναι ορεινή γη. Η εδαφική αυτή μορφολογία προσφέρει τις ιδανικές συνθήκες για νομαδική κτηνοτροφία. Τα κυριότερα προϊόντα που παράγονται είναι τα δημητριακά, τα εσπεριδοειδή, ο καπνός, το βαμβάκι, και οι ελιές.

Η μεγαλύτερη οροσειρά της Ηπείρου, η οποία είναι και η σπουδαιότερη όλης της Ελλάδας είναι η Πίνδος. Τα σημαντικότερα βουνά είναι ο Γράμμος, ο Σμόλικας, η Τύμφρη, το Μιτσικέλι, ο Λάκμος, τα Τζουμέρκα και ο Τόμαρος. Σημαντικοί ποταμοί είναι ο Αώος (με μήκος 76 χλμ. στο ελληνικό έδαφος, με εκβολές στην Αδριατική), ο Άραχθος (μήκους 143 χλμ. με εκβολές στον Αμβρακικό Κόλπο), ο Αχελώος, ο Λούρος (μήκους 113 χλμ. με εκβολές στο Ιόνιο Πέλαγος) και ο Αχέρων (μήκους 53 χλμ. με εκβολές στο Ιόνιο Πέλαγος). Επίσης, σημαντικό στοιχείο της υδρογραφίας της Ηπείρου αποτελεί η Λίμνη των Ιωαννίνων, έκτασης 23 τετρ. χλμ., στα νότια του βουνού Μιτσικέλι.

Η Ηπειρος διαθέτει δύο φυσικά λιμάνια στο Ιόνιο Πέλαγος: το λιμάνι της Πρέβεζας, στο νοτιότερο άκρο της στην είσοδο του Αμβρακικού Κόλπου και το λιμάνι της Ηγουμενίτσας, στο βορειότερο άκρο της. Δευτερεύοντα λιμάνια είναι

αυτά της Σαγιάδας και της Πάργας. Το λιμάνι της Πρέβεζας είναι πολύ μικρό και με ελάχιστες πιθανότητες επέκτασης διότι δεσπόζει του Αμβρακικού κόλπου, που θεωρείται διεθνώς ως ένας σπάνιος υδροβιότοπος και προστατεύεται από τη συνθήκη RAMSAR. Επίσης μικρό είναι και το λιμάνι της Ηγουμενίτσας που εξυπηρετεί τη διακίνηση επιβατών (κατέχει την τρίτη θέση στην Ελλάδα σε διακίνηση επιβατών) και εμπορευμάτων.

2.2. Γεωλογία

Η γεωλογική δομή της Ηπείρου περιλαμβάνει κυρίως τρείς κατηγορίες πετρωμάτων:

- Η πρώτη κατηγορία είναι ο ηφαιστειογενής πρασινόλιθος ο οποίος συναντάται μόνο σε μεγάλα υψόμετρα και στην περίπτωση της Ηπείρου συναντάται σε τμήματα της Πίνδου: στα Ν. και Δ. του Γράμμου, στα Α. του Σμόλικα, στα Α. του Αώου, στον αυχένα του Ζυγού και στις πηγές του Πηνειού και του Αχελώου. Το κυριότερο χαρακτηριστικό αυτού του πετρώματος είναι ότι σχηματίζει μαλακά υψώματα, πλούσιους βοσκότοπους και μεγάλα δάση τα οποία συγκρατούν τις βροχοπτώσεις.
- Ο δεύτερος τύπος πετρώματος που υπάρχει στην περιοχή αποτελείται από ασβεστολιθικούς σχηματισμούς οι οποίοι συνθέτουν τους εύθρυπτους βράχους, τις ανώμαλες ρωγμές και τις απόκρημνες όψεις της Περιφέρειας. Και αυτό το είδος πετρώματος συνδέεται με βοσκότοπους που βρίσκονται κυρίως ψηλότερα από τη ζώνη των δασών (στα όρη Γκαμήλα, Περιστέρι, Νεμέρτσικα, Κακαρδίτσα, και Τζουμέρκα). Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των ασβεστολιθικών πετρωμάτων είναι ο σχηματισμός ρηγμάτων και λεκανοπεδίων όπου τα πετρώματα αυτά αποτελούν ευρεία ζώνη σε μεγάλο υψόμετρο (στην Τρεμπεσίνα, στο Δεμπέλι και στην Μεμέρτσικα).
- Τέλος, ο φλύσχης- ο οποίος περιλαμβάνει ποικιλία ψαμμιτικών, κροκκαλοπαγών και αργιλλικών πετρωμάτων- είναι ο τρίτος τύπος πετρώματος, ο οποίος είναι γνωστός για τα ζωηρά, μεταβαλλόμενα χρώματά του. Το πέτρωμα αυτό διαρθρώνεται σε ακανόνιστες συστάδες λόφων που

καλύπτονται από δάση (ιδίως θαμνώδεις βελανιδιές), είναι πλούσιο σε νερά και διασχίζεται από στενές κοιλάδες με πλούσια βλάστηση. Η κοιλάδα του Σιουνίτσα, του κάτω Αώου, του Καλαμά, οι περιοχές Λάκκας Σουλίου και Ζαγορίου καθώς και ζώνη στα ανατολικά του κάτω ρού του Αράχθου καλύπτονται από ζώνες φλύσχη.

2.3. Κλίμα¹

Το βασικότερο κλιματολογικό στοιχείο της Ηπείρου είναι οι ποικίλες κλιματικές καταστάσεις οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ποικιλία των θερμοκρασιών μεταξύ περιοχών με διαφορετικό υψόμετρο και απόσταση από τη θάλασσα καθώς και από τις πολλές βροχές και υψηλά επίπεδα υγρασίας που επικρατούν κατά τους χειμερινούς κυρίως μήνες. Τα μεγαλύτερα ύψη βροχοπτώσεων σε όλη την Ελλάδα σημειώνονται στην Ηπειρο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το ετήσιο ύψος βροχής στα Ιωάννινα είναι 1.138 mm, στο Μέτσοβο 1.486 mm, στην Πρέβεζα 887 mm, στην Ηγουμενίτσα 1.071 mm και στην Αρτα 1.148 mm. Πολύ μεγάλα ύψη βροχής σημειώνονται στις ορεινές περιοχές του Νομού Αρτας (Θεοδώριανα 2.562 mm, Αστροχώρι 1.998 mm και Κάψαλα 2.245 mm).

Σε γενικό επίπεδο, μπορεί να ειπωθεί ότι στην Περιφέρεια Ηπείρου επικρατούν τρείς κλιματικοί τύποι οι οποίοι δεν διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους και οι οποίοι διατηρούν -σε διαφορετικό βαθμό ο καθένας- τα χαρακτηριστικά του Μεσογειακού κλίματος. Οι τρείς αυτοί τύποι κλίματος είναι:

- **Μεσογειακός τύπος**

Ο κλιματικός αυτός τύπος χαρακτηρίζεται από ήπιους χειμώνες με σχετικά μικρό ετήσιο θερμοκρασιακό εύρος και ζεστά καλοκαίρια. Κατά την περίοδο του χειμώνα σημειώνονται άφθονες βροχές, οι χιονοπτώσεις είναι σπάνιες και μικρής διάρκειας ενώ η θερμοκρασία δεν πέφτει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Τα καλοκαίρια είναι ζεστά με ελάχιστες βροχές και θερμοκρασίες οι οποίες φθάνουν σε υψηλά επίπεδα μετά τον Ιούνιο. Ο Μεσογειακός τύπος κλίματος

¹ Από το βιβλίο: Σούλης, Ν.Β., *Το Κλίμα της Ηπείρου, Ιωάννινα, 1994.*

συναντάται στην παρά το Ιόνιο παραθαλάσσια ζώνη στα ΝΔ της Περιφέρειας Ηπείρου. Η βλάστηση που επικρατεί στη ζώνη αυτή είναι της ελιάς και της πορτοκαλιάς -στα πιο χαμηλά υψόμετρα- καθώς και θάμνοι από σχίνα, σμυρτιά, ερείκη κ.ά.

- **Ηπειρωτικός τύπος**

Ο κλιματικός αυτός τύπος χαρακτηρίζεται από ψυχρό χειμώνα και ζεστό καλοκαίρι και αποτελεί μεταβατικό τύπο κλίματος μεταξύ του Μεσογειακού και του Μεσευρωπαϊκού. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα, η θερμοκρασία φθάνει σε χαμηλά επίπεδα και παρουσιάζει μεγάλο εύρος, οι χιονοπτώσεις είναι αρκετές, οι παγετοί είναι συνήθεις μεταξύ Νοεμβρίου και Απριλίου και σημειώνονται πολλές βροχές. Το καλοκαίρι είναι ζεστό με λίγες τοπικές βροχές, η άνοιξη είναι συνήθως μικρής διάρκειας ενώ το φθινόπωρο είναι σχετικά παρατεταμένο.

Ο κλιματικός αυτός τύπος συναντάται στο εσωτερικό της Ηπείρου εκτός από τις ορεινές περιοχές. Η βλάστηση που επικρατεί σε αυτή τη ζώνη διαφέρει από αυτή της Μεσογειακής και αποτελείται κυρίως από πλατύφυλλα αειθαλή και φυλλοβόλα, πουρνάρι, βαλανιδιά, κουμαριά, κ.ά.

- **Ορεινός τύπος**

Ο κλιματικός αυτός τύπος χαρακτηρίζεται από τραχείς χειμώνες και δροσερό καλοκαίρι πλησιάζοντας έτσι το Μεσευρωπαϊκό κλίμα διατηρώντας όμως σε μεγάλο βαθμό τα χαρακτηριστικά του Μεσογειακού. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα η θερμοκρασία φθάνει σε χαμηλά επίπεδα και το θερμοκρασιακό εύρος είναι υψηλό, οι βροχοπτώσεις και χιονοπτώσεις είναι άφθονες και σημειώνεται παρατεταμένη χιονοκάλυψη, η νέφωση είναι υψηλή, οι παγετοί είναι συνήθεις από τον Οκτώβριο μέχρι το Μάιο ενώ σημειώνονται και ολικοί παγετοί. Το καλοκαίρι είναι δροσερό με τοπικές βροχές.

Το κλίμα αυτό συναντάται στην ορεινή ζώνη της Ηπείρου. Η βλάστηση είναι χαρακτηριστική των βόρειων κλιμάτων και είναι πλούσια σε δάση από βελονοειδή και οξυά. Χαρακτηριστικό αυτής της ζώνης αποτελεί η υποχώρηση

της πλούσιας βλάστησης από τα πιο υψηλά τμήματα της -λόγω του υπερβολικού ψύχους- και η παρουσία άριστων βιοσκοτόπων σημαντικών για τη νομαδική κτηνοτροφία.

2.4. Διοικητική Οργάνωση

Η Περιφέρεια Ηπείρου περιλαμβάνει τέσσερις νομούς: το Νομό Αρτας με πρωτεύουσα την Αρτα, το Νομό Θεσπρωτίας με πρωτεύουσα την Ηγουμενίτσα, το Νομό Ιωαννίνων με πρωτεύουσα τα Ιωάννινα και το Νομό Πρεβέζης με πρωτεύουσα την Πρέβεζα. Η διοικητική έδρα της Περιφέρειας βρίσκεται στην πόλη των Ιωαννίνων και οι διοικητικές έδρες των νομών στις αντίστοιχες πρωτεύουσές τους. Όσον αφορά τον αριθμό των ΟΤΑ των Νομών της Ηπείρου έχουμε τα εξής:

- Ο Νομός Άρτας περιλαμβάνει 13 δήμους και 3 κοινότητες.
- Ο Νομός Θεσπρωτίας περιλαμβάνει 8 δήμους και 2 κοινότητες
- Ο Νομός Ιωαννίνων περιλαμβάνει 28 δήμους και 13 κοινότητες.
- Ο Νομός Πρεβέζης περιλαμβάνει 8 δήμους και 1 κοινότητα

► Νομός Άρτας

Ο Νομός Άρτας καταλαμβάνει το 18% της έκτασης της Περιφέρειας. Το 65 % της έκτασης του Νομού Άρτας είναι ορεινό (όρη Ζαλόγγου, Σουνίου, Γρίμποβου, Τζουμέρκων), ενώ το 24% πεδινό. Απέχει μόλις 17 χλμ. από τη θάλασσα, τον Αμβρακικό Κόλπο, με τα πλούσια ιχθυοτροφεία.

Η πόλη είναι χτισμένη σε επτά λόφους, στη θέση της Αρχαίας Αμβρακίας. Πόλη με πολυκύμαντη ιστορία. Το 13ο αιώνα υπήρξε πρωτεύουσα του Δεσποτάτου της Ηπείρου.

Ο νομός Άρτας έχει πληθυσμό περίπου 80.000 κατοίκους και η πρωτεύουσα Άρτα περίπου 22.000 κατοίκους.

Αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία

- Το κάστρο της Άρτας είναι ένα από τα καλύτερα διατηρημένα της Ελλάδας. Μεγάλο τμήμα του είναι χτισμένο πάνω σε τεράστιες τετραγωνισμένες πέτρες που αποτελούν τη βάση του τείχους της αρχαίας Αμβρακίας. Χτίστηκε στο πρώτο μισό του 13ου αιώνα. Σώζεται ακόμη και το μικρό θέατρο της Αρχαίας Αμβρακίας.
- Ο βυζαντινός ναός της Παναγίας Παρηγορήτισας του 13ου αιώνα, από τους λιγοστούς που υπάρχουν σε καλή κατάσταση σ' όλο τον ελλαδικό χώρο. Έχει αξιόλογες τοιχογραφίες και γλυπτά, καθώς και πρωτότυπη αρχιτεκτονική, που γίνεται αντικείμενο μελέτης από τους αρχαιολόγους.
- Ο βυζαντινός ναός της Παναγίας των Βλαχερνών, του 13ου αιώνα, με αξιόλογα γλυπτά.
- Το γεφύρι της Άρτας. Το μήκος του είναι 145 μέτρα. Το πλάτος είναι 3,75 μέτρα. Η αρχική κατασκευή τοποθετείται στα χρόνια της κλασικής Αμβρακίας επί Πύρρου. Στη σημερινή του μορφή κατέληξε το 1602-1606.

► Νομός Ιωαννίνων

Ο Νομός Ιωαννίνων καταλαμβάνει το 54% της έκτασης της Περιφέρειας. Είναι ο περισσότερο “ορεινός” νομός, αφού το 85% της έκτασής του είναι ορεινό και το 3% πεδινό.

Τα Ιωάννινα είναι μια σύγχρονη πολιτεία με καινούργια κτίρια, μεγάλους δρόμους, με πάρκα, πλατείες και χώρους αναψυχής.

Αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία

- Η Εκκλησία του Αγίου Αθανασίου με το ξυλόγλυπτο τέμπλο. Στο διπλανό παρεκκλήσι βρίσκεται ο τάφος του Νεομάρτυρα Αγίου Γεωργίου των Ιωαννίνων (1838) με ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες του μαρτυρίου του.
- Το Κάστρο των Ιωαννίνων με πολλά διατηρητέα μνημεία, αλλά και νεόχτιστα σπίτια, που υποχρεούνται να τηρούν αυστηρά παραδοσιακή μορφή. Στο Κάστρο βρίσκεται το Μαυσωλείο του Ασλάν Πασά και το ηλιακό ρολόι.

- Το Δημοτικό Μουσείο, το οποίο στεγάζεται στο τζαμί του Ασλάν Πασά, που είναι στο Β.Δ. áκρο του Κάστρου. Περιέχει συλλογές υφαντικής, αργυροχοΐας, ξυλόγλυπτα και το Δαμασκηνό σπαθί του Καραϊσκάκη. Έξω από το τζαμί είναι οι κατακόμβες και οι φυλακές όπου μαρτύρησαν πολλοί ήρωες της εποχής της Τουρκοκρατίας.
- Το Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης. Περιλαμβάνει εκθέματα όχι μόνο της πόλης, αλλά και από τον ευρύτερο χώρο της Ηπείρου. Σημαντική είναι η συλλογή από χάλκινα σκεύη, όπλα, αντικείμενα μικροτεχνίας του 13ου αιώνα και αργυροχοΐας της μεταβυζαντινής εποχής.
- Το Λαογραφικό Μουσείο της Εταιρίας Ηπειρωτικών Μελετών. Παρουσιάζει σπάνια δείγματα Ηπειρωτικής Παραδοσιακής Τέχνης.
- Το επίσημο Φροντιστηριακό Εργαστήριο της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, που είναι ένα Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο.
- Η Δημόσια Ζωσιμαία Βιβλιοθήκη. Περιλαμβάνει μεγάλη συλλογή από εκδόσεις τοπικού ενδιαφέροντος και ορισμένα παλιά χειρόγραφα.
- Η Βιβλιοθήκη της Εταιρίας Ηπειρωτικών Μελετών. Εδώ υπάρχει μεγάλος αριθμός παλαιών εντύπων και χειρογράφων.
- Το Μουσείο του Παύλου Βρέλλη στο οποίο αναπαριστάνονται με κέρινα ομοιώματα σε φυσικό μέγεθος σκηνές από την Ιστορία της Ηπείρου και τα πρόσωπα, που πήραν μέρος σ' αυτή.
- Το Μοναστήρι της Παναγιάς της Σπηλιώτισσας, το οποίο χτίστηκε το 1579.
- Η Μονή Στομίου στη χαράδρα του Αώου. Χτίστηκε το 1774.
- Το γραφικό Μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής στο Μονοδένδρι, που χτίστηκε το 1412. Διατηρείται ακόμα σε καλή κατάσταση.

► **Νομός Πρεβέζης**

Ο Νομός Πρεβέζης καταλαμβάνει το 11% της έκτασης. Το 33% είναι πεδινή έκταση και το 47% ορεινή. Η Πρέβεζα βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα της Ηπείρου. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος, νότια από τον Αμβρακικό

Κόλπο ενώ ανατολικά συνορεύει με το νομό Άρτας και προς το βορρά με τους νομούς Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας.

Είναι ο μικρότερος σε έκταση νομός της Ηπείρου και ο πληθυσμός της φτάνει, σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ 1991, στις 58.628 κατοίκους. Είναι μια σύγχρονη πόλη, με πλούσια δραστηριότητα στον εμπορικό και πνευματικό τομέα.

Πρόκειται για την πλέον πεδινή και εύφορη περιοχή της Ηπείρου ενώ το ανάγλυφό της χαρακτηρίζεται από σημαντικούς ορεινούς όγκους. (όρη Ζαλόγγου, Ξεροβούνι, Θεσπρωτικά). Οι ποταμοί Αχέροντας και Λούρος αποτελούν φυσικό όριο μεταξύ των νομών Πρεβέζης και Άρτας. Ένα οικολογικό θαύμα της φύσης είναι ο βιότοπος του Αμβρακικού, ένας βιότοπος σπάνιος για την Ευρώπη και από τους καλύτερους στον κόσμο. Σπάνια είδη ψαριών καλλιεργούνται εδώ σε φυσικά ιχθυοτροφεία.

Αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία

- Το νεκρομαντείο του Αχέροντα ήταν το πιο φημισμένο του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο λειτουργούσε τον 8ο αιώνα π.Χ. Το 167 π.Χ. πυρπολήθηκε από τους Ρωμαίους.
- Το Κάστρο Ρωγών- Βουχέτιο- ήταν το επίνειο στον Αμβρακικό του αποικιακού κράτους των Ηλιείων. Στο πρώτο μισό του 4ου αι. π.Χ. ο οικισμός επεκτάθηκε. Καταστράφηκε από τους Ρωμαίους και τον 13ο αι. μ.Χ. ξαναϊδρύθηκε μια μικρή πολιτεία. Διασώζονται τμήματα του τείχους της αρχαίας πόλης και το Βυζαντινό Κάστρο.
- Η Αρχαία Νικόπολη χτίστηκε το 31 π.Χ. από το Ρωμαίο αυτοκράτορα Οκτάβιο Αύγουστο, μετά τη νίκη επί του Αντωνίου και της Κλεοπάτρας στη γνωστή ναυμαχία του Ακτίου. Στο Νεκροταφείο της Νικόπολης βρέθηκαν πολλά ευρήματα, τα οποία φυλάσσονται στο Μουσείο που είναι χτισμένο μέσα στον αρχαιολογικό χώρο. Τα επιβλητικά τείχη, το Ωδείο, τα Βυζαντινά Κτίσματα, το Ρωμαϊκό Θέατρο, τα υπολείμματα του αρχαίου Σταδίου, του Γυμνασίου, και του Λουτρού, δημιουργούν ένα σύμπλεγμα τέχνης και κοσμούν την περιοχή.

Παραλίες

Από την Πρέβεζα μέχρι την Πάργα συναντάμε πολλές αξιόλογες ακτές: Μύτικας, Κανάλι, Καστροσυκιά, Αρτολίθια, Λυγιά, Βράχος, Λούτσα, Αλωνάκι, Αμμουδιά, Πάργα κ.ά.

► Νομός Θεσπρωτίας

Ο Νομός Θεσπρωτίας καταλαμβάνει το 17% της έκτασης της Ηπείρου. Το 65% της έκτασης αυτής είναι ορεινό και το 5% πεδινό. Η Θεσπρωτία βρίσκεται στο Β.Δ. άκρο της Ελλάδος και βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος. Έχει αξιόλογη γεωγραφική θέση. Η Ηγουμενίτσα όπου είναι πρωτεύουσα του νομού από το 1937, έχει προοπτικές μεγάλης ανάπτυξης. Από "Λιμήν Έρημος" όπως γράφει ο Θουκυδίδης, έγινε σήμερα μια σύγχρονη πόλη και ένας μεγάλος Ελλαδικός και Ευρωπαϊκός θαλάσσιος κόμβος. Συνδέεται με μεγάλα λιμάνια της Ιταλίας (Μπρίντεζι, Αγκώνα, Μπάρι, Οτράντο), της Γιουγκοσλαβίας, της Αλβανίας, ενώ στο εσωτερικό συνδέεται καθημερινά με Κέρκυρα, Παξούς και Λευκίμη.

Τακτικές είναι και καθημερινές οδικές συγκοινωνίες με Αθήνα, Γιάννινα, Πρέβεζα, Παραμυθιά, Φιλιάτες, Πάργα, Σαγιάδα, Πλαταριά, Σύβοτα, Πέρδικα. Εξ άλλου, μέσω Κερκύρας ή Ιωαννίνων έχει καθημερινή σύνδεση με Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Θαυμαστός βιότοπος είναι το Δέλτα του Καλαμά.

Αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία

- Η Αρχαία Ελέα (Βέλλιανη) που βρίσκεται στις πλαγιές του Κορίλα (460 μ.- 525 μ.) από το χωριό Βέλλιανη τη σημερινή Χρυσαυγή της Παραμυθιάς. Η κατασκευή του τείχους και της πύλης στην Ανατολική πλευρά είναι μνημειακή. Πιθανολογείται ότι χτίστηκε τον 4ο π.χ. αιώνα.
- Ο Πύργος Ράγιου (Λυγιά). Πρόκειται για ένα κάστρο που πιθανότατα προστάτευε τον οικισμό της χερσονήσου Λυγιάς. Την κορυφή λόφου περιβάλλει τείχος με εμβαδό 235 m^2 με σωζόμενο ύψος 5 μ. και πάχος 3,7μ.

- Δυμόκαστρο (Ελίνα) Βρίσκεται πάνω σε μια ασβεστολιθική ράχη που καταλήγει στη θάλασσα. Περιστοιχίζεται από τρία συνεχιζόμενα τείχη με εμβαδόν 22 εκτάρια. Τα ανατολικά τείχη ανήκουν στον 4ο π.χ. αιώνα. Το δυτικό που κατεβαίνει μέχρι την ακτή είναι Ελληνιστικό (3ο π.χ. αιώνας).
- Αρχαία Γιτάνη (Γκούμανη). Η περίμετρος του τείχους είναι 2.400 μ. και η έκταση του οικισμού 28 εκτάρια. Πρόκειται για το μεγαλύτερο και από τους πιο αξιόλογους αρχαιολογικούς κτισμένους οικισμούς της Θεσπρωτίας. Συνοικίστηκε στον 4ο π.χ. αιώνα και γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στα Ελληνικά χρόνια.

Παραλίες

Οι παραλίες του νομού είναι αξιόλογες. (Δρέπανο, Μακρυγιάλι, Σύβοτα, Πέρδικα, Πλαταριά, Σαγιάδα Αρίλλα και Καραβοστάσι).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

Η δημογραφική εξέλιξη ενός τόπου είναι μία από τις συνιστώσες που καθορίζουν την αναπτυξιακή φυσιογνωμία του. Οι μεταβολές του πληθυσμού προκαλούνται είτε ως φαινόμενα βιολογικού χαρακτήρα (γεννήσεις, θάνατοι δηλαδή φυσική κίνηση του πληθυσμού), είτε ως φαινόμενα κοινωνικού χαρακτήρα (γάμοι, μεταναστεύσεις) και επομένως επηρεάζουν το συνολικό μέγεθός του, την κατά φύλο, ηλικία, και κοινωνική κατάσταση σύνθεσή του, την οικονομική δραστηριότητα και τη γεωγραφική μετακίνησή του. Όλα τα παραπάνω φαινόμενα συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς αλληλοεξαρτήσεων και έτσι επομένως θα αναλυθούν και στο επίπεδο της περιφέρειας της Ηπείρου.

3.1 Δημογραφικές Εξελίξεις και Διαπεριφερειακές Συγκρίσεις

Ο πληθυσμός της Ηπείρου αντιπροσωπεύει περίπου το 3,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Είναι μια από τις πιο αραιοκατοικημένες περιφέρειες της Ελλάδας, με πυκνότητα πληθυσμού μικρότερη από το μισό της συνολικής πυκνότητας της χώρας με 37 κατοίκους ανά τετρ. χλμ. ενώ ο εθνικός μέσος όρος είναι 78 κάτοικοι ανά τετρ. χλμ.

Μόνο 4 περιφέρειες της χώρας σημείωσαν ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης μεγαλύτερους από τον αντίστοιχο εθνικό μέσο όρο κατά την περίοδο 1971-91 (Πίνακες A1, A2). Η Περιφέρεια Αττικής είναι η περιοχή με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού στη Χώρα και τον υψηλότερο ρυθμό πληθυσμιακής αύξησης.

Η Αττική παρουσίασε την εξεταζόμενη περίοδο (1971-1991) αύξηση του πληθυσμού της κατά 25,93%, φθάνοντας το 1991 τους 3.523.407 κατοίκους δηλαδή το 34,34% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι η δεύτερη περιοχή της χώρας με το σημαντικότερο ρυθμό

αύξησης πληθυσμού ο οποίος έφθασε το 24,2% την ίδια περίοδο και με πυκνότητα πληθυσμού 48,7 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

Η κατάταξη των υπολοίπων περιφερειών της χώρας σύμφωνα με το ρυθμό αύξησης του πληθυσμού τους για την περίοδο 1971-1991 είναι η ακόλουθη:

Κεντρική Μακεδονία με ρυθμό αύξησης 21,4%, Κρήτη με 18,3%, Στερεά Ελλάδα 15,2%, Δυτική Ελλάδα με 11,6%, Θεσσαλία με 11,3%, Ήπειρος με 9,5%, Δυτική Μακεδονία με 8,9%, Περιφέρεια Ιονίων νησιών με 5%, Ανατ. Μακεδονία και Θράκη με 5,22%, Περιφέρεια Πελοποννήσου με 4,4% και τέλος η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου η οποία παρουσίασε συνολική μείωση του πληθυσμού της κατα 5,3% (αν και παρουσίασε θετικούς ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης τη δεκαετία 1981-91).

Πίνακας Α1

Διαπεριφερειακές Συγκρίσεις -Πληθυσμοί και Εκτάσεις Περιφερειών

	Αριθμός νομών	Έκταση τ.χλμ.	% ως προς την χώρα	Πληθυσμός 1991	% ως προς την χώρα	Πληθυσμός 1981	% ως προς την χώρα	Πληθυσμός 1971	% ως προς την χώρα
Χώρα	51	131.703.465	100,00	10.259.900	100,00	9.740.417	100,00	8.768.641	100,00
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	5	14.157.750	10,75	570.496	5,56	575.210	5,91	542.184	6,18
Κεντρική Μακεδονία	7	19.146.160	14,54	1.710.513	16,67	1.602.892	16,46	1.409.123	16,07
Δυτική Μακεδονία	4	9.451.406	7,18	293.015	2,86	289.071	2,97	268.959	3,07
Ηπειρος	4	9.186.431	6,98	339.728	3,31	324.541	3,33	310.334	3,54
Θεσσαλία	4	14.036.646	10,66	734.846	7,16	695.654	7,14	659.913	7,53
Ιόνια Νησιά	4	2.296.655	1,74	193.734	1,89	182.651	1,88	184.443	2,10
Δυτική Ελλάδα	3	11.350.171	8,62	707.687	6,90	655.262	6,73	633.904	7,23
Στερεά Ελλάδα	5	15.349.311	11,65	582.280	5,68	537.984	5,52	505.480	5,76
Αττική	1	3.808.101	2,89	3.523.407	34,34	3.369.424	34,59	2.797.849	31,91
Πελοπόννησος	5	15.489.956	11,76	607.428	5,92	577.030	5,92	581.997	6,64
Βόρειο Αιγαίο	3	3.835.899	2,91	199.231	1,94	195.004	2,00	210.459	2,40
Νότιο Αιγαίο	2	5.285.986	4,01	257.481	2,51	233.529	2,40	207.354	2,36
Κρήτη	4	8.308.993	6,31	540.054	5,26	502.165	5,16	456.642	5,21

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού αντιστοίχων ετών.

3.2 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας της Ηπείρου

Ο πληθυσμός της Ηπείρου δεν παρουσίασε αξιόλογη μεταβολή κατά την περίοδο 1971-1991 παραμένοντας ουσιαστικά σε στάσιμο επίπεδο. Ο πληθυσμός στο σύνολο της Περιφέρειας το 1991 έφτασε τους 339.728 κατοίκους σημειώνοντας έτσι αύξηση της τάξης του 9,5% κατά την περίοδο 1971-91, ενώ ο συνολικός πληθυσμός της χώρας αυξήθηκε με γρηγορότερους ρυθμούς την αντίστοιχη περίοδο (ποσοστό μεταβολής 17%).

Ο Πίνακας Α 2 δείχνει την εξέλιξη του πληθυσμού στη Χώρα, και την Περιφέρεια κατά την περίοδο 1971-1991. Στη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας το ποσοστό μεταβολής του πληθυσμού στην Ήπειρο είναι πολύ μικρότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της πληθυσμιακής μεταβολής σε εθνικό επίπεδο (11,1% για την Χώρα και 4,6% για την Περιφέρεια).

Το μικρό ποσοστό πληθυσμιακής αύξησης που σημειώνει η Περιφέρεια κατά τη δεκαετία '71-'81 παρατηρείται και στους Νομούς Άρτας και Θεσπρωτίας (2,1% και 1,5% αντίστοιχα) ενώ ο Νομός Πρεβέζης έχει μείωση του πληθυσμού του κατά 1,2%.

Αντίθετα, σημαντική πληθυσμιακή αύξηση παρουσιάζει ο Νομός Ιωαννίνων, του οποίου το ποσοστό μεταβολής πληθυσμού πλησιάζει αυτό του εθνικού.

Ο πληθυσμός των Νομών Άρτας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων και Πρεβέζης το 1981 ήταν αντίστοιχα 80.044, 41.278, 147.304 και 55.915 κάτοικοι.

Κατά την επόμενη δεκαετία, 1981-91, ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού μειώνεται σημαντικά σε εθνικό επίπεδο, ενώ παραμένει ο ίδιος στην Ήπειρο (5,3% για την Χώρα και 4,7% για την Περιφέρεια). Αντίθετα, σημαντική πληθυσμιακή αύξηση παρουσιάζουν οι Νομοί Θεσπρωτίας, Πρεβέζης και Ιωαννίνων (στον οποίο συγκεντρώνεται το 50% του πληθυσμού της Περιφέρειας το 1991), με ποσοστό μεγαλύτερο αυτού της Περιφέρειας και στην περίπτωση των Νομών Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας σε ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό της χώρας.

Εξαίρεση αποτελεί ο Νομός Άρτας, ο οποίος παρουσιάσε * μείωση του πληθυσμού κατά 1,7% την ίδια περίοδο.

Ο πληθυσμός των Νομών Άρτας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων και Πρεβέζης το 1991 ήταν αντίστοιχα 78.719, 44.188, 158.193 και 58.628 κάτοικοι.

Πίνακας Α2

Πληθυσμός και Ποσοστιαία Μεταβολή Πληθυσμού κατα Περιφέρεια της Χώρας, 1971-1992

	Πληθυσμός			Μεταβολή (%)		
	1971	1981	1991	1971-81	1981-91	1971-91
Χώρα	8.768.641	9.740.417	10.259.900	11,08	5,33	17,01
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	542.184	575.210	570.496	6,09	-0,82	5,22
Κεντρική Μακεδονία	1.409.123	1.602.892	1.710.513	13,75	6,70	21,39
Δυτική Μακεδονία	268.959	289.071	293.015	7,48	1,36	8,94
Ήπειρος	310.334	324.541	339.728	4,58	4,68	9,47
Θεσσαλία	659.913	695.654	734.846	5,42	5,63	11,35
Ιόνια Νησιά	184.443	182.651	193.734	-0,97	6,07	5,04
Δυτική Ελλάδα	633.904	655.262	707.687	3,37	8,00	11,64
Στερεά Ελλάδα	505.480	537.984	582.280	6,43	8,23	15,19
Αττική	2.797.849	3.369.424	3.523.407	20,43	4,57	25,93
Πελοπόννησος	581.997	577.030	607.428	-0,85	5,27	4,37
Βόρειο Αιγαίο	210.459	195.004	199.231	-7,34	2,17	-5,34
Νότιο Αιγαίο	207.354	233.529	257.481	12,62	10,26	24,17
Κρήτη	456.642	502.165	540.054	9,97	7,55	18,27

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές Πληθυσμού αντιστοίχων ετών

Ένα χαρακτηριστικό ιδιαίτερης σημασίας για τον πληθυσμό της Περιφέρειας είναι ότι παρουσιάζεται σημαντικά γηρασμένος. Οι παρακάτω πίνακες δείχνουν την κατανομή του πληθυσμού κατά ομάδες ηλικιών σε επίπεδο Νομού και την ποσοστιαία μεταβολή κατά την περίοδο 1971-1991. Το ποσοστό πληθυσμού ηλικίας πάνω από 65 ετών στην Περιφέρεια αυξάνεται από 11% το 1971, σε 14% το 1981 σε 16% το 1991, ποσοστό αρκετά μεγαλύτερο από αυτό της χώρας

(13,69% για το 1991). Αντίστοιχη είναι και η εξέλιξη του ποσοστού του πληθυσμού που βρίσκεται στην παραγωγική ηλικία, (15-64 χρόνων): 60% το 1971, 61% το 1981 και 65% το 1991. Οπως είναι αναμενόμενο, υπήρξε παράλληλα σημαντική μείωση του ποσοστού πληθυσμού ηλικίας έως 14 ετών στην Περιφέρεια μεταξύ 1971-1991: από περίπου 30% το 1971 έφθασε το 25% το 1981 για να καταλήξει σε 19% το 1991. Τις ίδιες τάσεις γήρανσης του πληθυσμού τους παρουσιάζουν και οι Νομοί της Ηπείρου μεμονωμένα.

Πίνακας Α4

**Ποσοστιαία διάρθρωση συνολικού πληθυσμού
κατά ομάδες ηλικιών, 1971-1991**

	1971			1981			1991		
	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
N. Άρτας	30,62	59,05	10,33	24,75	61,73	13,52	18,79	64,3	16,91
N. Θεσπρωτίας	33,48	54,72	11,80	25,22	59,69	15,08	20,40	63,37	16,23
N. Ιωαννίνων	26,06	61,88	12,06	23,26	62,04	14,7	18,51	65,45	16,05
N. Πρεβέζης	30,93	59,14	9,93	27,47	60,13	12,4	20,53	65,08	14,39
Περιφέρεια	29,07	59,73	11,2	24,60	61,33	14,06	19,17	64,85	15,99
Χώρα	24,86	63,99	11,15	23,70	63,59	12,71	19,25	67,06	13,69

3.3 Στατιστικές εκτιμήσεις

Στην παραπάνω παράγραφο διαπιστώθηκε, ότι κατά την τελευταία εικοσαετία η πληθυσμιακή εξέλιξη της Περιφέρειας Ηπείρου και των Νομών (εκτός της Άρτας) ακολουθεί μια αυξητική πορεία. Ήα πρέπει να ελέγξουμε αν η πληθυσμιακή αυτή αύξηση είναι στατιστικά σημαντική σε σχέση με τον πληθυσμό του συνόλου της χώρας.

Έφαρμόζοντας έναν έλεγχο ποσοστών μπορούμε εύκολα να καταλήξουμε ότι τελικά υπάρχουν ενδείξεις ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο ποσοστών. Επομένως ο πληθυσμός της περιφέρειας της Ηπείρου μπορεί

να αυξάνει, όμως ουσιαστικά η συμμετοχή του πληθυσμού αυτού στο σύνολο του Ελληνικού πληθυσμού εμφανίζεται μειωμένη. Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Ηπείρου υστερεί σε σχέση με την εξέλιξη της υπόλοιπης χώρας.

Πληροφορίες για την απόκλιση που παρουσιάζει κατά μέσο όρο κάθε περιφέρεια από την ισοκατανομή του εξεταζόμενου μεγέθους μας δείνει και ο συντελεστής μεταβλητότητας. Πρόκειται για το σημαντικότερο ίσως μέτρο διασποράς, αφού δίνει τις υπάρχουσες αποκλίσεις τιμών ως ποσοστό της κεντρικής τιμής του χαρακτηριστικού που μελετάμε. Έτσι επιτρέπει τη διενέργεια συγκρίσεων τόσο διαχρονικών συγκρίσεων όσο και συγκρίσεων μεταξύ περιφερειών με διαφορετικά χαρακτηριστικά αλλά και μεταξύ μεγεθών που εκφράζονται με διαφορετικές μονάδες μέτρησης.

Ο συντελεστής μεταβλητότητας δίνεται από τον τύπο:

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{X}} * 100$$

Όπως φαίνεται και στον Πίνακα Α3 είναι σαφής η αύξηση της ανισοκατανομής του περιφερειακού πληθυσμού της χώρας μεταξύ των δεκαετιών 1971- 1981, ενώ το 1991 παρατηρείται μία ανεπαίσθητη μείωση. Παρόμοια όσον αφορά την ανισοκατανομή του νομαρχιακού πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου αυξάνεται σταθερά καθόλη την περίοδο που μελετάμε. Το γεγονός αυτό είναι εύλογο λόγω της διαδικασίας της αστικοποίησης η οποία εντατικοποιείται με το πέρασμα του χρόνου.

Πίνακας Α3

Νομαρχιακός Πληθυσμός και Συντελ. Μεταβλητότητας

	1971	1981	1991
Άρτα	78.376	80.133	78.719
Θεσπρωτία	40.684	41.366	44.188
Ιωάννινα	134.688	147.139	158.193
Πρέβεζα	54.958	56.045	58.628
Ηπείρος	308.706	324.683	339.728
CV Ηπείρου	53,61	57,65	59,87
CV Χώρας	105,90	115,95	115,40

3.4 Ανάλυση των Δημογραφικών Χαρακτηριστικών με τη Χρήση Δημομετρικών Μεθόδων

Προκειμένου να αναλυθούν οι δημογραφικές εξελίξεις τόσο στη Χώρα μας όσο και στην Περιφέρεια της Ηπείρου, θα εφαρμοστούν τεχνικές μέθοδοι της Επιστήμης της Δημογραφίας. Πρόκειται για την επιστήμη που μελετά τους ανθρώπινους πληθυσμούς, όσον αφορά το μέγεθος, τη σύνθεση και την εξέλιξή τους. Για την πληθυσμιακή αυτή ανάλυση θα περιοριστούμε στη δημιουργία δεικτών.

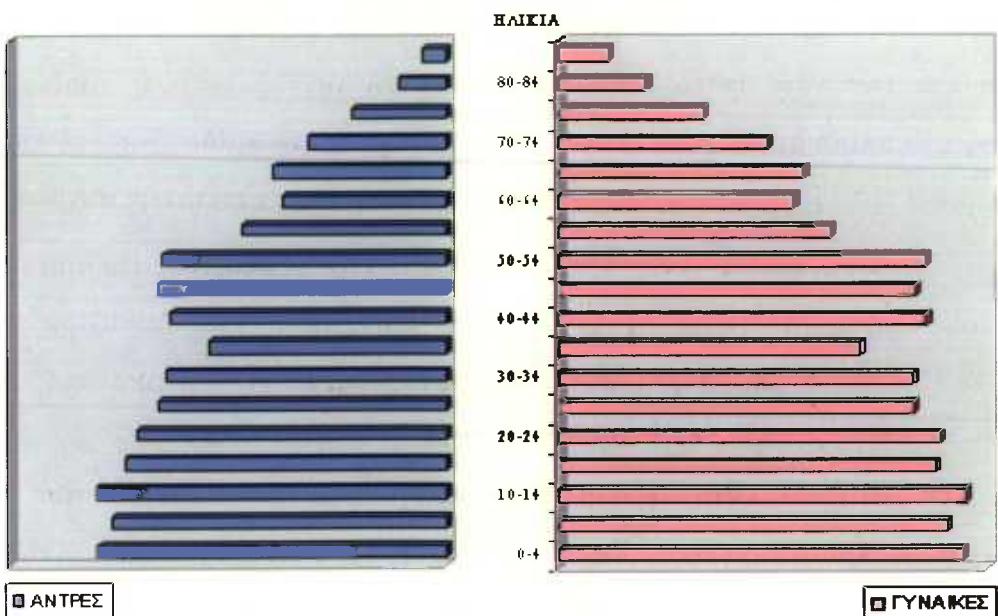
Για τα απαραίτητα στατιστικά δεδομένα η παρούσα εργασία έλαβε υπόψη όσα στοιχεία διέθεταν οι διάφορες πηγές της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας.

3.4.1 Πυραμίδες Ηλικιών

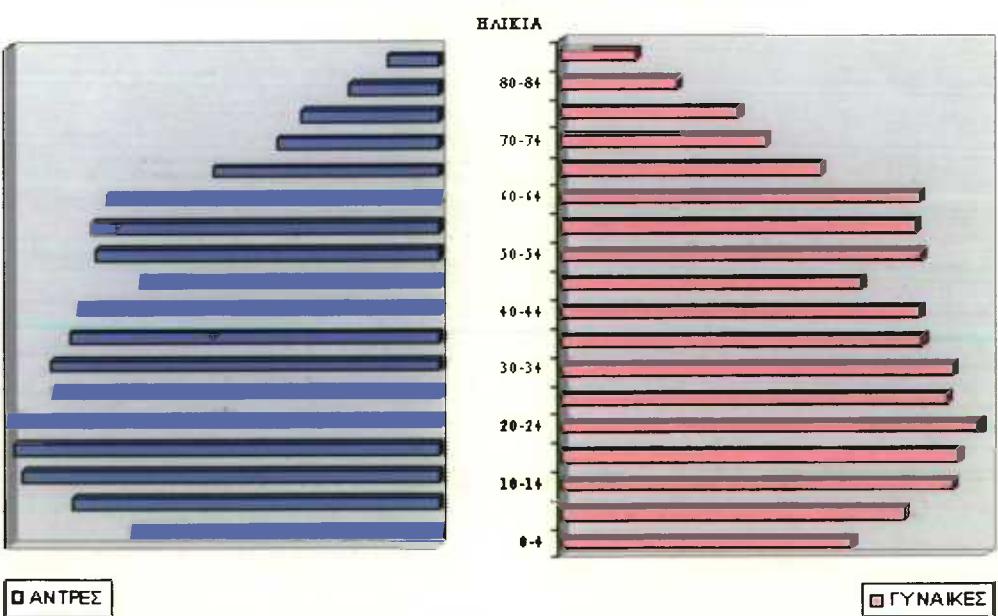
Οι πυραμίδες ηλικιών του πληθυσμού δείχνουν με παραστατικό τρόπο την ηλικιακή και την κατά φύλο σύνθεση καθώς και την εξελικτική πορεία της γήρανσης του πληθυσμού. Από το γενικό σχήμα μιας πυραμίδας μπορεί κανείς να αντιληφθεί το είδος του πληθυσμού από την άποψη της ηλικιακής σύνθεσης.

Έτσι όπως είναι φανερό, το έτος 1981 τόσο στην Περιφέρεια της Ηπείρου όσο και σε ολόκληρη τη Χώρα οι αντίστοιχες πυραμίδες προσδιορίζουν έναν πληθυσμό τον οποίο μπορούμε να τον χαρακτηρίσουμε ως σχετικά νέο αφού έστω και σε μικρό βαθμό, έχει τη δυνατότητα αντικατάστασης των γενεών (ο αριθμός των ατόμων κάθε ηλικιακής ομάδας είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης). Κατά το έτος 1991 η κατάσταση εμφανίζεται δυσχερέστερη, αφού η βάση της πυραμίδας (ηλικιακές ομάδες 0-4 και 5-9 ετών) είναι ιδιαίτερα συρρικνωμένη και οι παραγωγικές ηλικίες είναι διογκωμένες. Πρόκειται δηλαδή για ένα γηράσκοντα πληθυσμό, που δεν πρόκειται να αντικατασταθούν οι γενεές του.

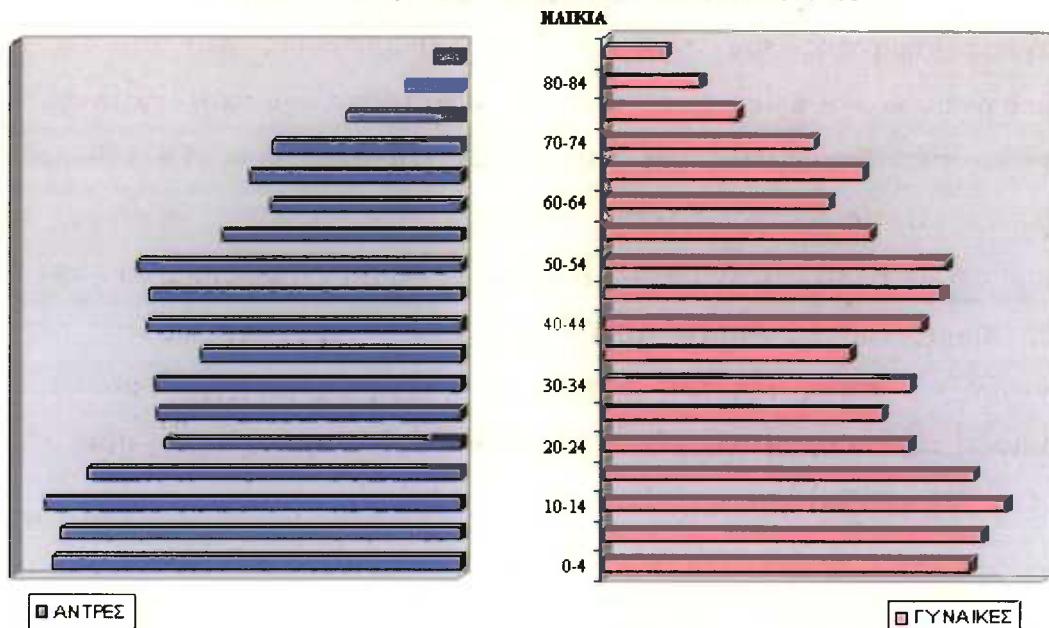
ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1981

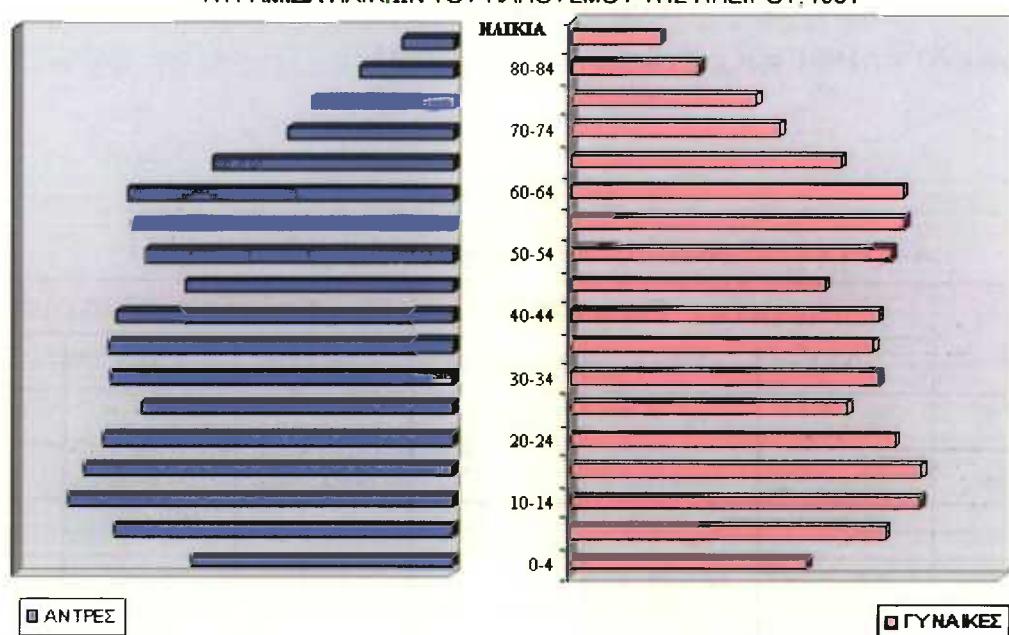
ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1991

ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, 1981

ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, 1991

3.4.2 Δείκτες Γήρανσης και Εξάρτησης

Τις τάσεις γήρανσης του πληθυσμού της Περιφέρειας στό σύνολό της επιβεβαιώνουν και οι δείκτες γήρανσης και εξάρτησης που υπολογίστηκαν για το σύνολο της Περιφέρειας και των Νομών (Πίνακας Α5). Το 1991 στην Περιφέρεια Ηπείρου, ο δείκτης γήρανσης (δηλαδή ο αριθμός των συντηρούμενων γερόντων που αναλογεί σε 100 συντηρούμενα παιδιά) είναι 83, ενώ την προηγούμενη δεκαετία ήταν 57 και το 1971 ήταν 39. Οι ίδιες τάσεις επικρατούν και στούς τέσσερις Νομούς από τους οποίους ο Νομός Αρτας παρουσιάζει τις πιο αρνητικές εξελίξεις εφόσον ο δείκτης γήρανσης ήταν 34 το 1971, έγινε 55 το 1981 για να φθάσει στο 90 το 1991.

Αντίστοιχα, και ο δείκτης εξάρτησης (δηλαδή, ο αριθμός των συντηρούμενων παιδιών και γερόντων που αναλογούν σε 100 άτομα του ενεργού πληθυσμού 15-65 ετών) δείχνει ότι διαχρονικά η αναλογία εξαρτημένων ατόμων προς το σύνολο του πληθυσμιακά ενεργού πληθυσμού τείνει να μειώνεται εφόσον υπάρχει σταθερή μείωση του αριθμού των νέων παιδιών που γεννιούνται στην Περιφέρεια. Ενδεικτικά, ο δείκτης εξάρτησης στην Περιφέρεια ήταν 67,5 το 1971, έγινε 63 το 1981 και κατέβηκε στο 54 το 1991.

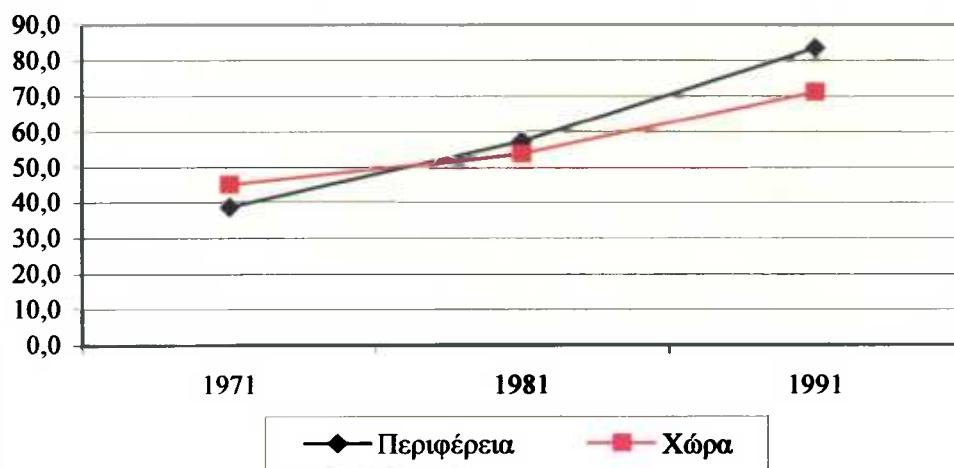
Πίνακας Α5

Δείκτες Γήρανσης και Εξάρτησης, 1971-1991

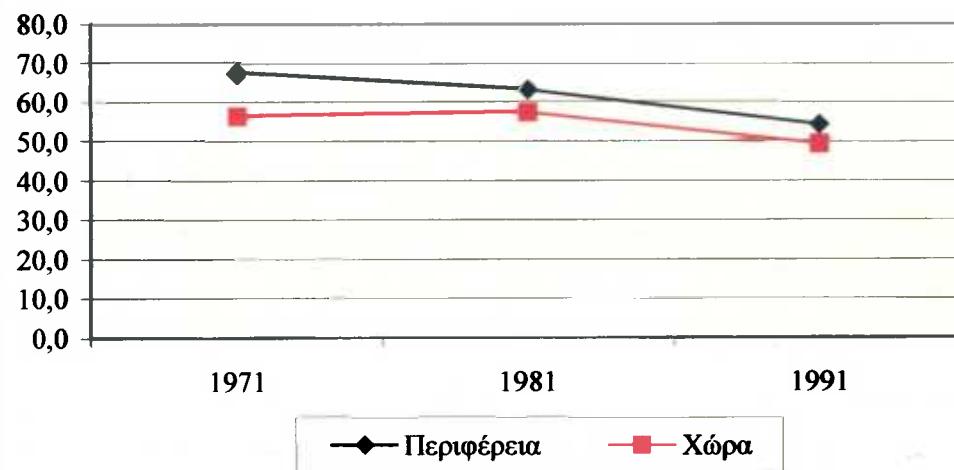
	Δείκτης Γήρανσης			Δείκτης Εξάρτησης		
	1971	1981	1991	1971	1981	1991
Άρτα	33,75	54,63	90,01	69,36	62,01	55,53
Θεσπρωτία	35,24	59,80	79,57	82,75	67,53	57,80
Ιωάννινα	46,27	63,21	86,71	61,60	61,19	52,80
Πρέβεζα	32,11	45,13	70,11	69,10	66,31	53,67
Περιφέρεια	38,53	57,15	83,40	67,43	63,04	54,21
Χώρα	44,85	53,66	71,11	56,28	57,25	49,11

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία στοιχείων

Διάγραμμα 3.1
Δείκτης Γήρανσης

Διάγραμμα 3.2
Δείκτης Εξάρτησης

3.4.3 Λόγος Φύλου

Εκφράζει τον αριθμό ανδρών ανά 100 γυναίκες στον πληθυσμό. Επηρεάζεται από τη διαφορά επιπέδων θνησιμότητας των δύο φύλων στον πληθυσμό και από τη μετανάστευση. Οι λόγοι αυτοί μπορούν να υπολογιστούν διαφοροποιημένοι κατά ομάδες ηλικιών όπως φαίνεται και στους Πίνακες A6 και A7, οι οποίοι αναφέρονται στους λόγους φύλου των ετών 1981 και 1991.

$$\text{Λόγος φύλου} = \frac{\text{Αριθμός Ανδρών}}{\text{Αριθμός Γυναικών}} * 100$$

Παρατηρούμε ότι το έτος 1981 ο λόγος φύλου στο σύνολο της Χώρας ήταν 96. Στα ίδια επίπεδα κυμαίνεται ο δείκτης αυτός και στην Περιφέρεια της Ηπείρου. Δηλαδή σε κάθε 100 γυναίκες αντιστοιχούν 96 άντρες. Ιδιαίτερα εμφανής είναι η συνεχής μείωση της τιμής του δείκτη κυρίως από την ηλικιακή κλάση των 45-49 χρόνων και μετά. Το γεγονός αυτό φανερώνει την αυξημένη αντρική θνησιμότητα σε σύγκριση με τη γυναικεία. Έτσι στην ηλικιακή ομάδα των 85 ετών και άνω, στις 100 γυναίκες αντιστοιχούν 60 άντρες στο σύνολο της Χώρας και 44 στην Περιφέρεια της Ηπείρου.

Κατά το έτος 1991 δεν εμφανίζεται κάποια ουσιαστική διαφορά στον λόγο φύλου, ο οποίος είναι 97 για τη Χώρα και 99 για την Ήπειρο. Η αύξηση όμως που παρατηρείται στις ηλικίες 35 έως και 44 ετών πιθανόν να οφείλεται στην μεγάλη εισροή μεταναστών της περιόδου αυτής, οι οποίοι κατά κύριο λόγο είναι αντρικού φύλου. Τέλος σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της απογραφής του 2001, ο λόγος φύλου για τη Χώρα είναι 98 και για την Ήπειρο σχεδόν 100. (Πίνακας A8).

Πίνακας Α6

Λόγος Φύλου κατά ομάδες ηλικιών, 1981

Ομάδες ηλικιών	Χώρα	Ηπειρος	Νομοί Ηπείρου			
			Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
0-4	106,14	110,12	110,84	106,87	111,82	107,82
5-9	105,57	104,27	97,48	101,55	106,25	111,44
10-14	105,55	102,25	102,34	110,34	105,37	90,95
15-19	104,40	99,85	101,77	98,58	100,65	95,92
20-24	99,64	95,56	74,33	93,93	108,60	86,30
25-29	99,51	108,22	109,58	161,76	100,65	95,88
30-34	97,32	98,62	91,11	115,76	94,53	109,25
35-39	96,48	103,82	100,22	108,49	106,50	100,13
40-44	91,88	96,86	96,40	87,18	100,04	97,29
45-49	99,10	91,21	93,98	94,82	91,06	85,25
50-54	94,99	93,09	92,15	101,92	89,83	97,67
55-59	92,54	88,63	87,24	74,71	92,92	88,79
60-64	85,48	83,60	97,09	78,85	77,40	85,97
65-69	86,67	80,94	86,81	65,36	82,66	82,84
70-74	82,23	89,17	78,67	95,42	93,30	87,80
75-79	78,89	84,10	69,47	86,80	92,59	81,95
80-84	67,06	57,88	58,40	54,35	59,83	53,31
85+	59,73	44,16	43,69	30,75	49,30	45,83
Σύνολο	96,36	95,48	93,41	96,92	96,64	94,39

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

Πίνακας Α7

Λόγος Φύλου κατά ομάδες ηλικιών, 1991

Ομάδες ηλικιών	Χώρα	Ηπειρος	Νομοί Ηπείρου			
			Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
0-4	105,65	108,43	106,77	111,60	106,43	112,89
5-9	105,81	105,87	105,25	104,88	106,80	105,09
10-14	105,72	108,17	111,23	109,40	107,61	105,07
15-19	106,10	103,50	101,49	118,54	98,58	110,49
20-24	102,10	105,89	116,52	123,23	93,75	127,78
25-29	99,16	111,27	121,61	117,42	102,21	119,35
30-34	98,20	110,02	104,68	126,46	105,75	116,07
35-39	100,84	112,54	115,99	129,08	104,90	116,84
40-44	99,90	108,16	104,47	122,18	104,34	114,12
45-49	99,01	103,61	96,42	113,31	105,09	103,95
50-54	94,44	94,06	89,49	93,40	95,50	97,85
55-59	96,98	94,37	96,09	94,36	93,18	94,99
60-64	91,71	96,19	95,93	95,91	97,69	92,68
65-69	86,23	87,97	92,35	88,37	87,59	82,18
70-74	77,89	77,24	78,58	76,47	76,95	76,72
75-79	77,60	74,05	74,25	74,59	73,11	76,15
80-84	73,62	69,54	69,16	74,91	70,72	62,50
85+	64,54	56,00	51,68	53,19	59,97	54,34
Σύνολο	97,14	99,47	99,15	105,23	96,94	102,67

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

Πίνακας Α8

Λόγος Φύλου, 2001

Χώρα	Ηπειρος	Νομοί Ηπείρου			
		Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
98,34	99,80	100,97	101,49	98,46	100,90

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

3.4.4 Λόγος παιδιών-γυναικών

Εκφράζει τον αριθμό παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών που αντιστοιχούν σε 100 γυναίκες στον πληθυσμό. Ο λόγος αυτός επηρεάζεται έντονα από την περιγεννητική και νεογνική θνησιμότητα, επομένως δεν ενδείκνυται για συγκρίσεις μεταξύ πληθυσμών.

$$\text{Λόγος παιδιών:γυναικών} = \frac{\text{Αριθμός παιδιών 0 - 4 ετών}}{\text{Αριθμός γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας}} * 100$$

Αν θεωρήσουμε ότι οι γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας είναι μεταξύ 15 και 45 ετών, τότε ο λόγος παιδιών:γυναικών παρουσιάζεται στον Πίνακα Α9.

Πίνακας Α9

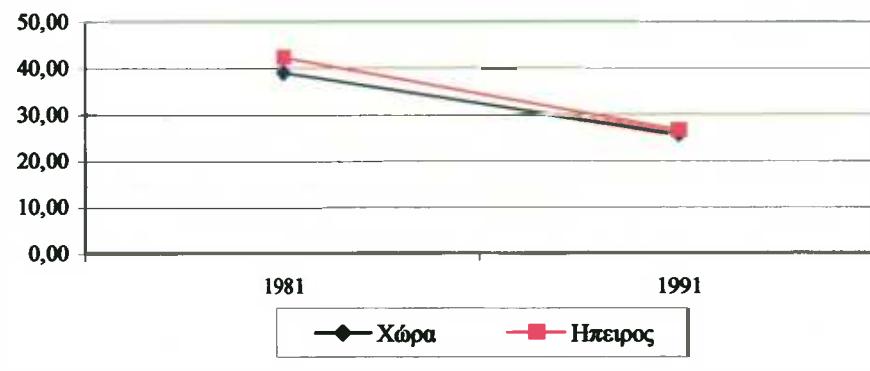
Λόγοι Παιδιών : Γυναικών

Έτη	Χώρα	Ηπείρος	Νομοί Ηπείρου			
			Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
1981	38,96	42,26	39,95	46,94	40,31	47,29
1991	25,67	26,50	28,54	31,68	23,24	29,89

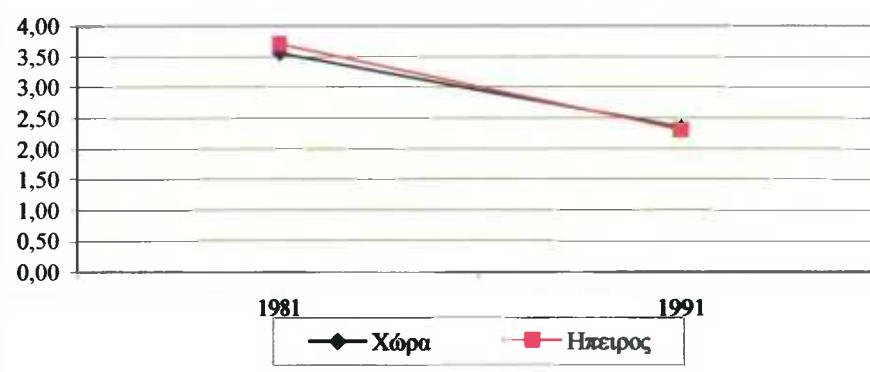
Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

Παρατηρούμε δηλαδή ότι ενώ κατά το 1981 στο σύνολο της Χώρας στις 100 γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας αντιστοιχούν 39 παιδιά ηλικίας μέχρι και 4 ετών, το 1991 η τιμή του δείκτη έχει πέσει κατά 13 μονάδες. Ακόμα μεγαλύτερη (16 μονάδες) είναι η πτώση του δείκτη στην Περιφέρεια της Ηπείρου. Οι τιμές αυτές επιβεβαιώνουν το πρόβλημα της υπογεννητικότητας που αντιμετωπίζει η Χώρα μας.

Διάγραμμα 3.3
Λόγοι Παιδιών-Γυναικών

Διάγραμμα 3.4
Συντελεστής Γενικός Γεννητικότητας

3.4.5 Ακαθάριστος Συντελεστής Γεννητικότητας

Εκφράζει τον αριθμό γεννήσεων ανά 100 άτομα του πληθυσμού. Μπορεί να είναι παραπλανητικός αφού δεν λαμβάνει υπόψη του τις διαφορές του λόγου φύλου και της ηλικιακής σύνθεσης του πληθυσμού. Σε πολλές περιπτώσεις όμως είναι ο μόνος διαθέσιμος.

$$\text{Ακαθάριστος Συντελεστής Γεννητικότητας} = \frac{\text{Αριθμός Γεννήσεων έτους } t}{\text{Μέσος πληθυσμός έτους } t} * 100$$

ή αλλιώς

$${}^t \text{CBR} = \frac{{}^t B}{{}^t P} * 100$$

Όπως φαίνεται στον Πίνακα A10, οι ακαθάριστοι συντελεστές γεννητικότητας είναι πολύ χαμηλοί τόσο για το σύνολο της χώρας μας, όσο και για την Περιφέρεια της Ηπείρου. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα για το 1991, γεννιέται ένα παιδί σε πληθυσμό 100 ατόμων. Το 1981 τα νούμερα ήταν λίγο καλύτερα. Η Περιφέρεια της Ηπείρου ακολουθεί την πορεία του δείκτη της Χώρας.

Πίνακας A10

Ακαθάριστος Συντελεστής Γεννητικότητας

Ετη	Χώρα	Ηπείρος	Νομοί Ηπείρου			
			Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
1981	1,45	1,47	1,30	1,41	1,46	1,45
1991	1,00	0,92	0,83	0,82	0,87	0,89

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

3.4.6 Γενικός Συντελεστής Γεννητικότητας

Εκφράζει τον αριθμό των γεννήσεων ανά 100 γυναίκες σε αναπαραγωγική ηλικία. Είναι καταλληλότερος δείκτης για συγκρίσεις επιπέδων γεννητικότητας μεταξύ πληθυσμών, αφού δεν επηρεάζεται από τις διαφορές του λόγου φύλου στον πληθυσμό, ούτε από τις διαφορές ηλικιακής σύνθεσης του πληθυσμού σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό.

$$\text{Γενικός Συντ. Γεν/τητας} = \frac{\text{Γεννήσεις έτους } t}{\text{Πληθυσμός Γυναικών ηλικίας 15 - 45, έτους } t} * 100$$

Στον πίνακα A11 που ακολουθεί παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα κατά το έτος 1981 σε κάθε 100 γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας αντιστοιχούν τρείς με τέσσερις γεννήσεις. Η τιμή του δείκτη μειώνεται το 1991, όπου δύο γεννήσεις αντιστοιχούν σε εκατό γυναίκες αναπαραγωγικής ηλικίας. Η Περιφέρεια της Ηπείρου συμβαδίζει κι αυτή με τα επίπεδα της χώρας.

Πίνακας A11

Γενικός Συντελεστής Γεννητικότητας

Έτη	Χώρα	Ηπείρος	Νομοί Ηπείρου			
			Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
1981	3,56	3,71	3,54	3,75	3,75	3,78
1991	2,35	2,31	2,23	2,08	2,12	2,22

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

3.4.7 Συντελεστής Βρεφικής Θνησιμότητας

Εκφράζει τον αριθμό θανάτων βρεφών ηλικίας 0 στις 100 γεννήσεις ζώντων κατά την ίδια χρονική περίοδο (έτος). Το επίπεδο νεογνικής και βρεφικής θνησιμότητας αντανακλά σε πολύ μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη μιας χώρας.

$$\text{Συντ. Βρεφικής Θνησιμότητας} = \frac{\text{Αριθμός Θανάτων της ηλικίας 0 το έτος } t}{\text{Αριθμός Γεννήσεων έτους } t} * 100$$

Στον πίνακα Α12 παρατηρούμε ότι ο δείκτης αυτός κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα στη χώρα μας. Ο Νομός Θεσπρωτίας έχει τον υψηλότερο συντελεστή βρεφικής θνησιμότητας τόσο το 1981 όσο και το 1991.

Πίνακας Α12

Συντελεστής Βρεφικής Θνησιμότητας

Έτη	Χώρα	Ηπειρος	Νομοί Ηπείρου			
			Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
1981	1,63	1,50	0,90	4,15	1,74	1,00
1991	0,90	0,67	1,13	10,00	0,51	0,40

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

3.4.8 Ακαθάριστος Συντελεστής Θνησιμότητας

Εκφράζει τον αριθμό θανόντων ανά 100 άτομα του συνολικού πληθυσμού κάποιας χρονικής περιόδου, συνήθως ενός ημερολογιακού έτους.

$$\text{Ακαθάριστος Συντελεστής Θνησιμότητας} = \frac{\text{Αριθμός Θανάτων έτους } t}{\text{Μέσος πληθυσμός έτους } t} * 100$$

ή αλλιώς

$$^t \text{CDR} = \frac{^t D}{^t P} * 100$$

Ο Ακαθάριστος Συντελεστής Θνησιμότητας (Πίνακας Α13) για το έτος 1981 είναι 0,89 για την Ελλάδα και 0,92 για την Ήπειρο, ενώ για το έτος 1991 παρουσιάζεται ελαφρώς αυξημένος, δηλαδή 0,93 και 0,97 για την Ελλάδα και για την Ήπειρο αντίστοιχα.

3.4.9 Συντελεστής Θνησιμότητας κατά ηλικία

Εκφράζει τον αριθμό των θανάτων ατόμων ηλικίας x ή ομάδας ηλικιών [x, x+n) ανά 100 άτομα του πληθυσμού αυτής της ηλικίας (ή ομάδας), που συνέβησαν κατά τη διάρκεια κάποιου χρονικού διαστήματος, συνήθως ενός ημερολογιακού έτους.

$$\text{Συντ. Θνησιμότητας κατά ηλικία} = \frac{\text{Αρ. Θανάτων ηλικίας X έτους t}}{\text{Μέσος πληθυσμός ηλικίας X έτους t}} * 100$$

ή αλλιώς

$$m_x = \frac{D_x}{P_x} * 100$$

Από τον πίνακα A13 μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ανεξαρτήτως τόπου και χρόνου, ο δείκτης εμφανίζεται σχετικά αυξημένος στην ηλικιακή ομάδα 0 έως 4 ετών, αμέσως μετά φθίνει έντονα, για να αρχίσει να αυξάνεται με αργούς ρυθμούς με σχετική σταθεροποίηση στις ηλικίες 19 έως 34. Μετά από την ηλικία αυτή ο δείκτης εξελίσσεται με ρυθμό εκθετικά αύξοντα.

Οι Ακαθάριστοι Συντελεστές Θνησιμότητας είναι ακατάλληλα μέτρα για συγκρίσεις θνησιμότητας μεταξύ πληθυσμών, όταν αυτοί οι πληθυσμοί εμφανίζουν διαφορετική κατά ηλικία σύνθεση. Οι Ειδικοί κατά Ηλικία Συντελεστές Θνησιμότητας είναι κατάλληλα μέτρα όμως αυτοί είναι τόσοι πολλοί όσες και οι ηλικίες στον πληθυσμό. Αυτό κάνει τις συγκρίσεις πολύπλοκες.

Πίνακας Α13

Ακαθάριστος Συντελεστής Θυησιμότητας

Ετη Ομάδες ηλικιών	1981		1991	
	Χώρα	Ηπειρος	Χώρα	Ηπειρος
0-4	0,33	0,33	0,18	0,15
5-9	0,02	0,04	0,01	0,00
10-14	0,03	0,03	0,02	0,02
15-19	0,06	0,10	0,06	0,04
20-24	0,08	0,13	0,08	0,08
25-29	0,08	0,10	0,08	0,07
30-34	0,08	0,11	0,08	0,04
35-39	0,11	0,12	0,11	0,13
40-44	0,16	0,17	0,16	0,14
45-49	0,26	0,23	0,26	0,27
50-54	0,43	0,35	0,37	0,34
55-59	0,74	0,65	0,63	0,54
60-64	1,26	1,22	1,03	0,91
65-69	2,03	1,57	1,76	1,42
70-74	3,41	3,15	3,01	2,46
75-79	5,97	5,97	5,41	4,49
80-84	10,52	9,22	9,30	8,69
85+	22,20	22,93	19,64	19,50
Σύνολο	0,89	0,92	0,93	0,97

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία Στοιχείων

3.4.10 Συγκρίσεις Θνησιμότητας- Μέθοδοι Τυποποίησης

Ένα κατάλληλο μέτρο για συγκρίσεις θνησιμότητας μεταξύ πληθυσμών ή για διαχρονικές συγκρίσεις θνησιμότητας κάποιου πληθυσμού, είναι η Αμεση Μέθοδος Τυποποίησης. Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή θεωρούμε το συνολικό πληθυσμό της Χώρας ως τυπικό πληθυσμό και έτσι υπολογίζουμε ένα τυποποιημένο συντελεστή θνησιμότητας για τον κάθε υποπληθυσμό που μελετάμε. Ο Τυποποιημένος Συντελεστής Θνησιμότητας ($TΣΘ$) είναι ο λόγος του "αναμενόμενου" αριθμού θανάτων του τυπικού πληθυσμού αν ο πληθυσμός αυτός βίωνε τα ίδια επίπεδα θνησιμότητας κατά ηλικία με αυτά του υπό εξέταση πληθυσμού, προς το συνολικό μέγεθος του τυπικού πληθυσμού.

$$TΣΘ = \frac{\sum_x n \bar{p}_x^{(s)} * n m_x}{\sum_x n \bar{p}_x^{(s)}}$$

Παρατηρούμε ότι ο Ακαθάριστος Συντελεστής Θνησιμότητας για την Περιφέρεια της Ηπείρου είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο του συνόλου της Χώρας ($9,19 > 8,86$ για το 1981 και $9,68 > 9,31$ για το 1991). Με την εφαρμογή της άμεσης μεθόδου τυποποίησης οι συντελεστές συγκλίνουν ακόμα περισσότερο για το έτος 1981 ενώ παρατηρείται μία άμβλυνση (όχι όμως σημαντική) κατά το έτος 1991 (1981: 8,86 η χώρα και 8,42 η Ήπειρος. 1991: 9,31 η χώρα και 8,35 η Ήπειρος).

Οι διαφορές που εντοπίζονται ανάμεσα στους δύο δείκτες είναι πολύ μικρές κι αυτό γιατί η πληθυσμιακή εξέλιξη της Περιφέρειας της Ηπείρου είναι αντίστοιχη με αυτή του συνόλου της Χώρας. Όμως ο τελευταίος δείκτης δίνει πιο σωστή εικόνα της σχέσης των γενικών επιπέδων θνησιμότητας των πληθυσμών.

Όσον αφορά τους συντελεστές θνησιμότητας σε επίπεδο Νομών τα στοιχεία που διαθέτει η Στατιστική Υπηρεσία είναι ελλιπή, αφού είναι άγνωστη η κατά ηλικία θνησιμότητα. Το μόνο στοιχείο θνησιμότητας που είναι δεδομένο για τους νομαρχιακούς πληθυσμούς, είναι ο συνολικός αριθμός θανάτων. Για το λόγο

αυτό θα εφαρμόσουμε την έμμεση μέθοδο τυποποίησης, όπου ο τυποποιημένος συντελεστής θνησιμότητας υπολογίζεται από τη σχέση:

$$TΣΘ = \frac{D}{\sum_x \bar{p}_x * m_x^{(s)}} * AΣΘ^{(s)}$$

Έτσι ο Τυπικός Συντελεστής Θνησιμότητας θα ξεπερνά ή θα υπολείπεται του Ακαθάριστου Συντελεστή Θνησιμότητας ανάλογα με τη σχέση των γενικών επιπέδων θνησιμότητας των πληθυσμών. Στον πίνακα που εμφανίζονται όλοι οι Συντελεστές Θνησιμότητας, παρατηρούμε ότι για την Περιφέρεια της Ηπείρου οι δύο μέθοδοι τυποποίησης εξάγουν ίδιο αποτέλεσμα. Όσον αφορά τους Νομούς της Περιφέρειας της Ηπείρου, τη μεγαλύτερη θνησιμότητα παρουσιάζει ο Νομός Πρεβέζης καθ' όλο το χρονικό διάστημα που μελετάμε.

Πίνακας Α14

Ετος 1981			
Συντελεστές Θνησιμότητας			
	Ακαθάριστος	Άμεσα Τυποποιημένος	Έμμεσα Τυποποιημένος
Ηπειρος	9,19	8,42	8,41
Άρτα	*	*	8,09
Θεσπρωτία	*	*	8,04
Ιωάννινα	*	*	8,41
Πρέβεζα	*	*	9,27
Ετος 1991			
Συντελεστές Θνησιμότητας			
	Ακαθάριστος	Άμεσα Τυποποιημένος	Έμμεσα Τυποποιημένος
Ηπειρος	9,68	8,35	8,38
Άρτα	*	*	8,24
Θεσπρωτία	*	*	8,22
Ιωάννινα	*	*	8,17
Πρέβεζα	*	*	9,35

*: Δεν υπολογίζεται, αφού η θνησιμότητα κατά ηλικία είναι άγνωστη σε νομαρχιακό επίπεδο

3.4.11 Ακαθάριστος Συντελεστής Φυσικής Κίνησης

Εκφράζει τη διαφορά ανάμεσα στις γεννήσεις και τους θανάτους προς το μέσο πληθυσμό της χρονικής περιόδου αναφοράς.

$$\text{Ακαθάριστος Συντελεστής Φυσικής Κίνησης} = \frac{B - D}{P} * 1000$$

Όπως φαίνεται και στον πίνακα A15, ο δείκτης της Φυσικής Κίνησης του πληθυσμού έχει μειωθεί δραματικά σε ολόκληρη τη Χώρα. Στην περιφέρεια της Ηπείρου μάλιστα οι θάνατοι είναι περισσότεροι από τις γεννήσεις, γεγονός που δείχνει ότι δεν αναπληρώνεται πλέον ο πληθυσμός.

Πίνακας A15

Ακαθάριστος Συντελεστής Φυσικής Κίνησης του Πληθυσμού

Έτη	Χώρα	Ηπείρος	Νομοί Ηπείρου			
			Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
1981	5,62	5,55	4,32	4,86	5,02	5,67
1991	0,69	-0,49	-1,89	-1,36	-0,69	-0,96

Πηγή: ΕΣΥΕ: Επεξεργασία Στοιχείων

3.4.12 Μετανάστευτική Κίνηση

Η καθαρή μετανάστευση αποτελεί μαζί με τη φυσική μεταβολή του πληθυσμού τους προσδιοριστικούς παράγοντες της συνολικής μεταβολής του πληθυσμού μιας χώρας ή μιας περιοχής σε μια χρονικά προσδιορισμένη περίοδο.

Ο όρος μετανάστευση υποδηλώνει τις γεωγραφικές μετακινήσεις του πληθυσμού και παίζει κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση της ανάπτυξης μιας Χώρας ή γεωγραφικής περιοχής καθώς μεταβάλλει τον δημογραφικό χάρτη. Οι μετακινήσεις αυτές αφορούν:

- Εισροή μεταναστών (παράνομων ή νόμιμων) από τρίτες Χώρες.
- Μετακινήσεις πληθυσμού μέσα στα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (προς τη Χώρα μας και από τη Χώρα μας).
- Μετακινήσεις πληθυσμού από την Ελλάδα προς τρίτες Χώρες.
- Εσωτερική μετανάστευση κυρίως με μετακινήσεις πληθυσμού από τις αγροτικές περιοχές της Χώρας προς τις αστικές.
- Παλιννόστηση.

Από τις παραπάνω κατηγορίες μεταναστευτικής κίνησης και σε Περιφερειακό - Νομαρχιακό επίπεδο είναι γνωστή μόνο η εισροή των νόμιμων μεταναστών από τρίτες χώρες και από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το γεγονός αυτό παρεμποδίζει την διεξαγωγή μιας ολοκληρωμένης έρευνας όσον αφορά την καθαρή μετανάστευση και την επίδρασή της στην εξέλιξη του περιφερειακού και νομαρχιακού πληθυσμού της χώρας μας. Από την άλλη πλευρά όμως σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα η ελληνική μεταναστευτική κίνηση έχει μεταστραφεί σε σχέση με παρελθόντα έτη, δεδομένου ότι δεν αναφέρεται πλέον ιδιαίτερα ούτε στη μετανάστευση προς το εξωτερικό, ούτε στην παλιννόστηση, αλλά στις συνθήκες που προσδίδουν πλέον στην Ελλάδα εξ ολοκλήρου το χαρακτήρα Χώρας υποδοχής μεταναστών.

Πίνακας Α16

Μεταναστευτική Κίνηση προς την Ελλάδα σύμφωνα με φύλο και χώρα προέλευσης των μεταναστών								
Χώρα προέλευσης μεταναστών	1981		1991					
	Σύνολο Χώρας	Ηπειρος	Αττική		Σύνολο Χώρας			
Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες
Σύνολο μεταναστών	49.200	38.289	130	152	5.926	5.996	13.139	15.865
Ευρώπη	20.731	20.360	110	131	2.726	3.136	7.073	9.914
EUR 15	13.540	14.821	25	33	558	647	2.211	3.808
Other EEA	133	156	0	0	8	14	38	115
Other Europe	6.261	4.347	83	90	1.661	1.743	3.639	4.061
Former USSR	797	1.036	2	8	499	732	1.185	1.930
Αφρική	6.562	2.019	8	0	1.472	372	2.831	479
Eastern Africa	692	411	0	0	59	41	68	57
Middle Africa	165	94	0	0	33	10	37	15
Northern Africa	4.926	1.195	4	0	1.190	243	2.491	310
Southern Africa	94	195	0	0	10	20	23	32
Western Africa	685	124	4	0	180	58	212	65
Αμερική	8.108	7.837	3	7	340	752	1.073	2.571
Caribbean	48	77	0	3	25	315	40	1.511
Central America	57	174	0	0	4	21	8	32
Northern America	7.592	6.909	2	3	254	258	944	716
South America	411	677	1	1	57	158	81	312
Ασία	11.532	6.071	6	12	1.321	1.683	2.003	2.760
Eastern Asia	625	601	2	0	92	75	171	104
South Eastern Asia	272	1.263	0	7	115	1.129	165	1.848
Southern Asia	3.497	729	0	5	487	222	831	515
Western Asia	7.138	3.478	4	0	627	257	836	293
Αυστραλία - Ωκεανία και άλλες περιοχές	457	824	0	0	21	28	74	102
Δεν δήλωσαν χώρα	1.810	1.178	3	2	46	25	85	39

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στοιχεία Μεταναστευτικής Κίνησης.

Πίνακας Α17

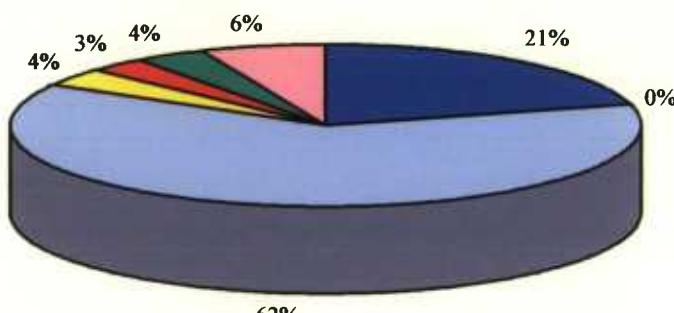
Μεταναστευτική Κίνηση προς την Ελλάδα κατά το έτος 1997						
Περιοχή	Ηπειρος		Αττική		Σύνολο Χώρας	
Φύλο	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες	Αντρες	Γυναίκες
Αρ. Μεταναστών	67	141	3.886	4.998	8.780	13.298

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στοιχεία Μεταναστευτικής Κίνησης.

Από τους πίνακες Α16 και Α17 που αφορούν τη μεταναστευτική κίνηση, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι μετανάστες που εισέρχονται στη Χώρα μας είναι τόσο άντρες όσο και γυναίκες. Κατά το έτος 1981 το 56,24% των συνολικών μεταναστών ήταν άντρες, ενώ το έτος 1991 το ποσοστό των αντρών έπεισε στο 45,3%. Το 1997 η μείωση αυτή έναντι των γυναικών συνεχίζεται και έτσι το ποσοστό του ανδρικού πληθυσμού φτάνει το 39,77%.

Επίσης παρατηρούμε ότι η Αττική συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό μεταναστών (41,1% το 1991 και 40,24% το 1997). Τα ποσοστά μεταναστών που προτίμησαν την Περιφέρεια της Ηπείρου είναι πολύ χαμηλά. (0,97% το 1991 και 1,94% το 1997). Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζει την υποανάπτυξη της Περιφέρειας της Ηπείρου. Γιατί η μετανάστευση ουσιαστικά δεν είναι άλλο από την μετακίνηση η οποία προκύπτει από την έλλειψη της δυνατότητας της ντόπιας παραγωγής να διαθέσει εργασία στον πληθυσμό της. Έτσι εργατικό δυναμικό μετακινείται σε άλλη περιοχή η οποία χρειάζεται εργατικό δυναμικό. Είναι προφανές ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των οικονομικών δραστηριοτήτων είναι συγκεντρωμένο στην Αττική και η Περιφέρεια παρακμάζει.

Γράφημα 3.5
Μεταναστευτική Κίνηση προς την Ήπειρο το 1991 σύμφωνα με τη Χώρα προέλευσης των μεταναστών

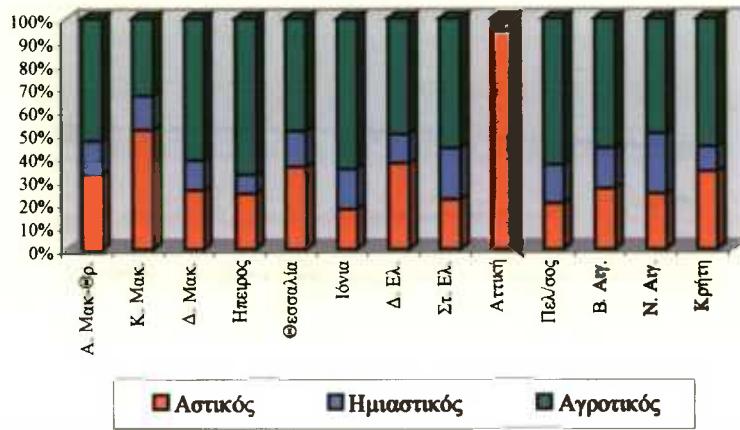
■ EUR 15 ■ Other EEA ■ Other Europe ■ Former USSR ■ Αφρική ■ Αμερική ■ Ασία

3.4.13 Εξέλιξη της Αστικοποίησης

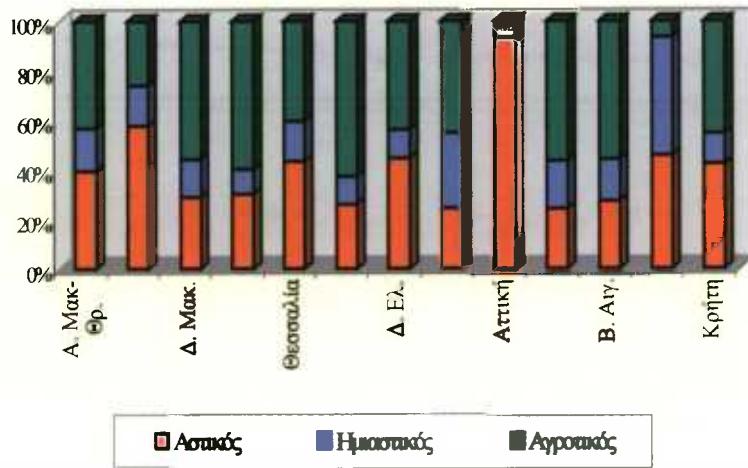
Η διαδικασία της αστικοποίησης του πληθυσμού με κεντρικό πόλο έλξης την πρωτεύουσα και μεγάλα αστικά κέντρα της Χώρας, είναι ένα κύριο γνώρισμά του πληθυσμού της Ελλάδας. Ξεκίνησε την πρώτη κιόλας εκατονταετία από την ίδρυση του Νεοελληνικού Κράτους και συνεχίζεται μέχρι σήμερα με ρυθμούς που ολοένα κι αυξάνονται. Έτσι στο σύνολο της Χώρας ενώ το 1971 το ποσοστό του αστικού πληθυσμού ήταν το 59,2%, το 1991 έφτασε το 58,7%. Παράλληλα αυξήθηκε ο ημιαστικός πληθυσμός (από 11,6% το 1971, έγινε 13,03% το 1991) και μειώθηκε όπως είναι αναμενόμενο ο αγροτικός πληθυσμός (από 35,2% που ήταν το 1971 μειώθηκε σε 28,2% το 1991).

Οι ρυθμοί αυτοί ακολουθούνται και από την Περιφέρεια της Ηπείρου. Ο αστικός και ο ημιαστικός πληθυσμός αυξάνονται την εικοσαετία κατά 6,82% και 1,75% αντίστοιχα. Η πτώση του ποσοστού του αγροτικού πληθυσμού ανέρχεται σε 8,57% κατά την ίδια περίοδο. Είναι φανερή δηλαδή η υποβάθμιση και η σταδιακή ερήμωση της υπαίθρου.

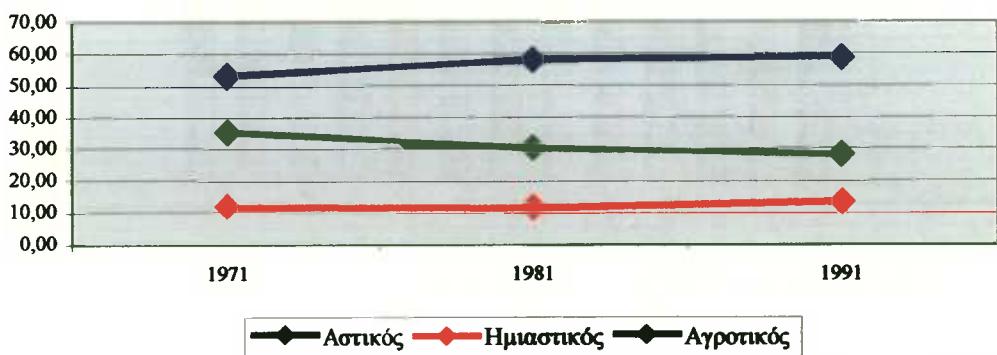
Διάγραμμα 3.6
**Κατανομή Περιφερειακού Πληθυσμού κατά Επίπεδο
 Αστικότητας, 1971**

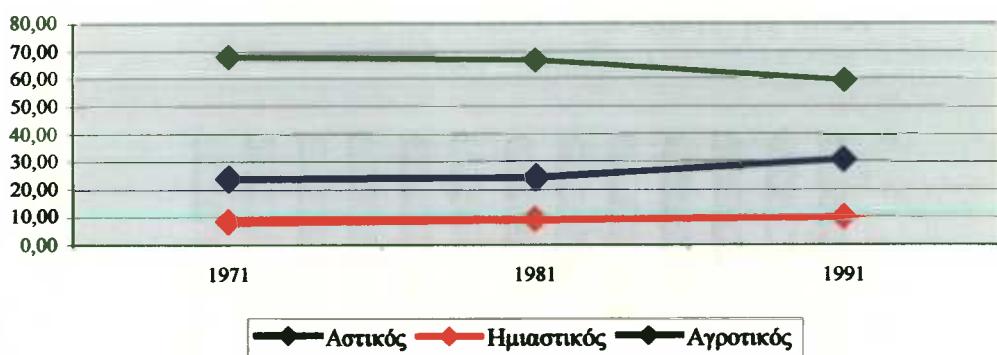
Διάγραμμα 3.7
**Κατανομή Περιφερειακού Πληθυσμού κατά Επίπεδο
 Αστικότητας, 1991**

Διάγραμμα 3.8
Εξέλιξη της κατανομής του πληθυσμού της Χώρας κατά επίπεδο Αστικότητας

Διάγραμμα 3.9
Εξέλιξη της κατανομής του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου κατά επίπεδο Αστικότητας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

4.1 Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός - Ανεργία

Το υποσύνολο του συνολικού πληθυσμού, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα μέλη της κοινωνίας που βρίσκονται σε κατάλληλη ηλικία και είναι ικανά να προσφέρουν την εργασία τους, καλείται "πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας". Στην Ελλάδα ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας θεωρείται συμβατικά ότι βρίσκεται στα όρια από 15 ετών έως και 64 ετών.

Όσον αφορά τη δομή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, προσδιορίζεται με βάση τρία γενικά χαρακτηριστικά απασχόλησης: Το κριτήριο της εργασίας, της ανεργίας και της αεργίας.*

I. Εργατικό Δυναμικό ή Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός

(A) Απασχολούμενοι:

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει δύο γενικές κατηγορίες εργαζομένων:

- Όσους εργάζονται υπό όρους εξαρτημένης εργασίας (εργασία έναντι μισθού ή ημερομισθίου σε χρήμα ή σε είδος).
- Όσους εργάζονται ύπο όρους μη εξαρτημένης εργασίας (εργασία σε ατομική επιχείρηση με σκοπό το κέρδος ή κάποιο οικογενειακό όφελος που μπορεί να μεταφράζεται σε χρήμα ή σε είδος).

(B) Άνεργοι:

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται συμβατικά όλοι όσοι δεν έχουν εργασία, βρίσκονται στη διαδικασία της αναζήτησης και ταυτόχρονα είναι έτοιμοι και διαθέσιμοι να την αναλάβουν όποτε τους δοθεί.

* Σύμφωνα με τα όσα καθορίστηκαν κατά τη 13η Διεθνή Διάσκεψη Στατιστικών της Εργασίας, 1983.

II. Μη Εργατικό Δυναμικό

Άεργοι:

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται όσοι δεν έχουν καμιά εργασία και ταυτόχρονα δεν αναζητούν.

Εδώ εντάσσονται και οι νοικοκυρές, παρόλο το γεγονός ότι έχει αναπτυχθεί επιχειρηματολογία ότι ανήκουν στο εργατικό δυναμικό, δεδομένου ότι με την εργασία που επιτελούν, συμβάλλουν στη διαμόρφωση του τελικού προϊόντος. Παρά ταύτα πολλές αγρότισες εντάσσονται ως απασχολούμενες στην κατηγορία των "συμβοηθούντων και μη αμοιβόμενων μελών" των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων.

Οι συμβατικοί αυτοί ορισμοί έχουν επικρατήσει σε όλες τις έγκυρες περιοδικές δειγματοληπτικές έρευνες στα μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και τα στατιστικά στοιχεία που περιέχονται σε αυτές φέρονται ως συγκρίσιμα.

Ο Ενεργός πληθυσμός και η καταγεγραμμένη ανεργία για τα έτη 1981, 1991 και 2002 παρουσιάζεται στους Πίνακες Β1, Β2, Β3.

Το έτος 1981 τα ποσοστά εργατικού δυναμικού στους Νομούς της περιφέρειας Ηπείρου στο σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας φτάνουν το 46,25% (Ν. Αρτας), με μικρότερο ποσοστό το 40,75% (Ν. Θεσπρωτίας). Κατά την επόμενη δεκαετία παρουσιάζεται μία μικρή μείωση του ποσοστού της περιφέρειας, της τάξεως του 2%. Το υψηλότερο ποσοστό του Οικονομικά Ενεργού πληθυσμού το κατέχει ο Νομός Πρεβέζης (44,6%) και το χαμηλότερο ο Νομός Άρτας (40,2%). Το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της Χώρας ανέρχεται στο 43,5%.

Για το έτος 1981 παρατηρούμε ότι το ποσοστό των ανέργων κάθε Νομού στο σύνολο του Οικονομικά Ενεργού Πληθυσμού δεν παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις και κυμαίνεται από 5% έως 6% περίπου. Τον ρυθμό αυτό ακολουθεί και το σύνολο της Χώρας. Κατά την επόμενη δεκαετία εντοπίζεται διπλασιασμός του ποσοστού αυτού και τα νούμερα αυτά διατηρούνται μέχρι και το έτος 2002, σύμφωνα με τα στοιχεία της δειγματοληπτικής έρευνας εργατικού

δυναμικού. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας το 1991, το κατέχει ο Ν. Ιωαννίνων. Το έτος 2002 η Περιφέρεια Ηπείρου εμφανίζει ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας σε σχέση με τις υπόλοιπες 12 περιφέρειας της Χώρας.

Πίνακας Β1

Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός και μη ενεργός πληθυσμός, 1981

Νομός	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς μη ενεργοί	Σύνολο πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας
	Σύνολο	Απασχο-λούμενοι	Ανεργοί		
Ν. Αρτας	30.883	29.080	1.803	35.897	66.780
Ν. Θεσπρωτίας	13.939	13.088	851	20.264	34.203
Ν. Ιωαννίνων	52.968	50.222	2.746	69.335	122.303
Ν. Πρεβέζης	20.062	18.970	1.092	25.204	45.266
ΗΠΕΙΡΟΣ	117.852	111.360	6.492	150.700	268.552

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού και Κατοικιών, 1981.

Πίνακας Β2

Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός και μη ενεργός πληθυσμός, 1991

Νομός	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς μη ενεργοί	Σύνολο πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας
	Σύνολο	Απασχο-λούμενοι	Ανεργοί		
Ν. Αρτας	27.775	24.974	2.801	41.365	69.140
Ν. Θεσπρωτίας	16.146	14.505	1.641	22.027	38.173
Ν. Ιωαννίνων	57.533	50.997	6.536	81.322	138.855
Ν. Πρεβέζης	22.781	20.660	2.121	28.246	51.027
ΗΠΕΙΡΟΣ	124.235	111.136	13.099	172.960	297.195
ΧΩΡΑ	3.886.157	3.571.957	314.200	5.048.005	8.934.162

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού και Κατοικιών, 1991.

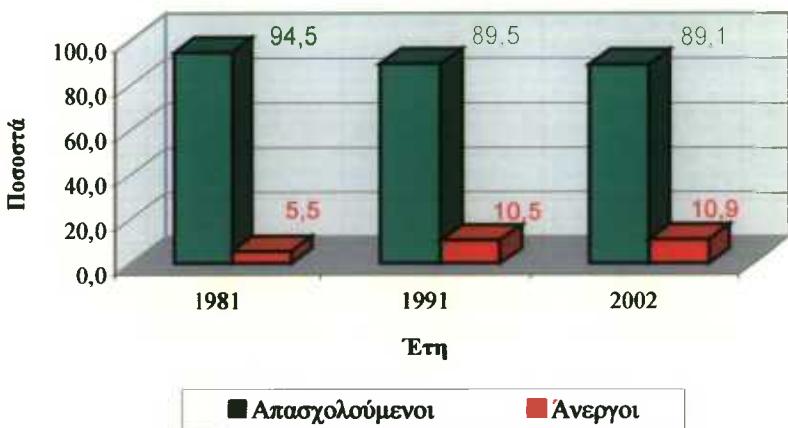
Πίνακας Β3

Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός και μη ενεργός πληθυσμός, 2002

	Οικονομικώς ενεργοί			Οικονομικώς μη ενεργοί	Σύνολο πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας
	Σύνολο	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι		
ΗΠΕΙΡΟΣ	123.579	110.136	13.443	155.208	278.787
ΧΩΡΑ	4.369.009	3.948.902	420.107	4.608.222	8.977.231

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Β' τρίμηνο 2002.

Διάγραμμα 4.1
Ποσοστά Απασχολούμενου και Άνεργου
Πληθυσμού στην Περιφέρεια Ηπείρου

4.2 Διάρθωση της Απασχόλησης

Οι μεταβολές στα μεγέθη απασχόλησης φανερώνουν καλύτερα τις μεταβολές στον οικονομικό ιστό μιας περιφερειακής οικονομίας, από αυτές των μεγεθών του ΑΕΠ. Στην Ηπειρο το έτος 1981 σημειώνεται μιά μεγαλύτερη ανάπτυξη του πρωτογενούς και του τριτογενούς τομέα εις βάρος του δευτερογενούς τομέα, εκφρασμένη πάντα με όρους απασχόλησης. Κατά την επόμενη δεκαετία ο τριτογενής τομέας αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς ενώ ο πρωτογενής τομέας φθίνει. Στον Πίνακα Β4 μπορούμε να παρατηρήσουμε την ποσοστιαία μεταβολή

της απασχόλησης στους τρεις τομείς της οικονομικής δραστηριότητας κατά τη δεκαετία 1981 - 1991.

Στους Πίνακες Β5 και Β6 παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης στους τομείς οικονομικής δραστηριότητας για τα έτη 1981 και 1991. Η διάρθρωση της απασχόλησης στους τρεις τομείς οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Ηπείρου διαφέρει από τη διάρθρωση του συνόλου της Χώρας.

Πίνακας Β4

Ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 1981-1991

Νομοί	Πρωτογενής Τομέας	Δευτερογενής Τομέας	Τριτογενής Τομέας	Σύνολο Απασχ/μένων
Ν. Αρτας	-39,83	-19,11	36,21	-16,73
Ν. Θεσπρωτίας	-14,65	12,41	43,10	9,77
Ν. Ιωαννίνων	-31,75	-15,10	45,15	1,20
Ν. Πρεβέζης	-16,51	13,17	50,87	9,55
ΗΠΕΙΡΟΣ	-29,35	-9,39	43,99	-1,09
ΧΩΡΑ	-32,07	-15,31	37,21	1,00

Πίνακας Β5

Ποσοστό συμμετοχής των τομέων της οικονομικής δραστηριότητας στη συνολική απασχόληση, 1981

Νομοί	Πρωτογενής Τομέας	Δευτερογενής Τομέας	Τριτογενής Τομέας	Σύνολο Απασχ/μένων
Ν. Αρτας	55,04	20,04	24,92	100,00
Ν. Θεσπρωτίας	45,65	22,70	31,66	100,00
Ν. Ιωαννίνων	33,20	30,57	36,23	100,00
Ν. Πρεβέζης	50,58	19,19	30,23	100,00
ΗΠΕΙΡΟΣ	43,28	24,99	31,73	100,00

Πίνακας Β6

Ποσοστό συμμετοχής των τομέων της οικονομικής δραστηριότητας στη συνολική απασχόληση, 1991

Νομοί	Πρωτογενής Τομέας	Δευτερογενής Τομέας	Τριτογενής Τομέας	Σύνολο Απασχ/μένων
Ν.Αρτας	39,77	19,46	40,76	100,00
Ν.Θεσπρωτίας	35,49	23,25	41,26	100,00
Ν.Ιωαννίνων	22,39	25,65	51,97	100,00
Ν.Πρεβέζης	38,54	19,82	41,63	100,00
ΗΠΕΙΡΟΣ	30,91	22,89	46,19	100,00
ΧΩΡΑ	19,63	25,54	54,83	100,00

Πίνακας Β7

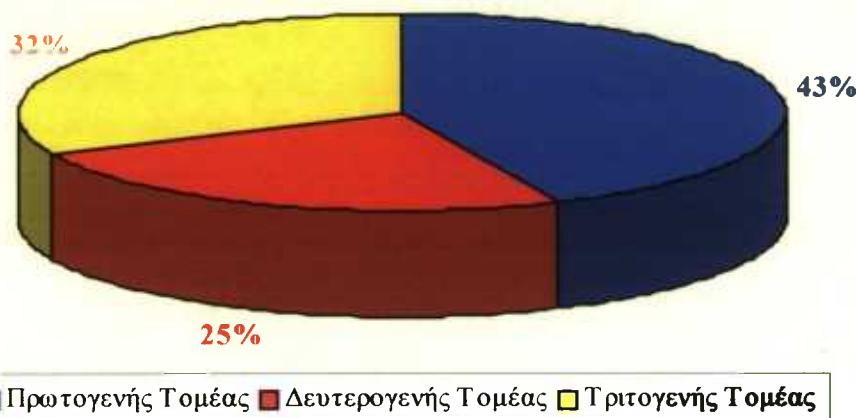
Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας

Νομοί	Πρωτογενής Τομέας		Δευτερογενής Τομέας		Τριτογενής Τομέας		Σύνολο Απασχολουμένων	
	1981	1991	1981	1991	1981	1991	1981	1991
Ν.Αρτας	16.011	9.634	5.828	4.714	7.249	9.874	29.088	24.222
Ν.Θεσπρωτίας	5.912	5.046	2.940	3.305	4.100	5.867	12.952	14.218
Ν.Ιωαννίνων	16.760	11.439	15.435	13.104	18.293	26.553	50.488	51.096
Ν.Πρεβέζης	9.446	7.886	3.584	4.056	5.646	8.518	18.676	20.460
ΗΠΕΙΡΟΣ	48.129	34.005	27.787	25.179	35.288	50.812	111.204	109.996
Μέσος	12.032	8.501	6.947	6.295	8.822	12.703	27.801	27.499
Τυπική Απόκλιση	5.239	2.722	5.793	4.576	6.444	9.382	16.534	16.263
Συν. Μεταβλ/τας	43,54	32,02	83,39	72,69	73,04	73,86	59,47	59,14

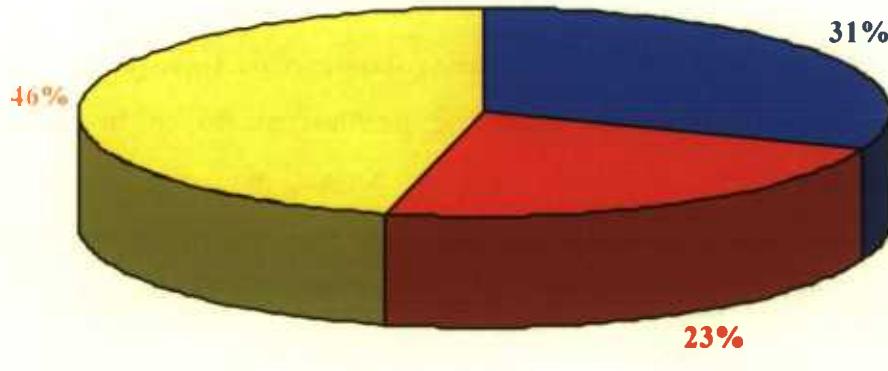
Γράφημα 4.2

Ποσοστό Συμμετοχής Τομέων Οικονομικής Δραστ/τας στη Συνολική Απασχόληση, 1981

Γράφημα 4.3

Ποσοστό Συμμετοχής Τομέων Οικονομικής Δραστ/τας στη Συνολική Απασχόληση, 1991

Το έτος 1981 το 43% των απασχολούμενων της Ηπείρου εργάζεται στον πρωτογενή τομέα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό απασχολούμενων για το σύνολο της χώρας είναι 28%. Ο έντονα γεωργικός χαρακτήρας της απασχόλησης της Ηπείρου μειώνεται το 1991, αφού η συνολική απασχόληση στον πρωτογενή τομέα φτάνει το 31%. Το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της Χώρας μειώνεται σε 18%.

Αντίστοιχα το 1991 η περιφερειακή απασχόληση στο δευτερογενή τομέα παρουσιάζει ελάχιστη μείωση σε σχέση με το 1981, όσο αφορά τη συμμετοχή της στη συνολική περιφερειακή απασχόληση. Αντίθετα σε εθνικό επίπεδο σημειώθηκε μία μικρή αύξηση.

Η περιφερειακή απασχόληση στο τριτογενή τομέα παρουσιάζει το 1991 σημαντική αύξηση (φτάνει σε ποσοστό 54,83%).

Το 1991, στο Νομό Ιωαννίνων το μεγαλύτερο ποσοστό της νομαρχιακής απασχόλησης συγκεντρώνεται σε δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα και ανέρχεται στο 52%, ποσοστό πολύ κοντινό με αυτό που παρατηρείται την ίδια περίοδο και στο σύνολο της Χώρας. Γενικά η διάρθρωση της απασχόλησης του Νομού Ιωαννίνων, το 1991, είναι πανομοιότυπη με αυτή του συνόλου της Χώρας. Η ηγετική θέση του τριτογενούς τομέα, με κριτήριο τη συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση παρατηρείται και στους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας.

Παρά τη σημαντική συγκέντρωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα στους Νομούς Αρτας, Θεσπρωτίας και Πρεβέζης, με βάση τη σύγκριση των μεγεθών κατανομής απασχόλησης με το σύνολο της Χώρας, η οικονομία των Νομών αυτών, στηρίζεται κατά βάση στον Πρωτογενή τομέα Παραγωγής, εφόσον το ποσοστό απασχόλησης που συγκεντρώνει ο Πρωτογενής τομέας σε κάθε Νομό σε αυτόν, είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό που παρατηρείται στο σύνολο της Χώρας.

Η Ήπειρος φαίνεται να είναι μία περιφέρεια με υψηλό ενδογενές αναπτυξιακό δυναμικό στον πρωτογενή τομέα, αλλά και με σημαντική ανάπτυξη του

τριτογενούς τομέα. Στους παρακάτω πίνακες (B8 και B9) παρουσιάζεται η νομαρχιακή απασχόληση της Περιφέρειας Ηπείρου, κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και για τα έτη 1981 και 1991. Γίνεται επίσης αναφορά στα αντίστοιχα περιφερειακά και εθνικά μεγέθη του έτους 2000. Επαληθεύουμε λοιπόν την μείωση της απασχόλησης που εμφανίζεται στην γεωργία και κτηνοτροφία και την αυξητική πορεία που ακολυθούν όλοι οι κλάδοι του τριτογενή τομέα (εμπόριο, εστιατόρια, ξενοδοχεία, μεταφορές, τράπεζες, ασφάλειες και εν γένει υπηρεσίες).

Πίνακας Β8

Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και θέση στο επάγγελμα, 1981

Νομοί	Γεωργία κτην/φία δάση αλιεία	Ορυχεία (μεταλλεία λατομεία αλυκές)	Βιομ/νία-βιοτεχνία	Ηλ/σμός φωταέριο ατμός ύδρευση	Οικοδομή-σεις και δημόσια έργα	Εμπόριο εστιατόρια ξενοδοχεία	Μεταφορές αποθ/σεις επικ/νίες	Τράπεζες ασφάλειες	Λοιπες υπηρεσίες	Νέοι	Δεν δήλωσαν	Σύνολο
Αρτας	16.011	32	2.205	314	3.277	2.457	1.508	381	2.903	1.361	434	30.883
Θεσπρωτίας	5.912	21	1.195	10	1.714	1.156	867	340	1.737	661	326	13.939
Ιωαννίνων	16.760	493	6.918	173	7.851	5.960	2.719	1.234	8.380	1.768	712	52.968
Πρεβέζης	9.446	60	1.848	80	1.596	1.660	1.134	272	2.580	732	654	20.062
ΗΠΕΙΡΟΣ	48.129	606	12.166	577	14.438	11.233	6.228	2.227	15.600	4.522	2.126	117.852

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ, Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού και Κατοικιών, 1981.

Πίνακας Β9

Οικονομικώς ενεργός πληθυσμός κατά ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και θέση στο επάγγελμα, 1991

Νομοί	Γεωργία κτην/φία δάση αλιεία	Ορυχεία (μεταλλεία λατομεία αλυκές)	Βιομ/νία-βιοτεχνία	Ηλ/σμός φωταέριο ατμός ύδρευση	Οικοδομή-σεις και δημόσια έργα	Εμπόριο εστιατόρια ξενοδοχεία	Μεταφορές αποθ/σεις επικ/νίες	Τράπεζες ασφάλειες	Λοιπες υπηρεσίες	Νέοι	Δεν δήλωσαν	Σύνολο
Αρτας	9.634	31	1.709	239	2.735	3.218	1.257	270	5.129	1.668	1.885	27.775
Θεσπρωτίας	5.046	19	1.346	69	1.871	2.052	797	171	2.847	808	1.120	16.146
Ιωαννίνων	11.439	291	5.941	408	6.464	8.682	2.858	686	14.327	3.518	2.919	57.533
Πρεβέζης	7.886	41	1.693	116	2.206	3.067	1.108	219	4.124	1.338	983	22.781
ΗΠΕΙΡΟΣ	34.005	382	10.689	832	13.276	17.019	6.020	1.346	26.427	7.332	6.907	124.235
ΧΩΡΑ	671.476	16.019	534.734	33.705	289.468	662.610	250.018	74.219	889.267	168.416	296.225	3.886.157

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ, Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού και Κατοικιών, 1991.

4.3 Συντελεστής Συμμετοχής

Με το συντελεστή συμμετοχής μπορεί να εκτιμηθεί, με έμμεσο τρόπο καθώς οι συγκρίσεις μεταξύ νομών και δραστηριοτήτων γίνονται με αναφορά σε περιφερειακά μεγέθη, κατά πόσο ή όχι ένας τομέας είναι αναπτυγμένος σε επίπεδο νομού όπως και στο σύνολο της περιφέρειας.

Ανάλογα με την τιμή που λαμβάνει ο συντελεστής συμμετοχής μπορεί να ερμηνευθεί ως εξής:

- $QL=1$ τότε ο τομέας είναι αναπτυγμένος στο νομό, όσο και στην σύνολο της περιφέρειας.
- $QL>1$ τότε ο τομέας είναι περισσότερο αναπτυγμένος στο νομό απ' ότι στο σύνολο της περιφέρειας.
- $QL<1$ τότε ο τομέας είναι λιγότερο αναπτυγμένος στο νομό απ' ότι στο σύνολο της περιφέρειας.

Στους πίνακες B10 και B11 που ακολουθούν υπολογίζεται ο συντελεστής συμμετοχής της απασχόλησης για τις εννέα βασικές ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας στους νομούς της περιφέρειας της Ηπείρου για τα έτη 1981 και 1991. Επίσης στους πίνακες B13 και B14 καταγράφονται οι κλάδοι οι οποίοι εμφανίζουν ειδίκευση στη νομαρχιακή απασχόληση, (όταν δηλαδή ο συντελεστής συμμετοχής είναι μεγαλύτερος από τη μονάδα).

Έτσι κατά το έτος 1981 ο κλάδος της γεωργίας και κτηνοτροφίας αποτελεί βασική δραστηριότητα για τους νομούς Άρτας, Θεσπρωτίας και Πρεβέζης, ενώ ο κλάδος των ορυχείων για τον νομό Ιωαννίνων. Ο Νομός Ιωαννίνων ειδικεύεται επίσης στον κλάδο της βιοτεχνίας, της οικοδομής, στο εμπόριο, στα ξενοδοχεία και εστιατόρια, στις τράπεζες και στις λοιπές υπηρεσίες. Στον κλάδο του ηλεκτρισμού, φωταερίου, ατμού και ύδρευσης ιδιαίτερη εξειδίκευση παρουσιάζει ο Νομός Άρτας. Ο Νομός Θεσπρωτίας ειδικεύεται όσον αφορά την απασχόληση στους κλάδους των οικοδομών και δημοσίων έργων, των μεταφορών και των τραπεζών. Τέλος ο Νομός Πρεβέζης ειδικεύεται στις μεταφορές- αποθηκεύσεις- επικοινωνίες.

Μετά από μία δεκαετία δεν έχει αλλάξει ιδιαίτερα η εικόνα που παρουσιάζει η ειδίκευση στην απασχόληση των νομών της Ηπείρου. Συγκεκριμένα ο Νομός Ιωαννίνων αποκτά νέα ειδίκευση στους κλάδους του ηλεκτρισμού και των μεταφορών. Ο Νομός Πρεβέζης παρουσιάζει μία οριακή μεταβολή όσον αφορά την ειδίκευσή του στον κλάδο των μεταφορών. Επειδή ο συντελεστής συμμετοχής βρίσκεται πολύ κοντά στη μονάδα, μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι ο τομέας είναι ανεπτυγμένος στο νομό, όσο και στο σύνολο της περιφέρειας. Τέλος ο νομός Θεσπρωτίας δεν ειδικεύεται πλέον στις τραπεζικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες.

Πίνακας Β10

Συντελεστές Συμμετοχής των νομών της περιφέρειας Ηπείρου, 1981

Νομοί	Γεωργία κτην/φία δάση αλιεία	Ορυχεία (μεταλλεία λατομεία αλυκές)	Βιομ/νία- βιοτεχνία	Ηλ/σμός φωταέριο ατμός ύδρευση	Οικοδομή- σεις και δημόσια έργα	Εμπόριο εστιατόρια ξενοδοχεία	Μεταφορές αποθ/σεις επικ/νίες	Τράπεζες ασφάλειες	Λοιπες υπηρεσίες
Αρτας	1,27	0,20	0,69	2,08	0,87	0,84	0,93	0,65	0,71
Θεσπρωτίας	1,05	0,30	0,84	0,15	1,02	0,88	1,20	1,31	0,96
Ιωαννίνων	0,77	1,79	1,25	0,66	1,20	1,17	0,96	1,22	1,18
Πρεβέζης	1,17	0,59	0,90	0,83	0,66	0,88	1,08	0,73	0,98

Πίνακας Β11

Συντελεστές Συμμετοχής των νομών της περιφέρειας Ηπείρου, 1991

Νομοί	Γεωργία κτην/φία δάση αλιεία	Ορυχεία (μεταλλεία λατομεία αλυκές)	Βιομ/νία- βιοτεχνία	Ηλ/σμός φωταέριο ατμός ύδρευση	Οικοδομή- σεις και δημόσια έργα	Εμπόριο εστιατόρια ξενοδοχεία	Μεταφορές αποθ/σεις επικ/νίες	Τράπεζες ασφάλειες	Λοιπες υπηρεσίες
Αρτας	1,29	0,37	0,73	1,30	0,94	0,86	0,95	0,91	0,88
Θεσπρωτίας	1,15	0,38	0,97	0,64	1,09	0,93	1,02	0,98	0,83
Ιωαννίνων	0,72	1,64	1,20	1,06	1,05	1,10	1,02	1,10	1,17
Πρεβέζης	1,25	0,58	0,85	0,75	0,89	0,97	0,99	0,87	0,84

Πίνακας Β12

Ειδίκευση στην απασχόληση των νομών της περιφέρειας Ηπείρου κατά τους βασικούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, 1981

Νομοί	Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Αρτας	●			●					
Θεσπρωτίας	●				●		●	●	
Ιωαννίνων		●	●		●	●		●	●
Πρεβέζης	●						●		

Πίνακας Β13

Ειδίκευση στην απασχόληση των νομών της περιφέρειας Ηπείρου κατά τους βασικούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, 1991

Νομοί	Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Αρτας	●			●					
Θεσπρωτίας	●				●		●		
Ιωαννίνων		●	●	●	●	●	●	●	●
Πρεβέζης	●								

4.4 Διαρθρωτική Περιφερειακή Ανάλυση

Στην ανάλυση Απόκλισης–Συμμετοχής για την Περιφέρεια της Ηπείρου χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία απασχόλησης για το 1981 και το 1991.

Η μεταβολή της απασχόλησης για τις δύο αυτές χρονικές περιόδους μπορεί να διακριθεί σε δύο συνιστώσες: στη συνιστώσα συμμετοχής (ΕΣ) και στη συνιστώσα απόκλισης (Κ).

- Η συνιστώσα «Εθνικής Συμμετοχής» (ΕΣ) δείχνει τη μεταβολή της απασχόλησης στο Νομό που θα λάμβανε χώρα, αν η απασχόληση μεταβαλλόταν με το ίδιο ρυθμό που μεταβάλλεται η απασχόληση στο σύνολο της Περιφέρειας.
- Η συνιστώσα «Απόκλισης» αντιπροσωπεύει κάθε είδους αποκλίσεις μεταξύ της μεταβολής της νομαρχιακής απασχόλησης και της συνιστώσας Εθνικής Συμμετοχής. Η συνιστώσα αυτή είναι θετική στους αναπτυγμένους νομούς και αρνητική στους φτωχούς ή φθίνοντες νομούς. Η συνιστώσα απόκλισης διαιρείται σε δύο επιμέρους συνιστώσες που είναι:
 - A. Η συνιστώσα «Ομολογικής Απόκλισης» (ΟΣ) που μετρά το ποσό της απόκλισης που οφείλεται στην τομεακή διάρθρωση των νομών. Η συνιστώσα αυτή είναι θετική σε νομούς στους οποίους είναι εγκατεστημένοι δυναμικοί τομείς, που η απασχόλησή τους αυξάνει σε περιφερειακό επίπεδο με ρυθμό μεγαλύτερο από το ρυθμό αύξησης της απασχόλησης του συνόλου των τομέων και αρνητική σε νομούς ειδικευμένους σε τομείς με ρυθμούς αύξησης της απασχόλησης χαμηλότερους από το ρυθμό αύξησης της συνολικής απασχόλησης.
 - B. Η συνιστώσα «Διαφορικής Απόκλισης» (ΔΣ) που μετρά το ποσό της νομαρχιακής απόκλισης που προκύπτει από ορισμένους τομείς, της παραγωγικής δραστηριότητας οι οποίοι αναπτύσσονται ταχύτερα ή αργότερα στο νομό από ότι στο σύνολο της περιφέρειας. Η διαφορική συνιστώσα είναι θετική όταν ο νομός τον οποίο αφορά, παρουσιάζει ορισμένα τοπικά πλεονεκτήματα στην ανάπτυξη κάποιων τομέων.

Στον πίνακα Β14 παρουσιάζεται ο υπολογισμός των τριών συνιστωσών για κάθε τομέα οικονομικής δραστηριότητας.

Πίνακας Β14

Ανάλυση Απόκλισης - Συμμετοχής									
	Απασχόληση (1981)					Απασχόληση (1991)			
Νομός	I	II	III	Σύνολο	I	II	III	Σύνολο	
Ν. Αρτας	16.011	5.828	7.249	29.088	9.634	4.714	9.874	24.222	
Ν. Θεσπρωτίας	5.912	2.940	4.100	12.952	5.046	3.305	5.867	14.218	
Ν. Ιωαννίνων	16.760	15.435	18.293	50.488	11.439	13.104	26.553	51.096	
Ν. Πρεβέζης	9.446	3.584	5.646	18.676	7.886	4.056	8.518	20.460	
ΗΠΕΙΡΟΣ	48.129	27.787	35.288	111.204	34.005	25.179	50.812	109.996	
Συνιστώσες απόκλισης κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας									
	Πρωτογενής τομέας				Δευτερογενής τομέας				
Νομός	ΕΣ	ΟΣ	ΔΣ	Μ	ΕΣ	ΟΣ	ΔΣ	Μ	
Ν. Αρτας	-174	-4.525	-1.678	-6.377	-63	-484	-567	-1.114	
Ν. Θεσπρωτίας	-64	-1.671	869	-866	-32	-244	641	365	
Ν. Ιωαννίνων	-182	-4.736	-403	-5.321	-168	-1.281	-882	-2.331	
Ν. Πρεβέζης	-103	-2.669	1.212	-1.560	-39	-297	808	472	
ΗΠΕΙΡΟΣ	-523	-13.601	0	-14.124	-302	-2.306	0	-2.608	
	Τριτογενής τομέας				Συνολική Απασχόληση				
Νομός	ΕΣ	ΟΣ	ΔΣ	Μ	ΕΣ	ΟΣ	ΔΣ	Μ	
Ν. Αρτας	-79	3.268	-564	2.625	-316	-1.741	-2.809	-4.866	
Ν. Θεσπρωτίας	-45	1.848	-37	1.767	-141	-67	1.473	1.266	
Ν. Ιωαννίνων	-199	8.246	212	8.260	-548	2.229	-1.072	608	
Ν. Πρεβέζης	-61	2.545	388	2.872	-203	-422	2.409	1.784	
ΗΠΕΙΡΟΣ	-383	15.907	0	15.524	-1.208	0	0	-1.208	

ΕΣ : Συνιστώσα περιφερειακής συμμετοχής στο νομό

ΟΣ : Συνιστώσα ομολογικής απόκλισης του νομού

ΔΣ : Συνιστώσα διαφορικής απόκλισης του νομού

Μ : Μεταβολή απασχόλησης στο νομό

ΠΗΓΗ : Επεξεργασία στοιχείων απογραφής 1981, 1991, ΕΣΥΕ.

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε τα εξής:

1. Η **Εθνική Συνιστώσα**, τόσο σε κάθε τομέα ξεχωριστά, όσο και στη συνολική νομαρχιακή απασχόληση είναι αρνητική, διότι επηρεάζεται από τη μείωση των αριθμό των απασχολουμένων στο σύνολο της περιφέρειας.
2. Σε ό,τι αφορά την **Ομολογική Συνιστώσα**, παρατηρούμε ότι όλοι οι νομοί παρουσιάζουν αρνητική Ομολογική Συνιστώσα τόσο στον Πρωτογενή όσο και στον Δευτερογενή Τομέα. Αντίθετα θετική εμφανίζεται η Ομολογική Συνιστώσα στον Τριτογενή Τομέα. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζει τη μείωση της απασχόλησης σε επίπεδο περιφέρειας για τους δύο πρώτους τομείς και την αύξηση στον τρίτο. Για το σύνολο της απασχόλησης παρατηρούμε ότι μόνο ο νομός Ιωαννίνων παρουσιάζει θετική Ομολογική Συνιστώσα που σημαίνει ότι εξειδικεύεται σε τομείς που είναι δυναμικοί σε περιφερειακό επίπεδο. Από τον πίνακα B14 φαίνεται ότι ο μόνος Τομέας με θετική μεταβολή στο σύνολο της περιφέρειας είναι ο Τριτογενής. Το γεγονός λοιπόν ότι ο νομός Ιωαννίνων εξειδικεύεται στο μοναδικό δυναμικό τομέα της περιφέρειας έστω και αν εξειδικεύεται και σε ένα φθίνοντα δικαιολογεί τη θετική τιμή της Ομολογικής Συνιστώσας για το σύνολο της απασχόλησης σε αυτό το νομό.
3. Σε ό,τι αφορά τη **Διαφορική Συνιστώσα**, αυτή αντικατοπτρίζει την ύπαρξη τοπικών πλεονεκτημάτων ή μειονεκτημάτων (ανάλογα με το αν η τιμή της είναι θετική ή αρνητική).

Στον Πρωτογενή Τομέα τοπικά πλεονεκτήματα παρουσιάζουν οι νομοί Πρέβεζας και Θεσπρωτίας.

Στο Δευτερογενή Τομέα τοπικά πλεονεκτήματα παρουσιάζουν οι νομοί Θεσπρωτίας και Πρέβεζας, ενώ οι άλλοι δύο νομοί με αρνητική Διαφορική Συνιστώσα παρουσιάζουν τοπικά μειονεκτήματα για την ανάπτυξη του τομέα.

Στον Τριτογενή Τομέα, οι Νομοί Ιωαννίνων και Πρεβέζης παρουσιάζουν τοπικά πλεονεκτήματα, ενώ οι άλλοι δύο παρουσιάζουν τοπικά μειονεκτήματα.

Εξετάζοντας τη Διαφορική Συνιστώσα από νομαρχιακή άποψη βλέπουμε ότι οι Νομοί Θεσπρωτίας και Πρέβεζας παρουσιάζουν τοπικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη και των τριών τομέων.

4. Ο J. Boudeville (1966) με βάση το μέγεθος και το πρόσημο της Διαφορικής και της Ομολογικής Συνιστώσας καθόρισε οκτώ τύπους ταξινόμησης των περιφερειών. Οι περιφέρειες που ανήκουν στους τύπους 1-4 αναπτύσσονται με ταχύτερο ρυθμό από το μέσο ρυθμό της χώρας, ενώ αυτές που ανήκουν στους τύπους 5-8 με μικρότερο ρυθμό. Ειδικότερα ο χαμηλός ρυθμός του τύπου ταξινόμησης 5 αποδίδεται στην δυσμενή κλαδική διάρθρωση (περιφέρειας, νομού, επιμέρους κλάδου), ενώ του τύπου 6 σε αρνητικούς τοπικούς παράγοντες που εμποδίζουν την αξιοποίηση της ευνοϊκής κλαδικής διάρθρωσης της περιοχής.

Στον πίνακα B15 καταγράφεται η κατάταξη των νομών της περιφέρειας της Ηπείρου όσον αφορά τις σχέσεις απασχόλησης, σύμφωνα με τον Boudeville.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β15: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Περιφερειακός Τύπος	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής	Νομός	Χαρακτηριστικά Περιφερειακής Ανάπτυξης	Προτεινόμενα Μέτρα
1	ΟΣ>0, ΔΣ>0 και ΟΣ > ΔΣ		Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Θετικοί τοπικοί παράγοντες.	
2	ΟΣ>0, ΔΣ>0 και ΟΣ < ΔΣ		Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Θετικοί τοπικοί παράγοντες.	
3	ΟΣ>0, ΔΣ<0 και ΟΣ > ΔΣ	Ιωαννίνων	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση υποδομής
4	ΟΣ<0, ΔΣ>0 και ΟΣ < ΔΣ	Θεσπρωτίας Πρέβεζας	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Θετικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση κλαδικής διάρθρωσης
5	ΟΣ<0, ΔΣ>0 και ΟΣ > ΔΣ		Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Θετικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση κλαδικής διάρθρωσης
6	ΟΣ>0, ΔΣ<0 και ΟΣ < ΔΣ		Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση υποδομής
7	ΟΣ<0, ΔΣ<0 και ΟΣ > ΔΣ		Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση διάρθρωσης υποδομής
8	ΟΣ<0, ΔΣ<0 και ΟΣ < ΔΣ	Άρτας	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση διάρθρωσης υποδομής

4.5 Συμπεράσματα- Προτάσεις

Η έγκαιρη διάγνωση των προβλημάτων που πιθανόν να εμφανιστούν σε μια τοπική αγορά εργασίας αποτελεί δυσχερές εγχείρημα. Πρέπει να λειτουργήσει ικανοποιητικά η κατανομή ατόμων με συγκεκριμένα εργασιακά χαρακτηριστικά στις κατάλληλες διαθέσιμες θέσεις εργασίας και πρέπει παράλληλα να εξασφαλιστεί η βιολογική και κοινωνική αναπαραγωγή του πληθυσμού των εργαζομένων.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η αγορά εργασίας ενδέχεται να αντιμετωπίσει κρίση αν χαρακτηρίζεται από τα παρακάτω προβλήματα:

- Μη ικανοποιητική ή φθίνουσα πληθυσμιακή ανανέωση καθώς και μείωση του πληθυσμιακού ποσοστού στις παραγωγικές ηλικίες.
- Μεταβολή της παραγωγικής δομής μέσω της συρίκνωσης της μισθωτής εργασίας, η οποία υποδηλώνει προβλήματα στο ρόλο της αγοράς εργασίας
- Αύξηση του ποσοστού ανεργίας και της περιφερειακής ανεργίας σε σχέση με τη χώρα.
- Προβλήματα αμοιβής εργασίας όσον αφορά την κίνηση των πραγματικών αμοιβών και την εξέλιξη του διαφορισμού μισθών κατά επάγγελμα και φύλο σε επίπεδο περιφέρειας. (Τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν την κατασκευή τέτοιων δεικτών σε περιφερειακό επίπεδο).
- Προβλήματα μορφών εργασίας. Η επέκταση των εναλλακτικών μορφών εργασίας (συμβάσεις ορισμένου χρόνου και μερική απασχόληση), από την πλευρά των εργαζομένων δημιουργεί ουσιώδη προβλήματα. Στοιχεία για τις μορφές αυτές παρέχονται από τη Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Όμως η στατιστική παρακολούθηση των εξελίξεων στις εναλλακτικές μορφές εργασίας σε περιφερειακό επίπεδο δεν καθίσταται δυνατή εξ αιτίας του υψηλού στατιστικού σφάλματος στο οποίο υπόκεινται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

5.1. ΑΕΠ

Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν ονομάζουμε την αξία (π.χ. σε ευρώ) της συνολικής ετήσιας παραγωγής τελικών αγαθών (καταναλωτικών και επενδυτικών) και υπηρεσιών του έθνους. Πιο συγκεκριμένα μπορούμε να μιλάμε για το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν σαν να είναι το άθροισμα της προσωπικής καταναλωτικής δαπάνης, της ακαθάριστης ιδιωτικής εγχώριας επένδυσης, των κρατικών αγορών και των καθαρών εξαγωγών. Όπου:

Προσωπική Καταναλωτική Δαπάνη	Οι προσωπικές δαπάνες για την απόκτηση ανθρώπινων δεξιοτήτων, καθώς και οι δαπάνες για κανονική χρήση
Ακαθάριστη Ιδιωτική Εγχώρια Επένδυση	Οι επενδύσεις σε φυσικά περιουσιακά στοιχεία, όπως εργοστάσια ή σπίτια
Κρατικές Αγορές	Όλες οι δημόσιες αγορές τελικών αγαθών και υπηρεσιών
Καθαρές Εξαγωγές	Η συνολική ροή αγαθών ή υπηρεσιών που εξάγεται μείον την ροή που εισάγεται. Πρόκειται δηλαδή για αγαθά που παράγουμε αλλά δεν καταναλώνουμε.

Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν είναι αναντικατάστατη έννοια όταν ασχολούμαστε με την απόδοση της οικονομίας μας. Υπάρχουν όμως κάποιες αδυναμίες που πρέπει να τις λάβουμε υπόψη στη μελέτη του σημαντικότερου οικονομικού δείκτη.

- Όταν συγκρίνουμε το ΑΕΠ διαχρονικά αντιμετωπίζουμε το πρόβλημα του πληθωρισμού. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να ανάγουμε το ονομαστικό ή τρέχον ΑΕΠ σε πραγματικό, χρησιμοποιόντας ένα δείκτη τιμών.
- Σε μια τεχνολογικά προηγμένη κοινωνία τα αγαθά συνήθως βελτιώνονται ταχύτατα. Η χρησιμοποίηση κάποιων αγαθών μπορεί να μειώνεται και τα κόστη αγοράς προϊόντων αυξάνονται ή μειώνονται (πχ ένα καινούριο αυτοκίνητο κοστίζει ακριβότερα, αλλά καταναλώνει λιγότερα καύσιμα κλπ). Οι κρατικοί στατιστικολόγοι προσπαθούν να προσαρμόσουν τη στατιστική του ΑΕΠ για τέτοιες μεταβολές στην ποιότητα.
- Το ΑΕΠ δεν δείχνει τίποτα για την κατανομή των αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ του πληθυσμού. Έτσι μία πλούσια χώρα μπορεί να έχει πολλές φτωχές οικογένειες.

Αυτές οι αμφιβολίες και επιφυλάξεις θα πρέπει να μας κάνουν προσεκτικούς ως προς τη χρήση του ΑΕΠ σαν να ήταν το απόλυτο μέτρο κοινωνικής ευημερίας. Παρόλα αυτά το ΑΕΠ είναι ο απλούστερος τρόπος που κατέχουμε για να συνοψίσουμε το συνολικό επίπεδο της δραστηριότητας της αγοράς της οικονομίας. Ήα πρέπει όμως παράλληλα να εξετάζουμε και την ευημερία προκειμένου να δούμε την ποιότητα του περιβάλλοντος, την ιατρική περίθαλψη, την κοινωνική πρόνοια, το εκπαιδευτικό επίπεδο και άλλα χαρακτηριστικά.

5.2 Εξέλιξη του ΑΕΠ

Η εξέλιξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος κατά τα έτη 1981, 1991, 1998 παρουσιάζεται αναλυτικά στους πίνακες Γ1, Γ2, Γ3 σε σταθερές τιμές 1999. Παρατηρούμε ότι κατά την περίοδο 1991- 1998 το ΑΕΠ εμφανίζει σταθερή πτώση. Συγκεκριμένα στον πρωτογενή τομέα η πτώση αυτή είναι ιδιαίτερα έντονη σ' όλους τους Νομούς της Ηπείρου. (Πίνακας Γ4). Επίσης μεγάλη μείωση παρουσιάζει το ΑΕΠ του δευτερογενή τομέα κυρίως κατά το διάστημα 1991- 1998.

Ο τριτογενής τομέας είναι ο μόνος του οποίου το ΑΕΠ αυξάνεται σταθερά, με μοναδική εξαίρεση το Νομό Πρεβέζης, που παρουσιάζει μείωση κατά τα έτη 1991-1998 (Πίνακας Γ6).

Παρόλα αυτά αν συγκρίνουμε τον κάθε Νομό με το σύνολο της Χώρας, φαίνεται η έντονη σημασία του πρωτογενούς τομέα. Αντίθετα, η σημασία του δευτερογενούς τομέα σε κάθε Νομό είναι λιγότερο σημαντική σε σχέση με τη σημασία του δευτερογενούς τομέα στο σύνολο της Χώρας.

Πολύ σημαντική επίσης για το σύνολο της οικονομίας του κάθε Νομού είναι η συμμετοχή του Τριτογενούς τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ κάθε Νομού, η οποία όμως σε σχέση με το σύνολο της Χώρας είναι λιγότερο σημαντική.

Πίνακας Γ1

ΑΕΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1981. (σταθερές τιμές 1999)

(σε εκατομμύρια δρχ.)

Τομείς-κλάδοι	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΕΛΛΑΣ
Πρωτογενής Τομέας	38.754	20.681	64.438	38.495	162.368	3.550.625
ΠΡΥΧΕΙΑ	323	0	2.901	323	3.548	322.558
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	10.643	5.887	31.594	10.998	59.122	3.895.730
ΔΕΗΤΕΡΟΓΕΝΗΣ Τομέας	2.372	3.386	3.461	2.254	11.473	398.501
ΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	15.398	7.257	27.701	9.262	59.618	1.534.160
Δευτερογενής Τομέας	28.736	16.530	65.657	22.838	133.761	6.150.949
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	6.351	4.766	15.872	6.351	33.341	1.587.373
ΕΜΠΟΡΙΟ	12.939	7.764	36.230	7.774	64.708	2.588.236
ΠΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦ.	1.229	809	3.256	1.197	6.491	452.879
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	5.747	3.817	12.314	4.841	26.720	1.229.405
ΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗ	7.570	2.512	14.384	3.979	28.445	2.032.025
ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠ/ΣΗ	5.941	3.084	15.344	4.421	28.790	1.044.048
ΠΗΡΕΣΙΕΣ	5.683	2.847	12.778	4.259	25.566	1.420.218
Τριτογενής Τομέας	45.460	25.598	110.179	32.823	214.061	10.354.184
ΣΥΝΟΛΟ	112.950	62.810	240.274	94.156	510.190	20.055.758

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ Κατανομή του ΑΕΠ κατά Νομό, επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας Γ2

ΑΕΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1991. (σταθερές τιμές 1999)

(σε εκατομμύρια δρχ.)

Τομείς-κλάδοι	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΕΛΛΑΣ
Πρωτογενής Τομέας	30.262	12.105	34.536	24.923	101.825	3.585.274
ΟΡΥΧΕΙΑ	61	213	3.761	365	4.398	309.418
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	5.791	8.588	21.932	9.664	45.974	3.422.553
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ	4.007	1.147	6.142	1.853	13.149	575.576
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	12.045	7.721	26.253	12.355	58.374	1.544.381
Δευτερογενής Τομέας	21.905	17.669	58.088	24.237	121.895	5.851.929
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	6.651	4.297	16.725	5.829	33.501	1.553.778
ΕΜΠΟΡΙΟ	12.540	6.187	31.295	10.457	60.479	2.722.611
ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦ.	2.645	1.709	6.609	2.241	13.202	689.218
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	4.157	2.898	9.108	3.897	20.060	1.521.189
ΔΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗ	8.878	4.819	28.157	7.356	49.213	2.545.050
ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠ/ΣΗ	8.951	5.275	27.174	7.352	48.751	1.592.961
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	6.453	4.366	15.071	6.986	32.876	1.761.118
Τριτογενής Τομέας	50.275	29.551	134.140	44.117	258.083	12.385.924
ΣΥΝΟΛΟ	102.444	59.322	226.766	93.277	481.807	21.823.127

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ Κατανομή του ΑΕΠ κατά Νομό, επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας Γ3

ΑΕΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1998. (σταθερές τιμές 1999)

(σε εκατομμύρια δρχ)

Τομείς-κλάδοι	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΕΛΛΑΣ
Πρωτογενής Τομέας	23.483	13.475	29.446	22.192	88.596	2.776.846
ΟΡΥΧΕΙΑ	25	26	410	210	670	208.887
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	6.157	486	42.167	9.548	58.358	4.005.647
ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ	4.705	1.960	6.536	2.729	15.930	701.228
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	8.510	7.127	27.245	14.251	57.133	2.409.426
Δευτερογενής Τομέας	19.396	9.599	76.358	26.738	132.091	7.325.187
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	10.502	12.270	25.664	11.095	59.531	2.274.550
ΕΜΠΟΡΙΟ	32.763	17.781	91.391	31.175	173.111	7.219.831
ΤΡΑΠΕΖΕΣ-ΑΣΦ.	12.299	5.978	24.339	8.342	50.958	1.687.934
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	18.242	12.370	39.109	16.288	86.009	5.860.800
ΔΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗ	8.620	6.034	38.377	8.389	61.420	2.335.377
ΥΓΕΙΑ-ΕΚΠ/ΣΗ	20.578	16.400	104.323	13.926	155.227	3.454.685
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	3.492	2.366	7.981	3.726	17.565	988.914
Τριτογενής Τομέας	106.497	73.199	331.184	92.941	603.822	23.822.091
ΣΥΝΟΛΟ	149.376	96.273	436.989	141.871	824.509	33.924.124

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ Κατανομή του ΑΕΠ κατά Νομό, επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας Γ4

Ποσοστιαία συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήρια ΑΕΠ

	1981	1991	1998
Ν.Αρτας	34,31	29,54	15,72
Ν.Θεσπρωτίας	32,93	20,40	14,00
Ν.Ιωαννίνων	26,82	15,23	6,74
Ν.Πρεβέζης	40,88	26,72	15,64
ΗΠΕΙΡΟΣ	31,83	21,13	10,75
ΕΛΛΑΔΑ	17,70	16,43	8,19

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ Κατανομή του ΑΕΠ κατά Νομό, επεξεργασία στοιχείων

Πίνακας Γ5

Ποσοστιαία συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήρια ΑΕΠ

	1981	1991	1998
Ν.Αρτας	25,44	21,38	12,98
Ν.Θεσπρωτίας	26,32	29,78	9,97
Ν.Ιωαννίνων	27,33	25,62	17,47
Ν.Πρεβέζης	24,26	25,98	18,85
ΗΠΕΙΡΟΣ	26,22	25,30	16,02
ΕΛΛΑΔΑ	30,67	26,82	21,59

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ Κατανομή του ΑΕΠ κατά Νομό, επεξεργασία στοιχείων

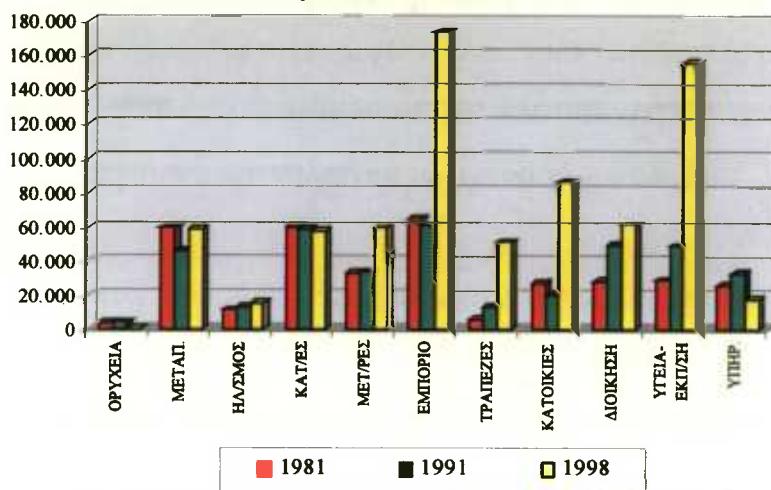
Πίνακας Γ6

Ποσοστιαία συμμετοχή του τριτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήρια ΑΕΠ

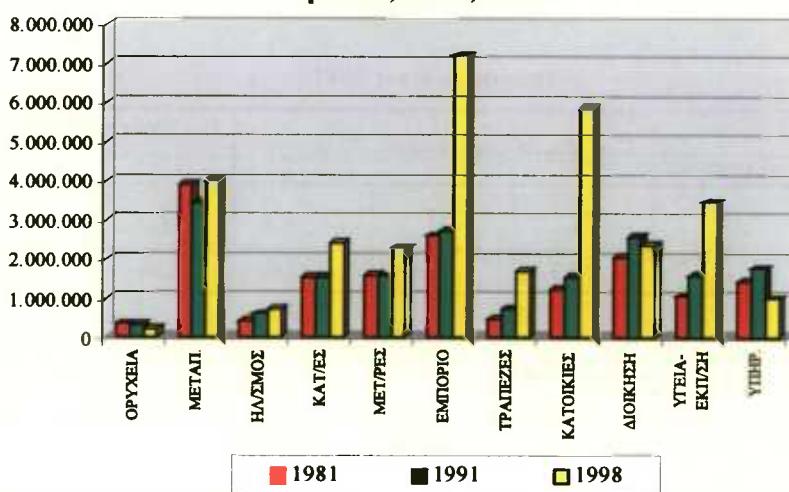
	1981	1991	1998
Ν.Αρτας	40,25	49,08	71,29
Ν.Θεσπρωτίας	40,76	49,81	76,03
Ν.Ιωαννίνων	45,86	59,15	75,79
Ν.Πρεβέζης	34,86	47,30	65,51
ΗΠΕΙΡΟΣ	41,96	53,57	73,23
ΕΛΛΑΔΑ	51,63	56,76	70,22

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ Κατανομή του ΑΕΠ κατά Νομό, επεξεργασία στοιχείων

Γράφημα 5.1
ΑΕΠ Ηπείρου κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.
Έτη 1981, 1991, 1998.

Γράφημα 5.2
ΑΕΠ Χώρας κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.
Έτη 1981, 1991, 1998.

5.3 Εισόδημα

Συντελεστής Συμμετοχής

Με το συντελεστή συμμετοχής μπορεί να εκτιμηθεί, με έμμεσο τρόπο καθώς οι συγκρίσεις μεταξύ νομών και δραστηριοτήτων γίνονται με αναφορά σε περιφερειακά μεγέθη, κατά πόσο ή όχι ένας τομέας είναι αναπτυγμένος σε επίπεδο νομού όπως και στο σύνολο της περιφέρειας.

Ανάλογα με την τιμή που λαμβάνει ο συντελεστής συμμετοχής μπορεί να ερμηνευθεί ως εξής:

- $QL=1$ τότε ο τομέας είναι ανεπτυγμένος στο νομό, όσο και στο σύνολο της περιφέρειας.
- $QL>1$ τότε ο τομέας είναι περισσότερο ανεπτυγμένος στο νομό απ' ότι στο σύνολο της περιφέρειας.
- $QL<1$ τότε ο τομέας είναι λιγότερο ανεπτυγμένος στο νομό απ' ότι στο σύνολο της περιφέρειας.

Στον Πίνακα Γ7 που ακολουθεί υπολογίζεται ο συντελεστής συμμετοχής εισοδήματος για τους τρεις τομείς στους νομούς της περιφέρειας της Ηπείρου για το 1981.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ7

Ηπείρος - Έτος 1981

Νομός	Εισόδημα ανά τομέα				Συντελεστής συμμετοχής (QL)		
	I	II	III	Σύνολο	I	II	III
1. Ιωαννίνων	13.175	12.278	21.557	47.011	0,86	1,02	1,09
2. Άρτας	7.646	5.559	8.895	22.099	1,06	0,99	0,96
3. Μεσπρωτίας	4.046	3.234	5.008	12.289	1,01	1,03	0,97
4. Πρέβεζας	7.595	4.405	6.422	18.422	1,27	0,94	0,83
Σύνολο Ηπείρου	32.462	25.477	41.882	99.821			

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων απογραφής 1981, ΕΣΥΕ.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα ο πρωτογενής τομέας αποτελεί βασική δραστηριότητα για τρεις νομούς, ο δευτερογενής για δύο νομούς, ενώ στον τριτογενή τομέα εξειδικεύεται μόνο ένας νομός.

Αναλυτικότερα ο νομός Ιωαννίνων συμμετέχει στο εισόδημα του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα με ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό με το οποίο συμμετέχει στο συνολικό εισόδημα της περιφέρειας, με το συντελεστή συμμετοχής όμως να είναι οριακά μεγαλύτερος της μονάδας. Ο νομός Άρτας συμμετέχει στο εισόδημα του πρωτογενή τομέα κατά ποσοστό μεγαλύτερο από το ποσοστό συμμετοχής του στο συνολικό εισόδημα της περιφέρειας. Επισημαίνεται πως και εδώ ο συντελεστής συμμετοχής είναι οριακά μεγαλύτερος της μονάδας. Ο νομός Θεσπρωτίας συμμετέχει στο εισόδημα του πρωτογενή και του δευτερογενή τομέα κατά ποσοστό μεγαλύτερο της συμμετοχής του στο συνολικό εισόδημα της περιφέρειας, με το συντελεστή συμμετοχής όμως να ξεπερνάει ελαφρά τη μονάδα. Τέλος ο νομός Πρέβεζας παρουσιάζει έντονη εξειδίκευση στον πρωτογενή τομέα καθώς σ' αυτόν συμμετέχει με ποσοστό μεγαλύτερο απ' αυτό με το οποίο συμμετέχει στο συνολικό εισόδημα της περιφέρειας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο νομός Άρτας και Πρέβεζας εξειδικεύονται σ' ένα μόνο τομέα ενώ οι υπόλοιποι νομοί της περιφέρειας εξειδικεύονται σε δύο τομείς της οικονομίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ8

Ηπείρος - 1991

Νομός	Εισόδημα ανά τομέα				Συντελεστής συμμετοχής (QL)		
	I	II	III	Σύνολο	I	II	III
1. Ιωαννίνων	9.006	13.138	87.019	109.163	0,77	0,98	1,04
2. Άρτας	7.110	5.282	36.708	49.100	1,34	0,88	0,97
3. Θεσπρωτίας	2.889	4.221	21.402	28.512	0,94	1,21	0,98
4. Πρέβεζας	5.931	5.773	33.040	44.744	1,23	1,05	0,96
Σύνολο Ηπείρου	24.937	28.413	178.169	231.519			

ΠΗΓΗ : Επεξεργασία στοιχείων απογραφής 1991, ΕΣΥΕ.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα Γ8 το 1991 η κατάσταση στους νομούς της Ηπείρου διαφοροποιείται σε σχέση με το 1981. Πιο συγκεκριμένα ο νομός Ιωαννίνων δεν ειδικεύεται πλέον στο δευτερογενή αλλά μόνο στον τριτογενή και εκεί το ποσοστό συμμετοχής είναι οριακά μεγαλύτερο απ' αυτό με το οποίο συμμετέχει στο συνολικό εισόδημα της περιφέρειας. Ο νομός Άρτας εξακολουθεί να συμμετέχει στο εισόδημα του πρωτογενή με ποσοστό μεγαλύτερο απ' αυτό με το οποίο συμμετέχει στο συνολικό εισόδημα της περιφέρειας, με τη μόνη διαφορά ότι για το 1991 η εξειδίκευση είναι πολύ πιο έντονη. Ο νομός Θεσπρωτίας χάνει το πλεονέκτημα του για τον πρωτογενή τομέα, το διαφυλάσσει όμως για το δευτερογενή και το ενδυναμώνει. Τέλος ο νομός Πρέβεζας συνεχίζει να εξειδικεύεται στο πρωτογενή τομέα, ενώ παράλληλα αποκτάει οριακό πλεονέκτημα και για το δευτερογενή τομέα.

Χαρακτηριστικό είναι για το 1991 ότι απ' όλους τους νομούς της Ηπείρου μόνο ο νομός Πρέβεζας παρουσιάζει εξειδίκευση σε δύο τομείς της οικονομίας.

Διαρθρωτική Περιφερειακή Ανάλυση

Η ανάλυση **Απόκλισης – Συμμετοχής** είναι μια από τις βασικές μεθόδους ανάλυσης και προγραμματισμού στην περιφερειακή επιστήμη. Εφαρμόζεται για την ερμηνεία των μεταβολών των περιφερειακών μεγεθών, τη διάγνωση των περιφερειακών προβλημάτων, το σχεδιασμό της περιφερειακής πολιτικής, την αξιολόγηση της εφαρμοσθείσας περιφερειακής πολιτικής και την επιλογή των μέσων της.

Συγκεκριμένα η ανάλυση απόκλισης συμμετοχής χρησιμοποιείται για:

- Τον προσδιορισμό των αιτιών των μεταβολών των περιφερειακών μεγεθών
- Την ταξινόμηση των περιφερειών
- Την αξιολόγηση της εφαρμοσθείσας περιφερειακής πολιτικής
- Τον έμμεσο προσδιορισμό του περιφερειακού αναπτυξιακού προτύπου και των πολικών φαινομένων
- Την επιλογή των μέσων της περιφερειακής πολιτικής κατά χωρική ενότητα.

Η μέθοδος συνίσταται στη διάκριση της μεταβολής ενός δεδομένου μεγέθους σε μια περιφέρεια, ανάλογα με τα αίτια που προκάλεσαν τη μεταβολή αυτή κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης χρονικής περιόδου.

Στην ανάλυση απόκλισης-συμμετοχής για την περιφέρεια της Ηπείρου χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία εισοδήματος για το 1981 και το 1991.

Η μεταβολή του εισοδήματος για τις δύο αυτές χρονικές περιόδους μπορεί να διακριθεί σε δύο συνιστώσες, στη συνιστώσα συμμετοχής (ΕΣ) και στη συνιστώσα απόκλισης (Κ).

- Η συνιστώσα «Εθνικής Συμμετοχής» (ΕΣ) δείχνει τη μεταβολή του εισοδήματος στο νομό, που θα λάμβανε χώρα, αν το εισόδημα μεταβάλλοταν με το ίδιο ρυθμό που μεταβάλλεται το εισόδημα στο σύνολο της περιφέρειας.
- Η συνιστώσα «Απόκλισης» αντιπροσωπεύει κάθε είδους αποκλίσεις μεταξύ της μεταβολής του νομαρχιακού εισοδήματος και της συνιστώσας εθνικής συμμετοχής. Η συνιστώσα αυτή είναι θετική στους αναπτυγμένους νομούς και αρνητική στους φτωχούς ή φθίνοντες νομούς. Η συνιστώσα απόκλισης διαιρείται σε δύο επιμέρους συνιστώσες που είναι:
 - A. Η συνιστώσα «Ομολογικής Απόκλισης» (ΟΣ) που μετρά το ποσό της απόκλισης που οφείλεται στην τομεακή διάρθρωση των νομών. Η συνιστώσα αυτή είναι θετική σε νομούς που είναι εγκατεστημένοι δυναμικοί τομείς, που το εισόδημά τους αυξάνει σε περιφερειακό επίπεδο με ρυθμό μεγαλύτερο από το ρυθμό αύξησης του εισοδήματος του συνόλου των τομέων και αρνητική σε νομούς ειδικευμένους σε τομείς με ρυθμούς αύξησης του εισοδήματος χαμηλότερους από το ρυθμό αύξησης του συνολικού εισοδήματος.
 - B. Η συνιστώσα «Διαφορικής Απόκλισης» (ΔΣ) που μετρά το ποσό της νομαρχιακής απόκλισης που προκύπτει από ορισμένους τομείς, της παραγωγικής δραστηριότητας οι οποίοι αναπτύσσονται ταχύτερα ή αργότερα στο νομό από ότι στο σύνολο της περιφέρειας. Η διαφορική συνιστώσα είναι

Θετική όταν ο νομός τον οποίο αφορά, παρουσιάζει ορισμένα τοπικά πλεονεκτήματα στην ανάπτυξη κάποιων τομέων.

Στον πίνακα Γ9 παρουσιάζεται ο υπολογισμός των τριών συνιστώσων για κάθε τομέα οικονομικής δραστηριότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ9

Περιφέρεια Ηπείρου

Νομός	Ανάλυση Απόκλισης - Συμμετοχής							
	Εισόδημα (1981)				Εισόδημα (1991)			
	I	II	III	Σύνολο	I	II	III	Σύνολο
1. Ιωαννίνων	13.175	12.278	21.557	47.011	9.006	13.138	87.019	109.163
2. Άρτας	7.646	5.559	8.895	22.099	7.110	5.282	36.708	49.100
3. Θεσπρωτίας	4.046	3.234	5.008	12.289	2.889	4.221	21.402	28.512
4. Πρέβεζας	7.595	4.405	6.422	18.422	5.931	5.773	33.040	44.744
Σύνολο	32.462	25.477	41.882	99.821	24.937	28.413	178.169	231.519
Συνιστώσες απόκλισης κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας								
Νομός	Πρωτογενής τομέας				Δευτερογενής τομέας			
	ΕΣ	ΟΣ	ΔΣ	Μ	ΕΣ	ΟΣ	ΔΣ	Μ
1. Ιωαννίνων	17.383	-20.437	-1.115	-4.169	16.200	-14.784	-556	859
2. Άρτας	10.087	-11.859	1.237	-535	7.334	-6.694	-918	-277
3. Θεσπρωτίας	5.339	-6.277	-219	-1.157	4.267	-3.894	614	987
4. Πρέβεζας	10.020	-11.781	97	-1.664	5.812	-5.304	860	1.368
Σύνολο	42.829	-50.354	0	-7.525	33.613	-30.676	0	2.937
Νομός	Τριτογενής τομέας				Συνολικό Εισόδημα			
	ΕΣ	ΟΣ	ΔΣ	Μ	ΕΣ	ΟΣ	ΔΣ	Μ
1. Ιωαννίνων	28.441	41.707	-4.686	65.462	62.023	6.486	-6.357	62.152
2. Άρτας	11.735	17.208	-1.130	27.813	29.157	-1.345	-811	27.001
3. Θεσπρωτίας	6.608	9.690	95	16.393	16.214	-481	491	16.223
4. Πρέβεζας	8.473	12.425	5.721	26.619	24.305	-4.660	6.678	26.322
Σύνολο	55.257	81.030	0	136.287	131.699	0	0	131.699

ΕΣ : Συνιστώσα περιφερειακής συμμετοχής στο νομό

ΟΣ : Συνιστώσα ομολογικής απόκλισης του νομού

ΔΣ : Συνιστώσα διαφορικής απόκλισης του νομού

Μ : Μεταβολή απασχόλησης στο νομό

ΠΗΓΗ : Επεξεργασία στοιχείων απογραφής 1981, 1991, ΕΣΥΕ.

Από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε τα εξής:

1. Η **εθνική συνιστώσα**, τόσο σε κάθε τομέα ξεχωριστά, όσο και στο συνολικό νομαρχιακό εισόδημα είναι θετική, διότι επηρεάζεται από τη θετική εξέλιξη του εισοδήματος στο σύνολο της περιφέρειας.
2. Σε ότι αφορά την **ομολογική συνιστώσα**, παρατηρούμε ότι όλοι οι νομοί παρουσιάζουν αρνητική ομολογική συνιστώσα τόσο στον πρωτογενή όσο και στον δευτερογενή τομέα. Αντίθετα θετική εμφανίζεται η ομολογική συνιστώσα στον τριτογενή τομέα. Το γεγονός αυτό αντικατροπτίζει τη μείωση του εισοδήματος σε επίπεδο περιφέρειας για τους δύο πρώτους τομείς και την αύξηση στον τρίτο. Για το σύνολο του εισοδήματος παρατηρούμε ότι μόνο ο νομός Ιωαννίνων παρουσιάζει θετική ομολογική συνιστώσα που σημαίνει ότι εξειδικεύεται σε τομείς που είναι δυναμικοί σε περιφερειακό επίπεδο. Υπενθυμίζεται ότι ο νομός Ιωαννίνων εξειδικεύεται στο δευτερογενή και στον τριτογενή τομέα. Από τον πίνακα φαίνεται ότι ο μόνος τομέας με θετική μεταβολή στο σύνολο της περιφέρειας είναι ο τριτογενής. Το γεγονός λοιπόν ότι ο νομός Ιωαννίνων εξειδικεύεται στο μοναδικό δυναμικό τομέα της περιφέρειας έστω και αν εξειδικεύεται και σε ένα φθίνοντα δικαιολογεί τη θετική τιμή της ομολογικής συνιστώσας για το σύνολο του εισοδήματος σε αυτό το νομό. Οι υπόλοιποι νομοί εξειδικεύονται σε τομείς που σε περιφερειακό επίπεδο είναι φθίνοντες. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την τιμή των συντελεστών συμμετοχής, ο νομός Άρτας εξειδικεύεται στον πρωτογενή τομέα, ενώ οι νομοί Θεσπρωτίας και Πρέβεζας στον πρωτογενή και στο δευτερογενή τομέα. Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι αυτοί οι τομείς είναι φθίνοντες σε περιφερειακό επίπεδο και έτσι δικαιολογείται η αρνητική τιμή της ομολογικής συνιστώσας για αυτούς τους νομούς.
3. Σε ότι αφορά τη **διαφορική συνιστώσα**, αυτή αντικατοπτρίζει την ύπαρξη τοπικών πλεονεκτημάτων ή μειονεκτημάτων (ανάλογα με το αν η τιμή της είναι θετική ή αρνητική). Στον πρωτογενή τομέα τοπικά πλεονεκτήματα παρουσιάζουν οι νομοί Πρέβεζας και ιδιαίτερα ο νομός Άρτας. Στο δευτερογενή τομέα τοπικά πλεονεκτήματα, σχετικά μικρής έντασης,

παρουσιάζουν οι νομοί Θεσπρωτίας και Πρέβεζας, ενώ οι άλλοι δύο νομοί με αρνητική διαφορική συνιστώσα παρουσιάζουν τοπικά μειονεκτήματα για την ανάπτυξη του τομέα. Στον τριτογενή τομέα, οι νομοί Θεσπρωτίας και ιδιαίτερα ο νομός Πρέβεζας παρουσιάζουν τοπικά πλεονεκτήματα, ενώ οι άλλοι δύο παρουσιάζουν τοπικά μειονεκτήματα. Εξετάζοντας τη διαφορική συνιστώσα από νομαρχιακή άποψη βλέπουμε ότι ο μόνος νομός που παρουσιάζει τοπικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη και των τριών τομέων είναι αυτός της Πρέβεζας. Ο νομός Θεσπρωτίας παρουσιάζει τοπικά πλεονεκτήματα στο δευτερογενή και στο τριτογενή τομέα. Ο νομός Άρτας παρουσιάζει τοπικά πλεονεκτήματα για το πρωτογενή τομέα. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο νομός Ιωαννίνων δεν παρουσιάζει τοπικό πλεονέκτημα για κανένα τομέα.

O J. Boudeville (1966) με βάση το μέγεθος και το πρόσημο της διαφορικής και της ομολογικής συνιστώσας καθόρισε οκτώ τύπους ταξινόμησης των περιφερειών. Οι Περιφέρειες που ανήκουν στους τύπους 1-4 αναπτύσσονται με ταχύτερο ρυθμό από το μέσο ρυθμό της χώρας, ενώ αυτές που ανήκουν στους τύπους 5-8 με μικρότερο ρυθμό. Ειδικότερα ο χαμηλός ρυθμός του τύπου ταξινόμησης 5 αποδίδεται στην δυσμενή κλαδική διάρθρωση (περιφέρειας, νομού, επιμέρους κλάδου), ενώ του τύπου 6 σε αρνητικούς τοπικούς παράγοντες που εμποδίζουν την αξιοποίηση της ευνοϊκής κλαδικής διάρθρωσης της περιοχής.

Στους παρακάτω πίνακες καταγράφεται η κατάταξη των νομών της περιφέρειας της Ηπείρου σύμφωνα με τον **Boudeville**.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ10
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Περιφ/κός Τύπος	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής	Νομός	Χαρακτηριστικά Περιφερειακής Ανάπτυξης	Προτεινόμενα Μέτρα
3	ΟΣ>0, ΔΣ<0 και $ ΟΣ > \DeltaΣ $	Ιωαννίνων	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση υποδομής
4	ΟΣ<0, ΔΣ>0 και $ ΟΣ < \DeltaΣ $	Θεσπρωτίας Πρέβεζας	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Θετικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση κλαδικής διάρθρωσης
7	ΟΣ<0, ΔΣ<0 και $ ΟΣ > \DeltaΣ $	Άρτας	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση διάρθρωσης υποδομής

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ11
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Περιφ/κός Τύπος	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής	Νομός	Χαρακτηριστικά Περιφερειακής Ανάπτυξης	Προτεινόμενα Μέτρα
3	$O\S > 0, \Delta\S < 0$ και $ O\S > \Delta\S $	Άρτας	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση υποδομής
5	$O\S < 0, \Delta\S > 0$ και $ O\S > \Delta\S $	Πρέβεζας	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Θετικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση κλαδικής διάρθρωσης
7	$O\S < 0, \Delta\S < 0$ και $ O\S > \Delta\S $	Θεσπρωτίας	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση διάρθρωσης υποδομής
8	$O\S < 0, \Delta\S < 0$ και $ O\S < \Delta\S $	Ιωαννίνων	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση διάρθρωσης υποδομής

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ12
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Περιφ/κός Τύπος	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής	Νομός	Χαρακτηριστικά Περιφερειακής Ανάπτυξης	Προτεινόμενα Μέτρα
5	$O\S < 0, \Delta\S > 0$ και $ O\S > \Delta\S $	Θεσπρωτίας Πρέβεζας	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Θετικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση κλαδικής διάρθρωσης
7	$O\S < 0, \Delta\S < 0$ και $ O\S > \Delta\S $	Ιωαννίνων, Άρτας	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση διάρθρωσης υποδομής

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ13: ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Περιφ/κός Τύπος	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής	Νομός	Χαρακτηριστικά Περιφερειακής Ανάπτυξης	Προτεινόμενα Μέτρα
1	$\Omega\Sigma > 0$, $\Delta\Sigma > 0$ και $ \Omega\Sigma > \Delta\Sigma $	Θεσπρωτίας Πρεβεζας	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Θετικοί τοπικοί παράγοντες.	
3	$\Omega\Sigma > 0$, $\Delta\Sigma < 0$ και $ \Omega\Sigma > \Delta\Sigma $	Ιωαννίνων, Άρτας	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση. Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες.	Βελτίωση υποδομής

Αναλυτικότερα οι επιμέρους συνιστώσες της απόκλισης ερμηνεύονται ως εξής:

- α. Η θετική ομολογική συνιστώσα ερμηνεύεται ως ικανοποιητική κλαδική διάρθρωση εξ ορισμού. Πρόκειται για νομό που είναι εξειδικευμένος σε δυναμικούς κλάδους, όπως αυτό φαίνεται από την κατά κλάδο ανάλυση απόκλισης - συμμετοχής.
- β. Η αρνητική ομολογική συνιστώσα είναι εξ ορισμού αποτέλεσμα της κακής κλαδικής διάρθρωσης. Ο νομός δηλαδή συγκεντρώνει κλάδους που δεν παρουσιάζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο.
- γ. Η θετική διαφορική συνιστώσα οφείλεται σε ευνοϊκούς τοπικούς παράγοντες.

Οι παράγοντες αυτοί προκύπτουν από :

- τη γεωγραφική θέση του νομού και πιό συγκεκριμένα τη γειτνίασή του με ένα πόλο ανάπτυξης,
- την ύπαρξη επαρκούς δικτύου υποδομής,
- τις ιδιαίτερες εδαφοκλιματολογικές συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη ορισμένων κλάδων,

- τη κρατική παρέμβαση για την ανάπτυξη ορισμένων περιοχών,
- δ. Η αρνητική διαφορική συνιστώσα εμφανίζεται στη περίπτωση κατά την οποία οι παραπάνω αναφερθέντες παράγοντες είναι δυσμενείς και η περιφέρεια δεν παρουσιάζει τα πλεονεκτήματα αυτά που θα συνέβαλαν στην ανάπτυξη ορισμένων κλάδων.

Ο Stilwell (1969) θεωρεί τον κύριο προσδιοριστικό παράγοντα της συνιστώσας απόκλισης την υποδομή στις περιφέρειες. Βάσει αυτού του επιχειρήματος ο Stilwell ακολουθεί μια σειρά ταξινόμησης των περιφερειών βάσει των τιμών της διαρθρωτικής και ομολογικής συνιστώσας Δέχεται την ύπαρξη μόνο έξι τύπων περιφερειών ενοποιώντας τους 1ο και 2ο καθώς και τους 7ο και 8ο τύπους του Boudeville και προχωρεί σε ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με το είδος της ανάπτυξης που ενδείκνυται για κάθε περιφερειακό τύπο. Ειδικότερα η ταξινόμηση των περιφερειών αυτών επιτρέπει την εφαρμογή μέτρων πολιτικής αντιμετώπισης των επιμέρους περιφερειακών δυσλειτουργίων. Τα προτεινόμενα μέτρα περιφερειακής πολιτικής, σύμφωνα με τον Stilwell, που βασίζονται στα συμπεράσματα της ανάλυσης απόκλισης-συμμετοχής είναι :

- α. Κλαδική αναδιάρθρωση, που αφορά τους νομούς με αρνητική ομολογική συνιστώσα. Η πολιτική αναδιάρθρωσης συνίσταται στην ενίσχυση των αναπτυσσόμενων κλάδων, όπως αυτοί προκύπτουν από τον υπολογισμό της συνιστώσας απόκλισης.
- β. Βελτίωση της γενικής αναπτυξιακής υποδομής, που αφορά κύρια τους νομούς με αρνητική διαφορική συνιστώσα. Στην περίπτωση που η ανάλυση αφορά τους κύριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας είναι δυνατόν να προταθούν συγκεκριμένα μέτρα βελτίωσης της υποδομής, με βάσει τη διαφορική συνιστώσα για τους επιμέρους κλάδους.

Η λογική αυτή εκφράζεται μέσα από τις πολιτικές κινήτρων βιομηχανικών και άλλων επενδύσεων και μέτρων τόνωσης της απασχόλησης στις προβληματικές περιοχές. Η διαπίστωση του προβλήματος της δυσλειτουργικής ανάπτυξης, αλλά και η αναγωγή των αιτιών που την προκαλούν σε συγκροτημένα σχέδια παρέμβασης, επιτρέπουν την άσκηση πολιτικών άρσης αυτών των προβλημάτων.

5.4 Τομείς της Οικονομικής Δραστηριότητας

Προκειμένου να μελετηθεί και να αναλυθεί η οικονομική δραστηριότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οικονομικής ζωής της περιφέρειας της Ηπείρου θα διακρίνουμε τρείς παραγωγικούς τομείς, ανάλογα με το αντικείμενο ενασχόλησης και το είδος των αγαθών που παράγονται οι υπάρχουσες οικονομικές μονάδες. Η ταξινόμηση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς επιτρέπει να διαπιστωθεί η παραγωγική δομή της οικονομίας, η μορφή των αγορών της, η κατανομή και τα προβλήματα της απασχόλησης, η περιουσιακή διάρθρωση των οικονομικών μονάδων της κ.λ.π.

Παράλληλα η μελέτη της δραστηριότητας κατά τομείς και κλάδους επιτρέπει την διαμόρφωση και άσχηση αποτελεσματικής πιστωτικής και οικονομικής πολιτικής με διάφορες νομοθετικές ρυθμίσεις προστασίας, κινήτρων, δασμολογιών, ειδικής εκπαίδευσης, φορολογικών απαλλαγών, ελέγχων κ.λ.π.

5.5 Πρωτογενής Τομέας

Ο πρωτογενής τομέας περιλαμβάνει όσες οικονομικές μονάδες αποσπούν αγαθά από τη φύση, τα οποία στη συνέχεια τα διαθέτουν χωρίς επεξεργασία (ή απλώς με κάποια στοιχειώδη η οποία όμως δεν αλλοιώνει τα χαρακτηριστικά και την βασική υφή του αγαθού). Στον τομέα αυτό ανήκουν οι οικονομικές μονάδες που ασχολούνται με τη γεωργία, την αλιεία, την κτηνοτροφία, τη μελισσοκομία, την ιχθυοκαλλιέργεια, την δασοκομία, την εξόρυξη μετάλλων, τις αλυκές, τα μεταλλικά νερά κλπ.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί και με βάση τα στοιχεία που αναφέρονται τόσο στα προηγούμενα όσο και στους σχετικούς Πίνακες, ο πρωτογενής τομέας αποτελεί το βασικό παραγωγικό τομέα της Περιφέρειας Ηπείρου και συμβάλει κατά 23% στο ΑΕΠ και κατά 30% στη συνολική περιφερειακή απασχόληση, για το έτος 1991. Το γεγονός ότι το τελευταίο ποσοστό είναι κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό της Χώρας, είναι ενδεικτικό του έντονου γεωργικού χαρακτήρα της περιφερειακής οικονομίας της Ηπείρου. Είναι

σκόπιμο επίσης να τονιστεί ότι σε όλους τους Νομούς της Ηπείρου η απασχόληση στο Πρωτογενή Τομέα, το 1991, ήταν υψηλότερη από το αντίστοιχο ποσοστό απασχόλησης του συνόλου της Χώρας. Παρόλαυτά η σημασία του πρωτογενούς τομέα μειώνεται σταδιακά τις τελευταίες δεκαετίες κυρίως προς όφελος του τριτογενούς τομέα. Η ανάπτυξη όμως του Πρωτογενούς τομέα όσο και η σημασία του ως προς το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας ποικίλει από Νομό σε Νομό

Οι Νομοί Αρτας, Πρεβέζης και Θεσπρωτίας, με κριτήριο την απασχόληση, εμφανίζονται ως κατεξοχήν γεωργικοί με ποσοστά απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα 39% περίπου οι δύο πρώτοι και 35% ο τελευταίος, ενώ έχουν αρκετά χαμηλότερα ποσοστά στο δευτερογενή τομέα. Ο Νομός Ιωαννίνων εμφανίζεται με διάρθρωση απασχόλησης (22,39) που ξεπερνά λίγο το μέσο όρο της Χώρας.

Με βάση την κατανομή του ΑΕΠ κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τα έτη 1981, 1991 και 1998, η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού μειώνεται διαχρονικά. Η μείωση αυτή παρουσιάζεται στον Πίνακα Δ1:

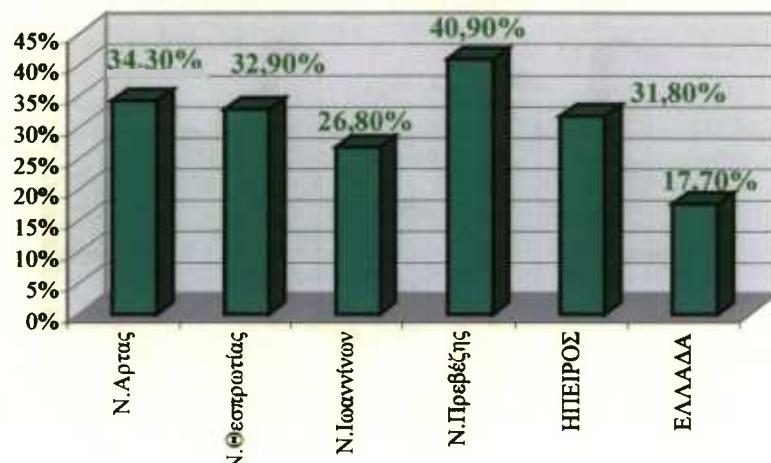
Πίνακας Δ1

**Ποσοστιαία συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας
κάθε Νομού με κριτήρια το ΑΕΠ**

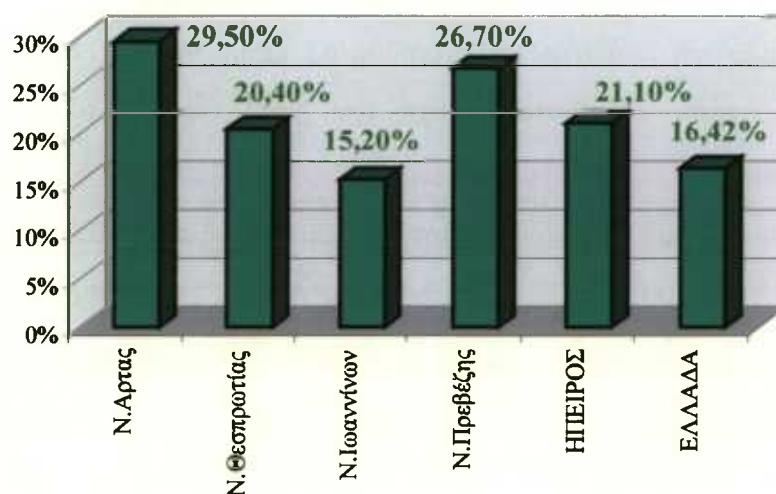
	1981	1991	1998
N.Αρτας	34,3%	29,5%	15,7%
N.Θεσπρωτίας	32,9%	20,4%	14,0%
N.Ιωαννίνων	26,8%	15,2%	6,7%
N.Πρεβέζης	40,9%	26,7%	15,6%
ΗΠΕΙΡΟΣ	31,8%	21,1%	10,7%
ΕΛΛΑΔΑ	17,7%	16,42%	8,2%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, Κατανομή του ΑΕΠ κατά Νομό, επεξεργασία στοιχείων.

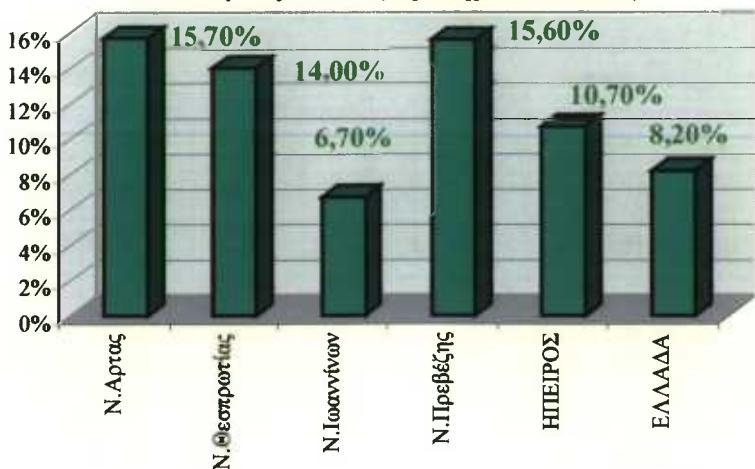
Διάγραμμα 5.3
Ποσοστιαία Συμμετοχή του Πρωτογενή Τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1981 (Κριτήριο το ΑΕΠ)

Διάγραμμα 5.4
Ποσοστιαία Συμμετοχή του Πρωτογενή Τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1991 (Κριτήριο το ΑΕΠ)

Διάγραμμα 5.5
Ποσοστιαία Συμμετοχή του Πρωτογενή Τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1998 (Κριτήριο το ΑΕΠ)

Η σημαντικότητα του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού, φθίνει με το πέρασμα του χρόνου με ρυθμούς κατά πολύ αυξημένους σε σχέση με το σύνολο της Χώρας.

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω Πίνακα, με εξαίρεση το Νομό Ιωαννίνων, στους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας Ηπείρου η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού είναι περισσότερο σημαντική σε σχέση με τη συμμετοχή του ΑΕΠ του πρωτογενή τομέα στο σύνολο της Χώρας.

Η οικονομία του Νομού Αρτας, με βάση τη συμμετοχή του ΑΕΠ χαρακτηρίζεται η περισσότερο γεωργική από τους υπόλοιπους νομούς της Ηπείρου.

Τα παραπάνω συμπεράσματα αποδεικνύονται και από την ανάλυση των στοιχείων της μέσης παραγωγικότητας κατά απασχολούμενο για τα έτη 1981 και 1991, καθώς και από τους σχετικούς δείκτες παραγωγικότητας (Πίνακες Δ2, Δ3, Δ4, Δ5, Δ6). Η παραγωγικότητα κατά απασχολούμενο στον πρωτογενή τομέα στο Νομό Αρτας κατά τη χρονική περίοδο 1981-91 αυξήθηκε κατά πολύ ενώ η αύξηση παραγωγικότητας σημείωνεται και στο σύνολο της οικονομίας του Νομού.

Στους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας, τόσο η παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα όπως και η παραγωγικότητα κατά απασχολούμενο του συνόλου της οικονομίας, κατά την περίοδο 1981-91, υπέστει μία μικρή πτώση. Το ίδιο παρατηρείται και στο σύνολο της Περιφέρειας της Ηπείρου. (Πίνακες Σχετικών Δεικτών Παραγωγικότητας). Από τους πίνακες παραγωγικότητας συμπεραίνουμε ότι η παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα της παραγωγής κατά το 1981 συμβαδίζει με την παραγωγικότητα του συνόλου της χώρας, ενώ την επόμενη δεκαετία έχουμε σημαντική μείωση της παραγωγικότητας των νομών και της περιφέρειας σε σχέση με τη χώρα.

Πίνακας Δ2

Τομείς Παραγωγής	Μέση Παραγωγικότητα*, 1981					
	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΧΩΡΑ
Πρωτογενής Τομέας	0,22	0,32	0,36	0,38	0,31	0,33
Δευτερογενής Τομέας	0,46	0,52	0,39	0,59	0,45	0,55
Τριτογενής Τομέας	0,58	0,58	0,56	0,54	0,56	0,70
Σύνολο	0,36	0,45	0,44	0,47	0,43	0,55

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων. ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές.

Πίνακας Δ3

Τομείς Παραγωγής	Μέση Παραγωγικότητα*, 1991					
	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΧΩΡΑ
Πρωτογενής Τομέας	1,59	1,22	1,53	1,60	1,52	2,71
Δευτερογενής Τομέας	2,36	2,71	2,25	3,03	2,46	3,40
Τριτογενής Τομέας	2,58	2,56	2,56	2,63	2,58	3,35
Σύνολο	2,15	2,12	2,25	2,31	2,22	3,24

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων. ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές.

$$* \text{Μέση Παραγωγικότητα} = \frac{\text{ΑΕΠ}}{\text{Απασχόληση}}$$

Πίνακας Δ4

Τομείς Παραγωγής	Σχετικοί Νομαρχιακοί Δείκτες Παραγωγικότητας*, 1981. (Δείκτης Περιφέρειας=100)			
	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
Πρωτογενής Τομέας	71,75	103,69	113,97	120,80
Δευτερογενής Τομέας	102,43	116,80	88,37	132,37
Τριτογενής Τομέας	103,38	102,92	99,29	95,84
Σύνολο	84,64	105,70	103,73	109,89

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων.

Πίνακας Δ5

Τομείς Παραγωγής	Σχετικοί Νομαρχιακοί Δείκτες Παραγωγικότητας*, 1991. (Δείκτης Περιφέρειας=100)			
	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
Πρωτογενής Τομέας	104,90	80,11	100,82	105,54
Δευτερογενής Τομέας	95,99	110,43	91,57	123,43
Τριτογενής Τομέας	100,25	99,17	99,46	101,97
Σύνολο	96,56	95,25	101,32	104,08

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων.

Πίνακας Δ6

Σχετικοί Περιφερειακοί Δείκτες Παραγωγικότητας Περιφέρειας (Δείκτης Χώρας=100)		
Τομείς Παραγωγής	1981	1991
Πρωτογενής Τομέας	93,92	56,08
Δευτερογενής Τομέας	80,76	72,30
Τριτογενής Τομέας	80,11	76,93
Σύνολο	77,50	68,67

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων.

$$* \Sigma \text{χετικοί} \cdot \Delta\text{είκτες} \cdot \text{Παραγ/τας} = \frac{\text{Μέση} \cdot \text{Παραγ} \cdot \text{Νομού}}{\text{Μέση} \cdot \text{Παραγ} \cdot \text{Περιφέρειας}} * 100$$

5.5.1 Γεωργία

Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας αποτελεί η έντονα ορεινή μορφολογία του εδάφους της (74% αυτού είναι ορεινό και 15% ημιορεινό) που έχει ως αποτέλεσμα τη δύσκολη προσπέλαση πολλών περιοχών. Σημαντική είναι η παρουσία βοσκοτόπων (52%), δασών (26%) και επιφανειακών υδάτων (3,2%), ενώ περιορισμένη θεωρείται η γεωργική γη, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Χώρας (14% έναντι 30% αντίστοιχα).

Από την έκταση του συνόλου των καλλιεργειών αρδεύονται περίπου 509.648 στρέμματα, ποσοστό 40% για το 1994 ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 1990 ήταν 34%. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ενώ κατά την περίοδο 1991-94 στην Ηπειρο σημειώθηκε μείωση του συνόλου των καλλιεργειών κατά 4% (και κατά-0,6% στο σύνολο της Χώρας), την ίδια περίοδο οι αρδευθείσες καλλιέργειες αυξήθηκαν κατά 14% (και στο σύνολο της Χώρας κατά 11%). Οι νομοί με τη μεγαλύτερη παρατηρημένη αύξηση των αρδευθεισών καλλιεργειών είναι ο Νομός Ιωαννίνων με 28%, ο Νομός Πρεβέζης με 25% και ο Νομός Θεσπρωτίας με 21%. Στο Νομό Αρτας καταγράφηκε οριακή μείωση κατά 0,13%.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα κυριότερα γεωργικά προϊόντα που παράγονται στους Νομούς της Περιφέρειας και προσδιορίζουν τόσο την ανάπτυξη όσο και τον προσανατολισμό του Γεωργικού Τομέα στην Ηπείρου.

Πίνακας Δ7

Κυριότερα γεωργικά προϊόντα (1991, 1994, 2000)

	Ν. Αρτας			Ν. Θεσπρωτίας			Ν. Ιωαννίνων			Ν. Πρεβέζης		
	1991	1994	2000	1991	1994	2000	1991	1994	2000	1991	1994	2000
* Σύνολο Καλλιέργειών	349.876	345.330	253.000	226.046	199.372	208.000	409.762	381.138	318.000	318.070	319.766	251.000
Αρδευθείσες Καλλιέργειες	190.108	189.855	138.000	48.117	58.394	59.000	86.772	111.652	104.000	118.984	149.747	104.000
Ελαιόλαδο	652	840	897	2.375	2.353	2.598	-	-	-	7.150	6.235	1.343
Καπνός	1.028	833	907	-	-	-	717	31	353	401	224	180
Βαμβάκι	971	3.060	869	95	190	11	-	-	-	1.898	3.978	2.258
Σίτος	1.179	1.191	741	240	215	17	1.994	2.916	1.360	303	323	81
Ρύζι	-	-	415	-	-	1.700	-	-	-	-	-	-
Εσπεριδοειδή	199.340	207.277	241.659	10.386	13.878	34.088	33	33	18	48.563	15.951	33.797
Μήλα	1.672	1.212	978	443	232	134	610	551	342	80	95	80
Ροδάκινα	334	316	208	194	171	90	1.073	782	309	72	57	51
Γεώμηλα	4.710	5.950	6.312	1.112	1.525	1.251	19.800	20.621	17.700	13.449	14.983	15.446
Τομάτες	4.025	5.206	6.248	1.715	2.482	1.356	6.557	2.418	5.184	21.385	25.587	37.223

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Γεωργίας & Κτηνοτροφίας, 1991, 1994, 2000.

Πίνακας Δ8

Κυριότερα Γεωργικά Προϊόντα της Περιφέρειας Ηπείρου και της Χώρας

	Περιφέρεια ΗΠΕΙΡΟΥ			Σύνολο ΕΛΛΑΔΑΣ		
	1991	1994	2000	1991	1994	2000
* Σύνολο Καλλιέργειών	1.303.754	1.245.809	1.030.000	40.030.473	39.773.778	31.735.000
Αρδευθείσες Καλλιέργειες	443.981	509.648	405.000	11.931.018	13.272.694	11.721.000
Ελαιόλαδο	10.177	9.428	4.838	309.419	302.661	450.749
Καπνός	2.146	1.367	1.440	130.132	141.647	136.490
Βαμβάκι	2.870	7.228	3.138	652.221	1.221.398	1.326.458
Σίτος	3.716	4.645	2.198	1.966.276	2.417.235	2.084.400
Ρύζι	-	-	2.115	110.022	188.111	150.469
Εσπεριδοειδή	231.966	237.139	309.561	1.150.067	1.210.665	1.304.114
Μήλα	2.805	2.090	1.533	348.400	346.095	243.150
Ροδάκινα	1.673	1.326	658	819.920	1.210.880	927.074
Γεώμηλα	39.071	43.079	40.709	996.456	968.248	936.703
Τομάτες	33.682	35.693	50.011	1.890.895	2.017.209	1.819.923

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Γεωργίας & Κτηνοτροφίας, αντιστοίχων ετών.

Κατά την περίοδο 1991-94, στην Περιφέρεια Ηπείρου αυξήθηκε κατά σημαντικό ποσοστό η παραγωγή του βαμβακιού (152%), ενώ στο σύνολο της Χώρας η παραγωγή αυξήθηκε κατά 87%. Στην Ήπειρο αυξημένη παρουσιάζεται επίσης η παραγωγή σίτου (κατά 25%), των γεωμήλων (κατά 10%) (σε σχέση με 2,8% στο σύνολο της Χώρας), της τομάτας (κατά 6%) και των εσπεριδοειδών (κατά 2%). Οι αυξήσεις αυτές είναι περίπου ανάλογες με τις αντίστοιχες τις χώρας. Η παραγωγή των εσπεριδοειδών είναι σημαντική και σε υψηλά επίπεδα στην Ήπειρο. Η συνολική παραγωγή των εσπεριδοειδών στην Περιφέρεια Ηπείρου, το έτος 1994, αποτελεί το 20% της συνολικής εγχώριας παραγωγής. Σημαντική επίσης είναι και η παραγωγή των Γεωμήλων στην Περιφέρεια εφόσον το 1994, κατέχει το 4,5% της συνολικής εγχώριας παραγωγής.

Την ίδια χρονική περίοδο, σύμφωνα με την Απογραφή Γεωργίας Κτηνοτροφίας της ΕΣΥΕ, μειώθηκε κατά 36% η παραγωγή του καπνού, (ενώ στο σύνολο της Χώρας αυξήθηκε κατά 9%), κατά 25% η παραγωγή των μήλων, (μείωση 0,7% στο σύνολο της Χώρας), κατά 21% η παραγωγή των ροδακίνων, (αύξηση κατά 47% στο σύνολο της Χώρας), και κατά 7,4% η παραγωγή ελαιολάδου (μείωση 2,2% στο σύνολο της Χώρας). Η παραγωγή του ελαιολάδου στην Ήπειρο το 1994 αποτελεί το 3,1% της συνολικής εγχώριας παραγωγής.

Όμως παρατηρούμε ότι την χρονική περίοδο 1994-2000, η παραγωγή της περιφέρειας της Ηπείρου ακολουθεί μία πτωτική πορεία. Το γεγονός αυτό όμως χαρακτηρίζει και το σύνολο της Χώρας. Κατ' αρχήν σημειώνεται μείωση του ποσοστού των καλλιεργειών (-17%) και των αρδευθεισών καλλιεργιών (-21%). Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χώρα είναι -20% και -12%. Στην Ήπειρο έχουμε 49% μείωση στην παραγωγή ελαιόλαδου (ενώ στην χώρα 49% αύξηση). Η παραγωγή βαμβακιού μειώθηκε κατά 57% (στη χώρα υπήρξε 9% αύξηση), η παραγωγή σίτου μειώθηκε κατά 53% (στη χώρα η μείωση ήταν 14%). Επίσης μειώθηκε η παραγωγή μήλων (-27%), ροδακίνων (-50%) και πατάτας (-6%). Τα ποσοστά για το σύνολο της χώρας ήταν -30%, -23% και -10% αντιστοίχως. Αυξημένα παρουσιάζονται τα περιφερειακά ποσοστά παραγωγής καπνού (5%), εσπεριδοειδών (31%) και τομάτας (40%).

Αναλύοντας την αγροτική παραγωγή των Νομών της Περιφέρειας, κατά την χρονική περίοδο 1991-2000, επισημαίνονται σημαντικές διαφορές τόσο στην εξειδίκευση της αγροτικής παραγωγής των Νομών της Ηπείρου όσο και στην ποσοστιαία μεταβολή της παραγωγής των αγροτικών προϊόντων ανά Νομό.

Στο Νομό Αρτας αυξήθηκε η παραγωγή της τομάτας κατά 55%, του ελαιολάδου κατά 28 %, των εσπεριδοειδών κατά 21% και των γεωμήλων κατά 34%. Αντίθετα σημαντική μείωση σημειώθηκε στην παραγωγή των μήλων (κατά 42%), του καπνού (κατά 12%) ,του σιταριού (κατά 37%) και των ροδακίνων (κατά 38%).

Στο Νομό Θεσπρωτίας αυξήθηκε η παραγωγή του ελαιόλαδου (κατά 9%), των γεωμήλων (κατά 13%) και των εσπεριδοειδών (κατά 228%) Αντίθετα η παραγωγή των υπολοίπων αγροτικών προϊόντων μειώθηκε σημαντικά.

Στο Νομό Ιωαννίνων παρατηρήθηκε η σημαντικότερη αύξηση (20%) του συνόλου της έκτασης των αρδευθεισών καλλιεργειών σε σχέση με τους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας. Παρόλα αυτά όμως το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων μειώθηκε και η παραγωγή γεωργικών προϊόντων παρουσιάζει σημαντική ποσοστιαία μείωση εν γένει.

Στο Νομό Πρεβέζης, πάντα κατά την περίοδο 1991-2000 παρατηρήθηκε αύξηση της παραγωγής του βαμβακιού (κατά 19%), των γεωμήλων (κατά 15%), και της τομάτας (κατά 74%). Η μείωση της γεωργικής παραγωγής προήλθε κυρίως από τη μείωση της παραγωγής των εσπεριδοειδών (κατά 30%), του σίτου (73%), του καπνού (κατά 55%), των ροδακίνων (κατά 29%) και του ελαιολάδου (κατά 81%).

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω τα κύρια προϊόντα στα οποία ειδικεύεται η αγροτική οικονομία των Νομών της Ηπείρου το 2000, είναι:

Πίνακας Δ9

Ειδίκευση σε αγροτικά προϊόντα, 2000			
Νομός Άρτας		Νομός Ιωαννίνων	
Προϊόν	τόνοι	Προϊόν	τόνοι
εσπεριδοειδή	241.659	γεώμηλα	17.700
γεώμηλα	6.312	τομάτες	5.184
τομάτες	6.248	σίτος	1.360
Νομός Θεσπρωτίας		Νομός Πρεβέζης	
Προϊόν	τόνοι	Προϊόν	τόνοι
εσπεριδοειδή	34.088	τομάτες	37.223
ελαιόλαδο	2.598	εσπεριδοειδή	33.797
ρύζι	1.700	γεώμηλα	15.446
τομάτες	1.356	βαμβάκι	2.258
γεώμηλα	1.251	ελαιόλαδο	1.343

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Γεωργίας - Κτην/φίας

5.5.2 Κτηνοτροφία

Η κτηνοτροφία στην Περιφέρεια παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη και στηρίζεται στην εκμετάλλευση κυρίως των ημιορεινών και ορεινών βιοσκοτόπων. Στους παρακάτω Πίνακες παρουσιάζεται ο αριθμός ζώων ανά είδος, Νομό, Περιφέρεια και Σύνολο Χώρας για τα έτη 1991 και 2000.

Πίνακας Δ10

Αριθμός ζώων κατά είδος, έτη 1991 και 2000

	Βοοειδή		Προβατοειδή	
	1991	2000	1991	2000
N. Αρτας	3.515	5.262	181.819	216.303
N. Θεσπρωτίας	14.357	17.202	164.797	191.788
N. Ιωαννίνων	8.841	13.901	371.457	351.060
N. Πρεβέζης	10.951	16.131	171.738	188.974
Π. Ηπείρου	37.664	52.496	889.811	948.125
Σύνολο Χώρας	594.183	652.604	8.269.691	8.743.366
Αιγαειδή		Χοίροι		
	1991	2000	1991	2000
N. Αρτας	61.053	57.011	27.773	25.624
N. Θεσπρωτίας	106.746	116.516	1.745	1.003
N. Ιωαννίνων	118.860	87.687	37.380	35.345
N. Πρεβέζης	74.236	68.949	55.622	72.110
Π. Ηπείρου	360.895	330.163	122.520	134.082
Σύνολο Χώρας	5.188.044	5.322.755	975.848	971.030
Ιπποειδή		Κουνέλια		
	1991	2000	1991	2000
N. Αρτας	1.453	393	13.374	8.523
N. Θεσπρωτίας	930	262	17.257	1.853
N. Ιωαννίνων	4.020	1.637	11.880	8.463
N. Πρεβέζης	1.026	274	14.654	3.605
Π. Ηπείρου	7.429	2.566	21.908	22.444
Σύνολο Χώρας	134.753	44.054	1.224.381	1.097.457
Πουλερικά		Κυψέλες		
	1991	2000	1991	2000
N. Αρτας	1.113.313	4.853.207	11.191	10.906
N. Θεσπρωτίας	93.731	82.034	4.700	6.399
N. Ιωαννίνων	3.474.124	7.160.257	10.741	14.014
N. Πρεβέζης	133.671	227.699	2.382	4.152
Π. Ηπείρου	4.814.839	12.323.197	29.014	35.471
Σύνολο Χώρας	34.994.907	39.492.096	684.389	632.281

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ, Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991, 2000

Με βάση την απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας του 1991, η Περιφέρεια Ηπείρου κατέχει το 10,8% του αριθμού των προβατοειδών. Σημαντική ειδίκευση στην ανάπτυξη των προβατοειδών κατέχει ο Νομός Ιωαννίνων στον οποίο υπάρχει το 42% των ζώων. Η ίδια πορεία συνεχίζεται και κατά την επόμενη δεκαετία.

Στην Ηπειρο το ποσοστό των Αιγοειδών φτάνει το 7% σε σχέση με το σύνολο της Χώρας. Επίσης το ποσοστό των Βοοειδών το έτος 1991 ανέρχεται στο 6,4%, ενώ κατά το έτος 2000 αυξάνεται κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες. Η Περιφέρεια Ηπείρου κατέχει το 12,6% του συνολικού αριθμού των χοίρων των Χώρας. Το σημαντικότερο ποσοστό του αριθμού των χοίρων κατέχει ο Νομός Πρεβέζης (45%), ο Νομός Ιωαννίνων (30,5%) και ο Νομός Αρτας (22,7). Το

Σημαντική ανάπτυξη στην Περιφέρεια παρουσιάζει και ο κλάδος των πουλερικών. Στην Περιφέρεια έχει καταγραφεί το 13,8% του αριθμού των πουλερικών της Χώρας. Η παραγωγή των πουλερικών αναπτύσσεται κυρίως στο Νομό Ιωαννίνων (όπου υπάρχει το 72% του αριθμού των πουλερικών της Ηπείρου) και στο Νομό Άρτας. Στους δύο αυτούς νομούς η οργανωμένη πτηνοτροφία παρουσιάζει μεγάλη άνθηση. Κατά το έτος 2000 το ποσοστό του αριθμού των πουλερικών τριπλασιάζεται σχεδόν στην περιφέρεια.

Αξιοσημείωτη, τέλος, είναι η ανάπτυξη των ιπποειδών στο Νομό Ιωαννίνων όπου συγκεντρώνεται το 54% του αριθμού των ζώων και των εκμεταλλεύσεων της Περιφέρειας. Στην Ηπειρο συγκεντρώνεται το 6% περίπου των ιπποειδών της Χώρας. Τα ποσοστά αυτά εμφανίζονται ελεφρώς αυξημένα το έτος 2000.

Η παραγωγή των κτηνοτροφικών προϊόντων στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι πολύ σημαντική και συμμετέχει στην συνολική εγχώρια παραγωγή με σημαντικά ποσοστά. Οι ρυθμοί ανάπτυξης του κτηνοτροφικού τομέα στην Περιφέρεια Ηπείρου, διαφαίνονται και από την σύγκριση της παραγωγής βασικών κτηνοτροφικών προϊόντων στην Περιφέρεια σε σχέση με το σύνολο της Χώρας.

Πίνακας Δ11

Τα κυριότερα κτηνοτροφικά προϊόντα. 1991, 2000

	Κρέας		Γάλα	
	1991	2000	1991	2000
N. Αρτας	12.972	14.473	30.951	34.526
N. Θεσπρωτίας	3.176	3.030	20.203	18.967
N. Ιωαννίνων	24.256	33.710	51.232	52.508
N. Πρεβέζης	9.815	13.160	33.074	41.338
Π. Ηπείρου	50.219	64.373	135.460	147.339
Σύνολο Χώρας	452.088	469.732	1.709.671	1.941.774
	Τυρί		Αυγά*	
	1991	2000	1991	2000
N. Αρτας	1.768	5.582	25.579	29.665
N. Θεσπρωτίας	1.597	1.713	5.482	4.367
N. Ιωαννίνων	8.642	15.327	95.366	109.496
N. Πρεβέζης	1.417	776	11.391	9.612
Π. Ηπείρου	13.424	23.398	137.818	153.140
Σύνολο Χώρας	150.665	162.458	2.428.240	2.127.052

ΠΗΓΗ : ΕΕΥΕ, Απογραφή Γεωργίας-Κτηνοτροφίας 1991, 2000

* Αυγά σε χιλιάδες τεμάχια. Τα υπόλοιπα προϊόντα σε τόννους.

Το έτος 1991 η παραγωγή του κρέατος στην Περιφέρεια αποτελούσε το 11,1% της συνολικής εγχώριας παραγωγής ενώ το 2000 φτάνει το 13,7%. Η παραγωγή του γάλακτος το 1991 συμμετείχε κατά 7,9% στη συνολική εγχώρια παραγωγή και η παραγωγή των αυγών κατά 5,7%. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το 2000 είναι 7,59 και 7,2.

Αρκετά σημαντική είναι η παραγωγή τυριού που συμμετείχε στη εγχώρια παραγωγή κατά 8,9% το 1991 για να φτάσει στο 14,4% το έτος 2000.

5.5.3 Αλιεία

Ο τομέας της Αλιείας, ως κλάδος της πρωτογενούς παραγωγής, θεωρείται σημαντικός για την εθνική οικονομία, παρά τη μικρή συμμετοχή του στο Α.Ε.Π. (0,36% για το έτος 1997) επειδή συμβάλλει στη διατήρηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μεγάλων περιοχών της χώρας (παράκτιες περιοχές, Νησιά Αιγαίου & Ιονίου Πελάγους).

Η σημασία της Αλιείας στην εθνική οικονομία μπορεί να συνοψισθεί στα εξής:

- συμβάλλει ουσιαστικά στην εξασφάλιση ζωϊκών πρωτεϊνών υψηλής βιολογικής αξίας. Το 30% περίπου της εγχώριας παραγωγής ζωϊκών πρωτεϊνών προέρχεται από την αλιεία,
- καθώς εντοπίζεται σε νησιωτικές και παράκτιες ζώνες, σημαντικό μέρος του πληθυσμού ασχολείται σε αλιευτικές δραστηριότητες και εξασφαλίζει σημαντικό μέρος του εισοδήματός του από αυτές
- αξιοποιεί τοπικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους (π.χ. λιμνοθάλασσες) λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη την περιβαλλοντική σημασία τους
- στα πλαίσια του τομέα, αναπτύσσονται οι νέοι κλάδοι της υδατοκαλλιέργειας και της μεταποίησης που έχουν επιδείξει σημαντικές εξαγωγικές επιδόσεις, συμβάλλοντας στην κάλυψη των αναγκών της εγχώριας αγοράς και τη μείωση του αρνητικού εμπορικού ισοζυγίου με προϊόντα προσαρμοσμένα στα σύγχρονα καταναλωτικά μοντέλα και δημιουργούν νέες ευκαιρίες απασχόλησης (επιστημονικό, τεχνικού και εργατικού δυναμικού).

Ο τομέας περιλαμβάνει τους κλάδους της θαλάσσιας αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας & διαχείρισης των εσωτερικών ιχθυοτρόφων υδάτων, και της μεταποίησης & εμπορίας αλιευτικών προϊόντων.

Πίνακας Δ12

Χωροταξική κατανομή ιχθυοκαλλιέργειών, έτος 2002

	Θαλάσσια ιχθυοκαλλιέργεια	Οστρακοκαλ/γεια	Σταθμοί Ιχθυοκαλλιέργειας	
ΝΟΜΟΙ	Άριθμός μονάδων σε λειτουργία		Ιδιωτικοί	Κρατικοί
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ	12		1	
ΠΡΕΒΕΖΑ	8	3		1
ΗΠΕΙΡΟΣ	20	3	1	1
ΧΩΡΑ	247	395	28	1

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας

Πίνακας Δ13

Χωροταξική κατανομή μονάδων μεταποίησης αλιευτικών προϊόντων ανά
κατηγορία τελικού προϊόντος

Περιφέρεια	Αλίπα- στα	Κατεψυ- γμένα	Καπνι- στά	Κονσ/βες	Αποκελυ- φωτήρια	Λοιπά	Σύνολο
Α. Μακ. & Θράκη	10	5	2				17
Κ. Μακεδονία	10	13	2	2	33	2	62
Δυτ. Μακεδονία			1				1
Θεσσαλία	5	6		2			13
Ήπειρος		4	3				7
Ιόνια Νησιά	1	1					2
Δυτική Ελλάδα		2	1				3
Στερεά Ελλάδα	2	3	3				8
Αττική	2	35	1			10	48
Πελοπόννησος							0
Νότιο Αιγαίο	1						1
Βόρειο Αιγαίο	4	3					7
Κρήτη		6					6
ΣΥΝΟΛΟ	35	78	13	4	33	12	175

Αντιμετώπιση των προβλημάτων στον τομέα της αλιείας.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική δημιουργεί τη δυνατότητα αντιμετώπισης κοινωνικο-οικονομικών προβλημάτων του τομέα με την εφαρμογή μέτρων κοινωνικο-οικονομικού χαρακτήρα. Τέτοια μέτρα είναι η πρόωρη συνταξιοδότηση, η εφαρμογή ολοκληρωμένων συλλογικών σχεδίων με στόχο τη βελτίωση της αλιευτικής δραστηριότητας, η στήριξη του επαναπροσανατολισμού και της διαφοροποίησης του επαγγέλματος του αλιέα, η στήριξη των αλιέων σε περίπτωση διακοπής των αλιευτικών δραστηριοτήτων για διάφορους λόγους, καθώς και η στήριξη των νέων αλιέων.

5.5.4 Προβλήματα ανάπτυξης και προοπτικές του πρωτογενούς τομέα.

- Το μεγαλύτερο τμήμα της Ηπείρου αποτελείται από ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις οι οποίες χαρακτηρίζονται ως εκτάσεις οριακής απόδοσης και στις οποίες η βλάστηση είναι σχετικά φτωχή εξαιτίας, της μορφολογίας του εδάφους του κλίματος. Οι συνθήκες αυτές όμως θεωρούνται ιδανικές για την ανάπτυξη της μη οργανωμένης κτηνοτροφίας.
- Η παραγωγικότητα της εργασίας στον πρωτογενή τομέα είναι ιδιάιτερα χαμηλή.
- Οι τιμές πώλησης γεωργικών προϊόντων είναι εικονικές χάρη στις ενισχύσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο μέλλον όμως οι επιδοτήσεις αυτές ολοένα θα συρρικνώνονται λόγω έντονων παρεμβάσεων του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Επομένως οι παραγωγοί θα πρέπει να αποκτήσουν τη δυνατότητα να σταθούν ανταγωνιστικά στη διεθνή αγορά.
- Η Ήπειρος θα ευνοηθεί από τη διαμόρφωση νέας πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ατζέντα 2000). Δηλαδή η ανάπτυξη θα προωθήται πλέον όχι μόνο με οριζόντια μέτρα, όπου χρηματοδοτούνται εξίσου όλες οι περιοχές, αλλά με κάθετα μέτρα. Αυτό σημαίνει ότι στις φτωχότερες περιοχές θα παρέχεται υψηλότερη ενίσχυση. Η Ήπειρος επομένως θα οφεληθεί ιδιαίτερα, αφού είναι η πιο υποβαθμισμένη αναπτυξιακά περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Πρέπει να διευρύνονται συνεχώς οι αγροτικές δραστηριότητες, και να εξαλείφεται η τάση για μονοκαλλιέργεια, αφού η αγορά δεν μπορεί να αντέξει την αγροτική αυτή τακτική. Επίσης οι καλλιέργιες πρέπει να σχετίζονται με το κλίμα της περιφέρειας και όχι με τις ενισχύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Το μορφωτικό επίπεδο των αγροτών είναι χαμηλό. Πρέπει να συγκροτηθούν Τεχνικές Επαγγελματικές Αγροτικές Σχολές έτσι ώστε οι αγρότες να εκπαιδεύονται, να ενημερώνονται, να αποκτούν τεχνογνωσία για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις νέες ανταγωνιστικές συνθήκες.
- Για να είναι ανταγωνιστικά τα προϊόντα θα πρέπει να είναι λογικό τόσο το κέρδος παραγωγής, όσο και το κόστος. Το κόστος όμως επιβαρύνεται ιδιαίτερα από τα υψηλά επιτόκια των τραπεζικών δανειοδοτήσεων, από την έλειψη τεχνολογικά εξελιγμένων αγροτικών μηχανημάτων κι από την έλλειψη υποδομών και επενδύσεων. Ειδικά η περιφέρεια της Ηπείρου μέχρι τώρα στερούνταν επιχοτήσεων σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, γιατί υπήρχε μία ανισορροπία όσον αφορά τη χορήγηση ενισχύσεων. Έτσι τις μεγαλύτερες ενισχύσεις τις λάμβαναν οι κοινωνικές ομάδες με το υψηλότερο εισόδημα. Για παράδειγμα οι υψηλότερες επιχορηγήσεις δόθηκαν στη Μαγνησία, στην Καρδίτσα και στη Λάρισα, ενώ η Θεσπρωτία βρίσκεται στην προτελευταία θέση.
- Το επίπεδο έργων υποδομής είναι πολύ χαμηλό. Οι δύσβατες περιοχές χωρίς αξιόλογο οδικό δίκτυο δυσχαιρένει τις μετακινήσεις των προϊόντων. Οι επενδύσεις είναι μειωμένες και δεν υπάρχει αλληλεξάρτηση μεταξύ του πρωτογενή τομέα και της μεταποίησης.
- Πρέπει με τη κατοχή της τεχνολογίας και τη διάχυση της τεχνογνωσίας να αρχίσει να αναπτύσσεται η περιφέρεια και να συγκρατήσουν τον πληθυσμού τους οι αγροτικές περιοχές της Ηπείρου. Απαραίτητες είναι οι νέες επενδύσεις (παραγωγικές μονάδες και δραστηριότητες) και η ανάπτυξη των υποδομών. Επίσης θα πρέπει να γίνει στροφή προς την ποιότητα, αφού όπως

είναι γνωστό τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να αναγνωρίζεται διεθνώς το παραδοσιακό ελληνικό καταναλωτικό μοντέλο όσον αφορά την διατροφή.

- Το κοινοτικό χρηματοδοτικό πακέτο Σαντέρ (έως το έτος 2006) θα συμβάλλει ιδιαίτερα στην ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα της Ηπείρου. Με τη σωστή διαχείρηση του κονδυλίου αυτού η περιφέρεια της Ηπείρου θα μπορέσει να βγει από το αδιέξοδο της υποβάθμισης.

5.6 Δευτερογενής Τομέας

Ο Δευτερογενής τομέας παραγωγής περιλαμβάνει όσες οικονομικές μονάδες ασχολούνται με τη μεταποίηση, τη μετατροπή δηλαδή ενός αγαθού, τον εξευγενισμό του και την τελική του μετάλλαξη σε ένα νέο αγαθό ως προς τη μορφή, τις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά του. Στον τομέα αυτόν ανήκουν οι βιομηχανικές και οι βιοτεχνικές μονάδες.

5.6.1 Εξέλιξη του τομέα της μεταποίησης στην Περιφέρεια Ηπείρου

Ο τομέας της μεταποίησης αποτελεί ένα από τους πιό σημαντικούς παράγοντες ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου.

Η συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στο ΑΕΠ της Περιφέρειας ήταν 26% το έτος 1981 ενώ κατά το έτος 1998 μειώθηκε σε 16%. Οι δραστηριότητες του δευτερογενούς τομέα στην Ηπειρο είναι σε χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης από το αντίστοιχο εθνικό επίπεδο. Γενικά όμως ολόκληρη η Χώρα χαρακτηρίζεται από μια πτώση του ποσοστού συμμετοχής του δευτερογενή τομέα στο συνολικό ΑΕΠ. (30,7% το 1981, 27% το 1991 και 21,6% το 1998). Η σημασία του δευτερογενούς τομέα παραγωγής διαφοροποιείται μεταξύ των τεσσάρων Νομών της Ηπείρου. Αυτή η διαφοροποίηση φαίνεται τόσο από το ποσοστό συμμετοχής του δευτερογενούς τομέα στο Ακαθάριστο Νομαρχιακό Προϊόν, όσο και από τη συνολική απασχόληση στους νομούς.

Έτσι βλέπουμε πως οι Νομοί Ιωαννίνων και Πρεβέζης συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό μεταποιητικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια όλων των ετών από το 1981 μέχρι και το 1991. Οι άλλοι δύο Νομοί, ενώ κατά τη δεκαετία 1981-1991 συμπορευόντουσαν με παρόμοια ποσοστά, το έτος 1998

παρουσιάζουν μια σημαντική πτώση όσον αφορά το Ακαθάριστο Νομαρχιακό Προϊόν του δευτερογενούς τομέα.

Η ποσοστιαία μεταβολή της περιφερειακής απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα παρουσιάζει κι αυτή μία σημαντική πτώση της τάξης του 9%. Σε νομαρχιακό επίπεδο ο Νομός Ιωαννίνων εμφανίζει την μεγαλύτερη μείωση ποσοστιαίας μεταβολής της απασχόλησης, κατά τα έτη 1981 έως 1991 της τάξης του 15%. Παρολαντά εξακολουθεί να κατέχει την πρώτη θέση όσον αφορά το ποσοστό απασχόλησης στο δυντερογενή τομέα.

Με βάση τα στατιστικά στοιχεία για τη διάρθρωση του ΑΕΠ, η συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα στη διάρθρωση του ΑΕΠ κάθε Νομού της Περιφέρειας Ηπείρου και για το σύνολο της χώρας, για τα έτη 1981, 1991 και 1998 έχει ως εξής :

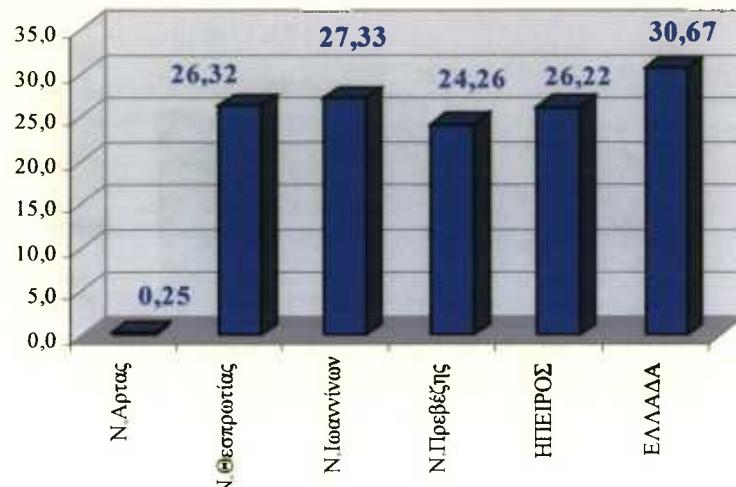
Πίνακας Δ14

Ποσοστιαία συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στο σύνολο της οικονομίας κάθε Νομού με κριτήρια ΑΕΠ			
	1981	1991	1998
N. Αρτας	25,44	21,38	12,98
N. Θεσπρωτίας	26,32	29,78	9,97
N. Ιωαννίνων	27,33	25,62	17,47
N. Πρεβέζης	24,26	25,98	18,85
ΗΠΕΙΡΟΣ	26,22	25,30	16,02
ΕΛΛΑΔΑ	30,67	26,82	21,59

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ Κατανομή του ΑΕΠ κατά Νομό, επεξεργασία στοιχείων.

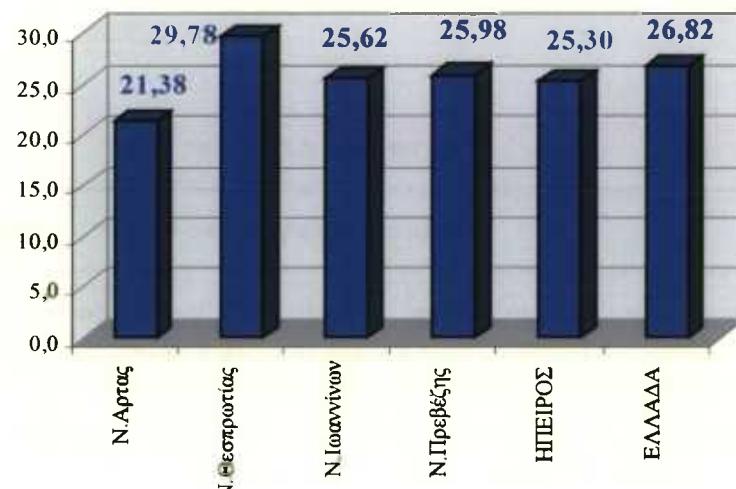
Διάγραμμα 5.6

Ποσοστιαία Συμμετοχή Δευτερογενή Τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1981 (Κριτήριο το ΑΕΠ)

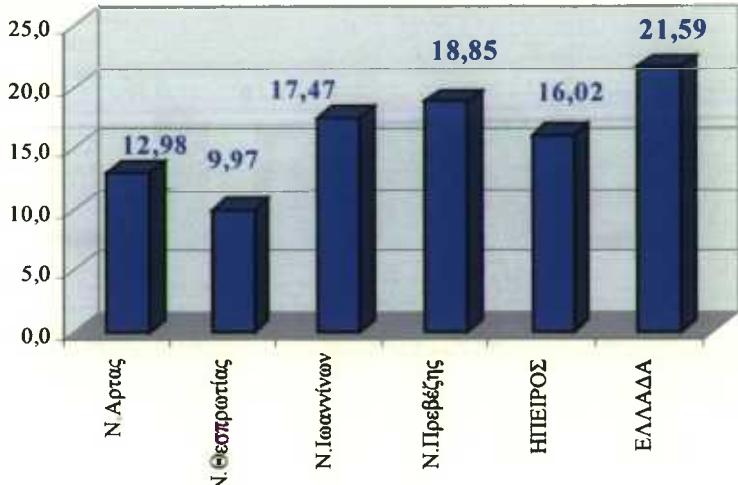
Διάγραμμα 5.7

Ποσοστιαία Συμμετοχή Δευτερογενή Τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1991 (Κριτήριο το ΑΕΠ)

Διάγραμμα 5.8

Ποσοστιαία Συμμετοχή Δευτερογενή Τομέα στο σύνολο της οικονομίας, 1998 (Κριτήριο το ΑΕΠ)

Στη συνέχεια (Πίνακες Δ15, Δ16) παρουσιάζεται η μέση παραγωγικότητα του δευτερογενούς τομέα κατά τα έτη 1981 και 1991. Όπως φαίνεται από τους σχετικούς δείκτες παραγωγικότητας, στον δευτερογενή τομέα έχουμε μείωση της παραγωγικότητας κατά απασχολούμενο σε όλους τους Νομούς εκτός από το Νομό Ιωαννίνων. Επίσης ενώ το 1981 η μέση παραγωγικότητα της Ηπείρου πλησίαζε την αντίστοιχη της χώρας, κατά το έτος 1991 παρατηρείται σημαντική πτώση σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα.

Πίνακας Δ15

	Μέση Παραγωγικότητα*, 1981					
	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΧΩΡΑ
Πρωτογενής Τομέας	0,22	0,32	0,36	0,38	0,31	0,33
Δευτερογενής Τομέας	0,46	0,52	0,39	0,59	0,45	0,55
Τριτογενής Τομέας	0,58	0,58	0,56	0,54	0,56	0,70
Σύνολο	0,36	0,45	0,44	0,47	0,43	0,55

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων. ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές.

Πίνακας Δ16

	Μέση Παραγωγικότητα*, 1991					
	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΧΩΡΑ
Πρωτογενής Τομέας	1,59	1,22	1,53	1,60	1,52	2,71
Δευτερογενής Τομέας	2,36	2,71	2,25	3,03	2,46	3,40
Τριτογενής Τομέας	2,58	2,56	2,56	2,63	2,58	3,35
Σύνολο	2,15	2,12	2,25	2,31	2,22	3,24

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων. ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές.

Πίνακας Δ17

Σχετικοί Δείκτες Παραγωγικότητας*, 1981.

Τομείς Παραγωγής	Νομαρχιακοί (Δείκτης Περιφέρειας=100)				Περιφ/κός (Δείκτης Χώρας=100)
	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	
Δευτερογενής	102,43	116,80	88,37	132,37	80,76
Σύνολο	84,64	105,70	103,73	109,89	77,50

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων.

Πίνακας Δ18

Σχετικοί Δείκτες Παραγωγικότητας*, 1991.

Τομείς Παραγωγής	Νομαρχιακοί (Δείκτης Περιφέρειας=100)				Περιφ/κός (Δείκτης Χώρας=100)
	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα	
Δευτερογενής	95,99	110,43	91,57	123,43	72,30
Σύνολο	96,56	95,25	101,32	104,08	68,67

Πηγή: ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων.

5.6.2 Βασικά στοιχεία μεταποιητικής δραστηριότητας

Στους παρακάτω Πίνακες παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία της μεταποιητικής δραστηριότητας στους Νομούς της Περιφέρειας Ηπείρου για τα έτη 1981, 1991, 1998. Τα παρακάτω μεγέθη αφορούν επιχειρήσεις που απασχολούν 20 εργαζομένους τουλάχιστον.

Τα βασικά στατιστικά στοιχεία που διαθέτει η ΕΣΥΕ για την παρουσίαση της οικονομικής δραστηριότητας ανά Νομό ;όσον αφορά τον αριθμό των επιχειρήσεων, τη μέση ετήσια απόσχόληση (Μ.Ε.Α.) και τον τζίρο, παρουσιάζονται στο μητρώο επιχειρήσεων και πρόκειται για το έτος 1995.

Όπως φαίνεται στους πίνακες που ακολουθούν, η περιφέρεια της Ηπείρου υστερεί σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, όσον αφορά τον αριθμό των επιχειρήσεων που αναπτύσσουν μεταποιητική δραστηριότητα. Κατέχει την δέκατη θέση ανάμεσα στις υπόλοιπες δεκατρείς Περιφέρειες. Τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων όπως είναι αναμενόμενο, τον συγκεντρώνει η Αττική (σε όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας), ενώ τον μικρότερο αριθμό η περιφέρεια του Βόρειου Αιγαίου.

Η περιφέρεια της Ηπείρου υστερεί ιδιαιτέρως στις κατηγορίες "παροχής ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού" (13η θέση), "ξενοδοχεία και εστιατόρια", "ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί", "διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και εμπορικές δραστηριότητες" (11η θέση). Αντίθετα οι κλάδοι που εμφανίζονται πιο αναπτυγμένοι σε σχέση με τους πορηγούμενους, είναι "Ορυχεία- Λατομεία", "ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό", "ετερόδικοι οργανισμοί και όργανα". Ο αριθμός μεταποιητικών βιομηχανιών, κατασκευαστικών επιχειρήσεων, εμπορικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων που σχετίζονται με την εκπίαδευση, την υγεία και την κοινωνική μέριμνα, φέρνει την Ήπειρο στην 10η θέση ανά την Ελλάδα.

Αντίστοιχα είναι τα συμπεράσματα τόσο σχετικά με την μέση ετήσια απασχόληση, όσο και με τον τζίρο από τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων.

Πίνακας Δ19

ΕΤΟΣ 1981

Βασικά οικονομικά μεγέθη στο σύνολο βιομηχανίας κατά Νομό

ΝΟΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤ/ΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟ- ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΟΙΒΩΝ*	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ*	ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ*
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	28	1.409	410.489	4.067.250	942.954
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	7	708	181.248	1.696.762	534.888
ΛΟΙΠΟΙ	10	833	203.048	1.739.725	507.045
ΗΠΕΙΡΟΣ	45	2.950	794.735	7.503.737	1.984.887
ΕΛΛΑΔΑ	3.956	325.406	122.783.085	974.661.287	284.659.047

*: Αξία σε χιλιάδες δραχμές

Πηγή: ΕΣΥΕ, Καταστήματα Απασχολούντα 20 άτομα και άνω.

Πίνακας Δ20

ΕΤΟΣ 1991

Βασικά οικονομικά μεγέθη στο σύνολο βιομηχανίας κατά Νομό

ΝΟΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤ/ΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟ- ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΟΙΒΩΝ*	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ*	ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ*
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	22	1.487	2.931.488	30.156.811	7.246.882
ΑΡΤΑΣ	7	322	590.205	3.241.265	1.298.085
ΛΟΙΠΟΙ	11	1.073	2.297.378	13.449.920	5.854.323
ΗΠΕΙΡΟΣ	40	2.882	5.819.071	46.847.996	14.399.290
ΕΛΛΑΔΑ	3.379	268.631	643.625.130	4.265.398.675	1.502.340.038

*: Αξία σε χιλιάδες δραχμές

Πηγή: ΕΣΥΕ, Καταστήματα Απασχολούντα 20 άτομα και άνω.

Πίνακας Δ21

ΕΤΟΣ 1998

Βασικά οικονομικά μεγέθη στο σύνολο βιομηχανίας κατά Νομό

ΝΟΜΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤ/ΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟ- ΛΟΥΜΕΝΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΟΙΒΩΝ*	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ*	ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ*
ΑΡΤΑΣ	10	401	1.489.114	11.298.440	5.171.710
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	5	56	250.518	891.319	554.506
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	43	2.092	8.148.963	77.385.204	19.333.431
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	11	716	2.966.490	17.523.703	7.142.144
ΗΠΕΙΡΟΣ	69	3.265	12.855.085	107.098.666	32.201.791
ΕΛΛΑΔΑ	5.344	235.740	1.094.473.861	7.369.639.735	2.921.891.491

*: Αξία σε χιλιάδες δραχμές

Πηγή: ΕΣΥΕ, Καταστήματα Απασχολούντα 20 άτομα και άνω.

Όσον αφορά την περιφέρεια την κατανομή των διαφόρων κατηγοριών στην περιφέρεια της Ηπείρου, πρωταγωνιστικό ρόλο παίζει ο κλάδος του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, ο οποίος συγκεντρώνει τα μεγαλύτερα ποσοστά τόσο όσον αφορά τον αριθμό των επιχειρήσεων και των απασχολουμένων σε αυτές, όσο και τον τζίρο, (42,5%, 39% και 70,74% αντίστοιχα). Ο κλάδος της μεταποίησης παρουσιάζει το αμέσως υψηλότερο ποσοστό τζίρου (12,2%) και απασχόλησης (22,9%), ενώ ακολουθούν οι κατασκευαστηκές επιχειρήσεις με τζίρο 4,12% επί του συνόλου του περιφερειακού τζίρου, με 8,11% στη μέση ετήσια απασχόληση μισθωτών υπαλλήλων και με το 11,52 του αριθμού των επιχειρήσεων της περιφέρειας.

Η κωδικοποίηση της ΕΣΥΕ, που ισχύει από το 1994, για τους κύριους κλάδους Οικονομικής Δραστηριότητας περιγράφεται στον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 22: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	
Κωδικός	Επεξήγηση
Γ	ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ
Δ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ
Ε	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ
ΣΤ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ
Ζ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ: ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ, ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ Η ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ
Η	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ
Θ	ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
Ι	ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ
Κ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
Λ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ: ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ
Μ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
Ν	ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ
Ξ	ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΚΟΙΝ/ΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΚΑΙ ΆΛΛΩΝ ΥΠ/ΣΙΩΝ ΚΟΙΝ/ΚΟΥ ή ΑΤ/ΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ
Ο	ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΠΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ
Π	ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ
Χ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΓΝΩΣΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

Πίνακας Δ23

Ποσοστό αρ. επιχ/σεων στο σύνολο της χώρας, κατά περιφέρεια και ανά κατηγορία οικονομικής δραστηριότητας, 1995.

KAT/PIA	A. MAK. & ΩΡΑΚΗ	ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔ.	ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΙΩΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΠΕΛΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΚΡΗΤΗ	ΑΓΝΩΣΤΗ
ΣΥΝΟΛΟ	4,81	17,68	2,50	2,75	5,92	2,62	5,12	4,35	37,94	4,75	1,85	4,05	5,59	0,06
Γ	13,33	11,59	2,78	8,92	9,62	2,09	3,01	13,79	18,77	5,91	1,97	4,52	3,59	0,12
Δ	3,66	21,59	3,76	2,16	4,80	1,45	4,41	2,96	44,09	3,83	1,31	1,92	3,97	0,08
Ε	2,67	11,17	1,70	1,70	3,88	3,16	3,64	5,34	29,61	15,05	2,91	14,08	5,10	0,00
ΣΤ	4,58	12,38	2,58	3,85	6,17	2,69	6,04	5,91	34,73	5,93	2,61	5,06	7,43	0,03
Ζ	5,05	18,59	2,32	2,74	6,37	2,16	5,56	4,37	37,59	4,93	1,70	3,33	5,23	0,06
Η	5,55	15,92	2,15	3,15	6,83	6,34	5,34	5,30	20,93	6,02	3,14	10,26	9,03	0,04
Θ	5,31	19,29	2,58	3,48	6,65	2,30	5,39	5,68	34,41	5,41	1,54	3,00	4,94	0,03
Ι	5,46	17,32	2,08	1,91	5,46	0,64	4,45	3,73	47,10	3,35	1,06	2,24	5,17	0,04
Κ	3,84	15,52	1,55	1,92	4,80	1,94	3,88	2,84	51,33	3,17	1,26	2,83	5,09	0,04
Λ	7,48	19,63	7,48	5,61	1,87	0,93	3,74	6,54	23,36	7,48	5,61	6,54	3,74	0,00
Μ	4,00	14,95	1,83	2,79	7,99	1,94	6,53	4,25	38,87	5,88	1,41	2,84	6,64	0,08
Ν	3,47	15,75	1,14	1,91	4,95	1,54	3,90	2,76	52,97	2,62	1,76	2,05	5,15	0,06
Ξ	4,04	15,23	1,84	1,89	4,44	1,63	3,98	3,18	51,80	3,68	1,28	2,72	4,18	0,12
Ο	0,00	8,55	0,85	2,56	0,85	1,71	5,13	1,71	73,50	0,85	0,00	0,85	3,42	0,00
Π	0,00	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20,00	20,00	40,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Χ	7,33	15,75	4,71	2,99	3,35	4,41	3,06	5,68	39,90	2,15	2,70	4,46	3,41	0,12

Πηγή: Μητρώο Επιχειρήσεων 1995

Πίνακας Δ24

Αριθμός επιχ/σεων, μέση ετήσια απασχόληση μισθωτών υπαλλήλων (ΜΕΑ), τζίρος (εκ. δρχ)
κατά κατηγορία οικονομικής δραστηριότητας, στο σύνολο Ελλάδος

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧ/ΣΕΩΝ		ΜΕΑ		ΤΖΙΡΟΣ	
	ΣΥΝΟΛΟ	%	ΣΥΝΟΛΟ	%	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ	543.839	100,00	1.180.224	100,00	105.930,01	100,00
Γ ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	863	0,16	10.022	0,85	646,02	0,61
Δ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	74.561	13,71	353.447	29,95	28.063,26	26,49
Ε ΠΑΡΟΧΗ ΗΛ. ΡΕΥΜ.-Φ. ΑΕΡΙΟΥ-ΝΕΡΟΥ	412	0,08	42.515	3,60	2.445,36	2,31
ΣΤ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	44.734	8,23	61.999	5,25	3.910,33	3,69
Ζ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	232.117	42,68	338.817	28,71	47.185,44	44,54
Η ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	65.802	12,10	98.854	8,38	3.360,50	3,17
Θ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΑΠΟΦΗΚΕΥΣΗ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	34.460	6,34	102.891	8,72	6.189,34	5,84
Ι ΕΝΔ. ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	2.361	0,43	57.901	4,91	8.402,34	7,93
Κ ΔΙΑΧ/ΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΚΛΠ	47.049	8,65	56.002	4,75	3.288,89	3,10
Λ ΔΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ	107	0,02	286	0,02	13,50	0,01
Μ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	3.553	0,65	9.028	0,76	73,51	0,07
Ν ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	3.517	0,65	7.636	0,65	210,05	0,20
Ξ ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤ/ΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	20.861	3,84	32.745	2,77	1.813,71	1,71
Ο ΙΔ. ΝΟΙΚ/ΡΙΑ ΜΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	117	0,02	113	0,01	5,08	0,00
Π ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	5	0,00	4	0,00	0,18	0,00
χ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΓΝΩΣΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ	13.320	2,45	7.964	0,67	322,49	0,30

Πηγή: Γ.Γ. ΕΣΥΕ / ΜΗΤΡΩΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 1995

Πίνακας Δ25

Αριθμός επιχειρήσεων, μέση ετήσια απασχόληση μισθωτών υπαλλήλων (ΜΕΑ), τζίρος (σε εκατ. δρχ)
κατά κατηγορία οικονομικής δραστηριότητας, Περιφέρεια Ηπείρου, 1995

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡΙΘ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ			ΜΕΑ			ΤΖΙΡΟΣ		
	ΣΥΝΟΛΟ	% Σ.Ε.	% Περ.	ΣΥΝΟΛΟ	% Σ.Ε.	% Περ.	ΣΥΝΟΛΟ	% Σ.Ε.	% Περ.
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	543.839			1.180.224			105.930		
ΣΥΝΟΛΟ ΗΠΕΙΡΟΥ	14.966	2,75	100,00	14.256	1,21	100,00	1.953	1,84	100,00
Γ ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	77	8,92	0,51	426	4,25	2,99	34	5,30	1,75
Δ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ	1.613	2,16	10,78	3.264	0,92	22,90	238	0,85	12,19
Ε ΠΑΡΟΧΗ ΡΕΥΜ.-Φ. ΑΕΡΙΟΥ-ΝΕΡΟΥ	7	1,70	0,05	4	0,01	0,03	2	0,07	0,09
ΣΤ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	1.724	3,85	11,52	1.156	1,86	8,11	81	2,06	4,12
Ζ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	6.361	2,74	42,50	5.553	1,64	38,95	1.381	2,93	70,74
Η ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ	2.072	3,15	13,84	1.449	1,47	10,16	69	2,05	3,53
Θ ΜΕΤΑΦ. ΑΠΟΦΗΚΕΥΣΗ, ΕΠΙΚ.	1.198	3,48	8,00	1.169	1,14	8,20	75	1,21	3,84
Ι ΕΝΔ. ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΙ ΟΡ/ΣΜΟΙ	45	1,91	0,30	33	0,06	0,23	0	0,01	0,02
Κ ΔΙΑΧ/ΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΚΛΠ	902	1,92	6,03	462	0,82	3,24	36	1,10	1,86
Λ ΔΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ	6	5,61	0,04	1	0,35	0,01	0	2,59	0,02
Μ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	99	2,79	0,66	57	0,63	0,40	1	1,08	0,04
Ν ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	67	1,91	0,45	75	0,98	0,53	1	0,62	0,07
Ξ ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡ. ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	394	1,89	2,63	489	1,49	3,43	29	1,62	1,50
Ο ΙΔΙΩΤ. ΝΟΙΚ/ΡΙΑ ΜΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	3	2,56	0,02	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Π ΕΤΕΡΟΔΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Χ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΓΝΩΣΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ	398	2,99	2,66	116	1,46	0,81	4	1,35	0,22

Πηγή: Γ.Γ. ΕΣΥΕ / ΜΗΤΡΩΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 1995

Πίνακας Δ26

Θέση κάθε Περιφέρειας σε σχέση με το σύνολο της Χώρας, ως προς τον αριθμό των επιχειρήσεων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1995.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ																
	ΣΥΝΟΛΟ	Γ	Δ	Ε	ΣΤ	Ζ	Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	Π	Χ
Α.ΜΑΚ. & ΘΡΑΚΗ	6	3	8	11	9	6	8	7	4	6	3	8	6	5	12	12	3
ΚΕΝ. ΜΑΚΕΔ.	2	4	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔ.	12	11	7	12	13	11	13	11	10	12	5	12	13	11	11	11	5
ΗΠΕΙΡΟΣ	10	6	10	13	10	10	11	9	11	11	8	10	10	10	5	6	11
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	3	5	3	7	4	3	5	3	3	4	12	3	4	3	8	8	9
ΙΩΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	11	12	12	9	11	12	6	12	13	10	13	11	12	12	7	7	7
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ	5	10	4	8	5	4	9	6	6	5	11	5	5	6	3	3	10
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ	8	2	9	5	7	8	10	4	7	8	6	7	7	8	6	4	4
ΑΤΤΙΚΗ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
ΠΕΛΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	7	7	6	2	6	7	7	5	8	7	4	6	8	7	9	9	13
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	13	13	13	10	12	13	12	13	12	13	9	13	11	13	13	13	12
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	9	8	11	3	8	9	3	10	9	9	7	9	9	9	10	10	6
ΚΡΗΤΗ	4	9	5	6	3	5	4	8	5	3	10	4	3	4	4	5	8

Πηγή: Μητρώο Επιχειρήσεων 1995, επεξεργασία δεδομένων

Στους επόμενους Πίνακες (Δ27, Δ28, Δ29, Δ30) παρουσιάζεται για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας το ποσοστό συμμετοχής των αριθμού επιχειρήσεων στο σύνολο των επιχειρήσεων των τεσσέρων νομών της περιφέρειας Ηπείρου, το ποσοστό της Μέσης Ετήσιας Απασχόλησης στο σύνολο της Μ.Ε.Α. των νομών και το ποσοστό συμμετοχής του παραγόμενου τζίρου κάθε κλάδου στο σύνολο του παραγόμενου Τζίρου των νομών για το έτος 1995.

Πίνακας Δ27: ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ

Ποσοστιαία συμμετοχή του αριθμού επιχειρήσεων, της μέσης ετήσιας απασχόλησης (Μ.Ε.Α.), του τζίρου 1995 (σε εκ. δρχ.) για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝ. ΔΡΑΣΤ.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ		ΜΕΑ		ΤΖΙΡΟΣ (εκατ. δρχ)	
	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ	2.803	100,00	4.121	100,00	263,67	100,00
Γ	7	0,25	241	5,85	25,47	9,66
Δ	247	8,81	774	18,78	44,82	17,00
Ε	2	0,07	0	0,00	0,00	0,00
ΣΤ	323	11,52	379	9,20	16,78	6,36
Ζ	1.316	46,95	1.687	40,94	143,87	54,57
Η	332	11,84	387	9,39	8,50	3,22
Θ	207	7,38	275	6,67	10,71	4,06
Ι	13	0,46	8	0,19	0,21	0,08
Κ	152	5,42	144	3,49	6,58	2,50
Λ	4	0,14	1	0,02	0,34	0,13
Μ	17	0,61	8	0,19	0,11	0,04
Ν	15	0,54	3	0,07	0,45	0,17
Ξ	62	2,21	130	3,15	4,04	1,53
Ο	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Π	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Χ	106	3,78	81	1,97	0,99	0,38

Πίνανας Δ28: ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

Ποσοστιαία συμμετοχή του αριθμού επιχ/σεων, της μέσης ετήσιας απασχόλησης (Μ.Ε.Α) και του τιμήρου 1995 (σε εκ. δρχ.) για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝ. ΔΡΑΣΤ.	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ		ΜΕΑ		ΤΖΙΡΟΣ (εκατ. δρχ)	
	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ	2.077	100,00	623	100,00	127,50	100,00
Γ	6	0,29	5	0,80	0,10	0,08
Δ	212	10,21	135	21,67	18,07	14,17
Ε	2	0,10	0	0,00	0,00	0,00
ΣΤ	347	16,71	92	14,77	8,52	6,68
Ζ	721	34,71	150	24,08	73,00	57,26
Η	337	16,23	50	8,03	10,59	8,31
Θ	167	8,04	167	26,81	8,30	6,51
Ι	7	0,34	0	0,00	0,05	0,04
Κ	117	5,63	15	2,41	5,29	4,15
Λ	1	0,05	0	0,00	0,00	0,00
Μ	16	0,77	0	0,00	0,06	0,05
Ν	6	0,29	0	0,00	0,00	0,00
Ξ	48	2,31	5	0,80	2,30	1,80
Ο	1	0,05	0	0,00	0,00	0,00
Π	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Χ	89	4,29	3	0,48	0,87	0,68

Πίνακας Δ29: ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ποσοστιαία συμμετοχή του αριθμού επιχειρήσεων, της μέσης ετήσιας απασχόλησης (Μ.Ε.Α) και του τζίρου 1995 (σε εκ. δρχ.) για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝ. ΔΡΑΣΤ.	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ		ΜΕΑ		ΤΖΙΡΟΣ (εκατ. δρχ)	
	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ	7.115	100,00	7.898	100,00	1.338,53	100,00
Γ	59	0,83	165	2,09	7,95	0,59
Δ	891	12,52	2.028	25,68	147,43	11,01
Ε	2	0,03	0	0,00	0,00	0,00
ΣΤ	761	10,70	565	7,15	45,35	3,39
Ζ	3.056	42,95	3.045	38,55	1.018,00	76,05
Η	844	11,86	755	9,56	33,09	2,47
Θ	573	8,05	586	7,42	40,96	3,06
Ι	15	0,21	22	0,28	0,04	0,00
Κ	499	7,01	270	3,42	21,28	1,59
Λ	1	0,01	0	0,00	0,00	0,00
Μ	48	0,67	46	0,58	0,44	0,03
Ν	34	0,48	70	0,89	0,77	0,06
Ξ	233	3,27	330	4,18	21,46	1,60
Ο	2	0,03	0	0,00	0,00	0,00
Π	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Χ	97	1,36	14	0,18	1,71	0,13

Πίνακας Δ30: ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Ποσοστιαία συμμετοχή του αριθμού επιχειρήσεων, της μέσης ετήσιας απασχόλησης (Μ.Ε.Α) και του τζίρου 1995 (σε εκ. δρχ.) για κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

ΚΛΑΔΟΙ ΟΙΚΟΝ. ΔΡΑΣΤ.	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ		ΜΕΑ		ΤΖΙΡΟΣ (εκατ. δρχ)	
	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ	% ΣΥΜ/ΧΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ	2.971	100,00	1.614	100,00	222,93	100,00
Γ	5	0,17	15	0,93	0,69	0,31
Δ	263	8,85	327	20,26	27,69	12,42
Ε	1	0,03	0	0,00	0,00	0,00
ΣΤ	293	9,86	120	7,43	9,87	4,43
Ζ	1.268	42,68	671	41,57	146,51	65,72
Η	559	18,82	257	15,92	16,77	7,52
Θ	251	8,45	141	8,74	15,04	6,75
Ι	10	0,34	3	0,19	0,13	0,06
Κ	134	4,51	33	2,04	3,13	1,41
Λ	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Μ	18	0,61	3	0,19	0,18	0,08
Ν	12	0,40	2	0,12	0,09	0,04
Ξ	51	1,72	24	1,49	1,53	0,69
Ο	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Π	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Χ	106	3,57	18	1,12	0,79	0,36

• Νομός Αρτας

Στο Νομό Αρτας, με βάση τα στοιχεία του Μητρώου Επιχειρήσεων για το 1995, σημαντικός κλάδος είναι ο κλάδος του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, ο οποίος παράγει το 54% του τζίρου που παράγουν όλες οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο Νομό. Ακολουθεί ο κλάδος της μεταποιητικής βιομηχανίας, ο οποίος παράγει το 17% του Νομαρχιακού τζίρου.

Άλλοι κλάδοι που αναπτύσσονται περισσότερο χωρίς να επιδεικνύουν σημαντική δραστηριότητα είναι ο κλάδος των ορυχείων, ο κλάδος των κατασκευών, ο κλάδος των μεταφορών - αποθήκευσης - επικοινωνιών και τέλος ο κλάδος των ξενοδοχείων και εστιατορίων.

• Νομός Θεσπρωτίας

Στο Νομό Θεσπρωτίας ο κλάδος του εμπορίου συμβάλλει κατά 57% στον τζίρο του Νομού. Πολύ μικρή είναι η συμβολή του κλάδου της μεταποίησης (ποσοστό τζίρου 14% περίπου), ενώ ακολουθούν ο ξενοδοχειακός κλάδος, ο κλάδος των κατασκευών κι ο κλάδος των μεταφορών.

• Νομός Ιωαννίνων

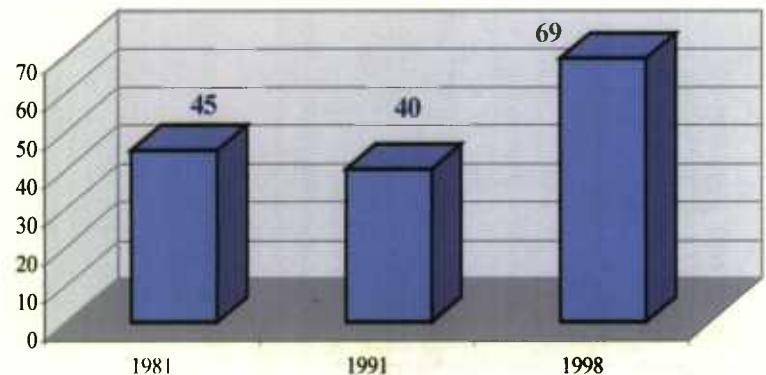
Οι περισσότερο αναπτυγμένοι κλάδοι, και η αντίστοιχη συμμετοχή του τζίρου τους στο συνολικό τζίρο όλων των επιχειρήσεων του Νομού είναι ο κλάδος του εμπορίου που συγκεντρώνει το 76% του συνολικού τζίρου. Ακολουθεί ο κλάδος της μεταποίησης με ποσοστό τζίρου της τάξης του 11%. Στο Νομό Ιωαννίνων η αυξημένη μεταποιητική δραστηριότητα εμφανίζει σαφή διαφοροποίηση από την μεταποιητική δραστηριότητα των υπόλοιπων Νομών της Περιφέρειας.

• Νομός Πρεβέζης

Στο Νομό Πρεβέζης οι περισσότερο αναπτυγμένοι κλάδοι για το έτος 1995 είναι: ο κλάδος του εμπορίου (με τζίρο 65%, ποσοστό απασχολουμένων 41% και ποσοστό επιχειρήσεων 43%) και ο κλάδος της μεταποίησης (με ποσοστό τζίρου 12%, ποσοστό απασχολουμένων 20% και ποσοστό επιχειρήσεων 9%)

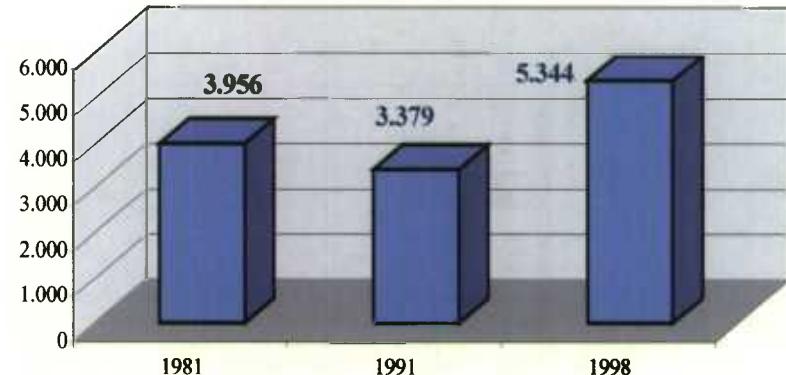
Γράφημα 5.9

Αρ. Καταστ/των στην Π. Ηπείρου (20 ατόμων και άνω)

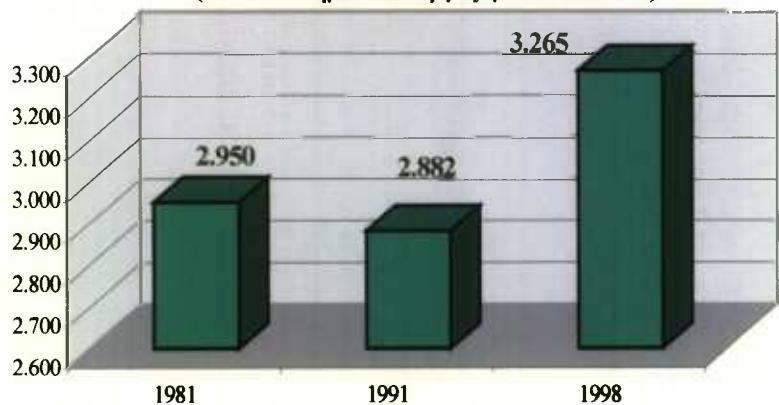
Γράφημα 5.10

Αριθμός Καταστημάτων στη Χώρα (20 ατόμων και άνω)

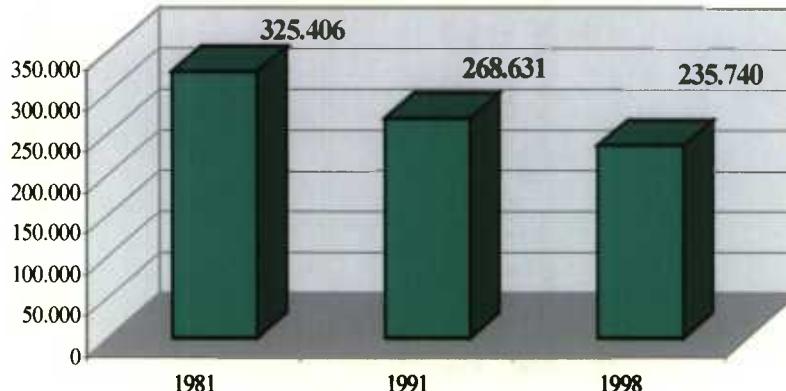
Γράφημα 5.11

Αριθμός Απασχολουμένων στην Π. Ηπείρου
(σε καταστήματα 20 εργαζομένων και άνω)

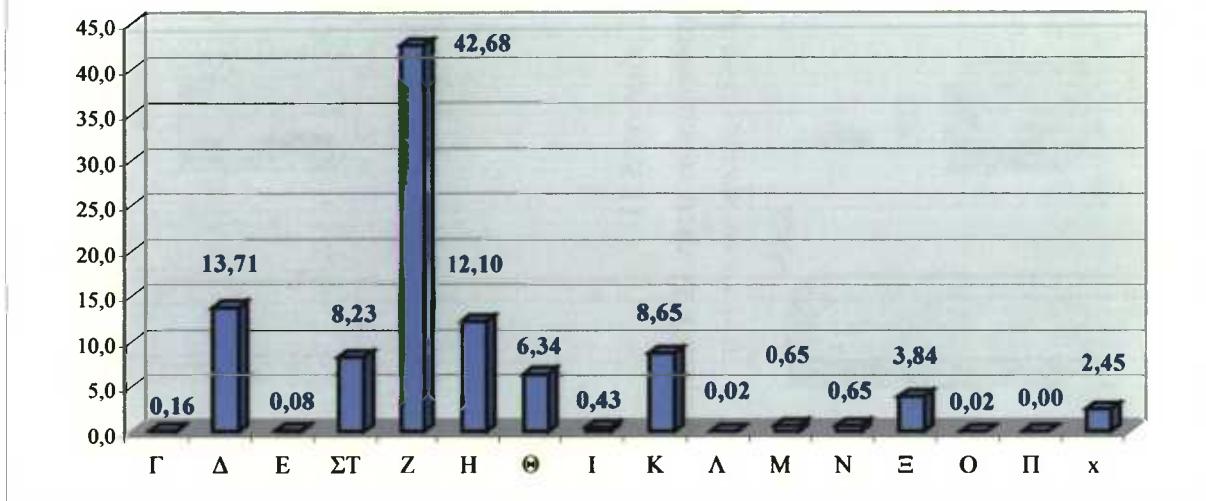

Γράφημα 5.12

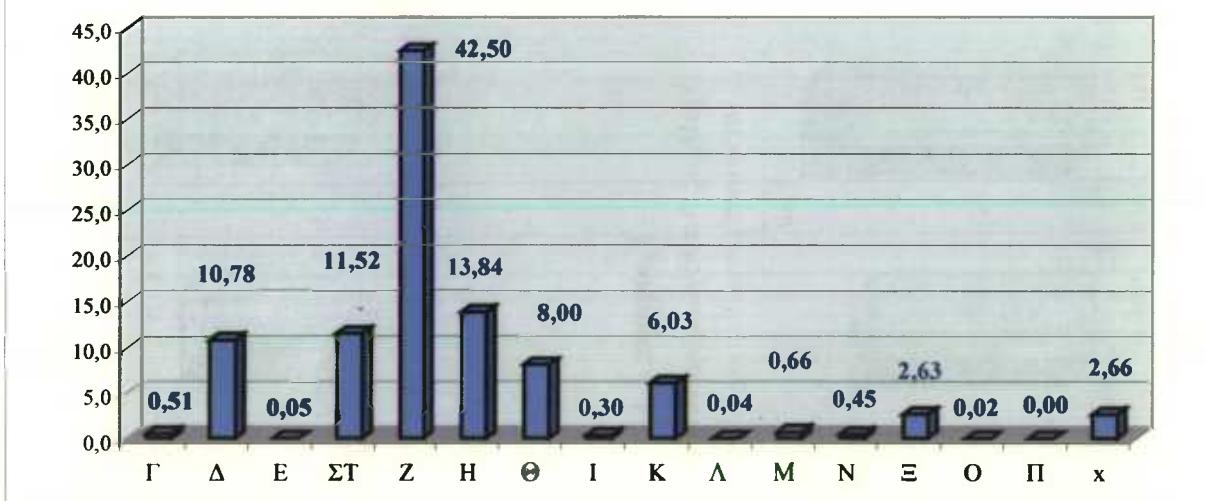
Αριθμός Απασχολουμένων στη Χώρα
(σε καταστήματα 20 εργαζομένων και άνω)

Γράφημα 5.13
Ποσοστό Επιχειρήσεων κατά κατηγορία οικονομικής δραστ/τας στην Ελλάδα, 1995

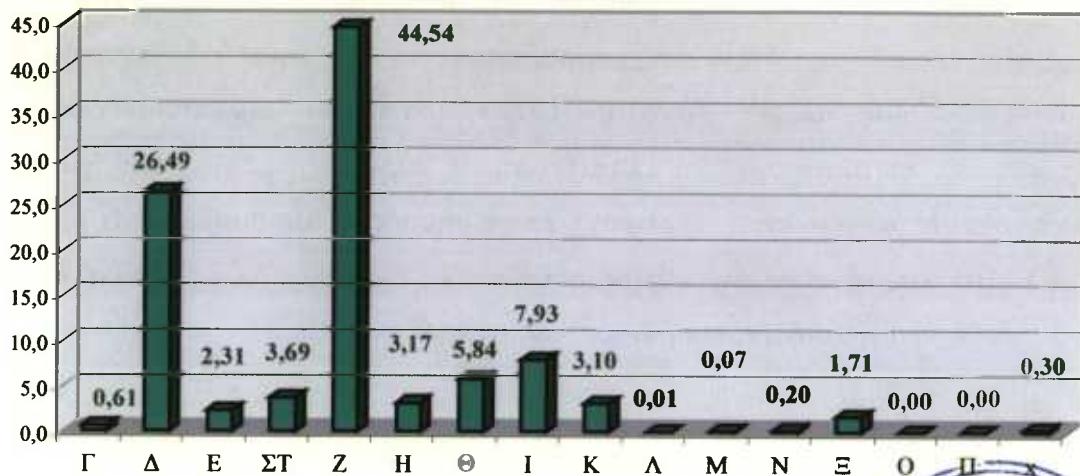

Γράφημα 5.14
Ποσοστό Επιχειρήσεων κατά κατηγορία οικονομικής δραστ/τας στην Ήπειρο, 1995

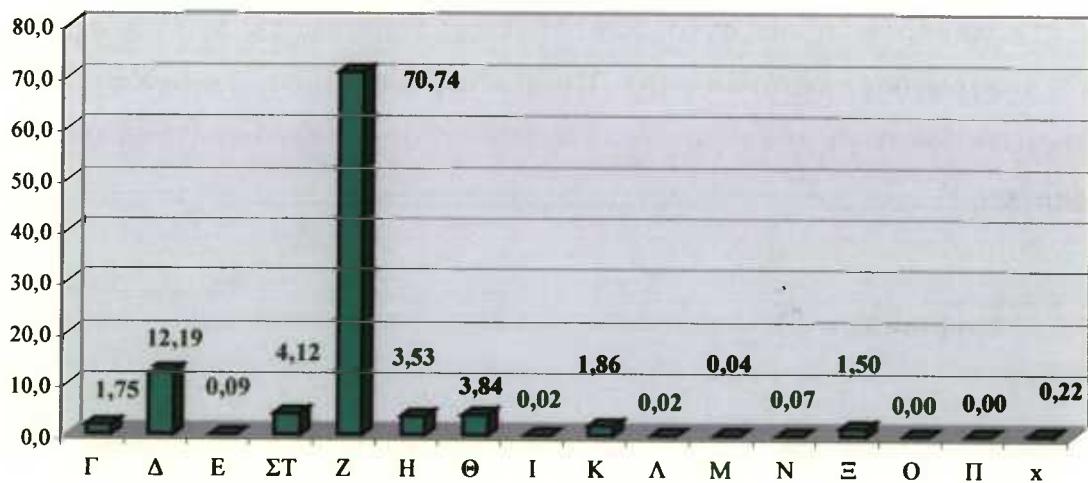
Γράφημα 5.15

Ποσοστό τζίρου κατά κατηγορία οικονομικής δραστ/τας στην Ελλάδα, 1995

Γράφημα 5.16

Ποσοστό τζίρου κατά κατηγορία οικονομικής δραστ/τας στην Ήπειρο, 1995

5.7 Τριτογενής Τομέας

Ο τριτογενής τομέας περιλαμβάνει πολλούς και επιμέρους υποκλάδους. Ο πρώτος είναι το εμπόριο, δηλαδή η διακίνηση στο χώρο και η κατά χρόνο διάθεση και παράδοση των αγαθών. Ο δεύτερος υποκλάδος αφορά τις υπηρεσίες, οι οποίες είτε είναι απαραίτητες για την ομαλή λειτουργία των οικονομικών και άλλων δραστηριοτήτων (όπως οι τηλεπικοινωνίες, το ταχυδρομείο, οι μεταφορές, η εκπαίδευση, η παραγωγή λογισμικού για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, η παροχή επιχειρησιακών συμβουλών και μελετών κ.λ.π.) είτε ικανοποιούν απένθεσίας ανθρώπινες ανάγκες (όπως περίθαλψη και υγεία, ψυχαγωγία, παιδεία, τουρισμός, αθλητισμός κ.λ.π.).

5.7.1 Ανάπτυξη του Τριτογενούς Τομέα

Ο τριτογενής τομέας περιλαμβάνει πολλούς και επιμέρους υποκλάδους. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι οι μεταφορές, το εμπόριο οι τράπεζες, οι ασφάλειες, ο τουρισμός, η υγεία, η εκπαίδευση, η δημόσια διοίκηση, η άμυνα, κλπ.

Ο τριτογενής τομέας στους Νομούς της Περιφέρειας, κατέχει πρωταρχικό ρόλο τόσο με βάση τη συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση κάθε Νομού, όσο και στη διαμόρφωση του συνολικού ΑΕΠ της νομαρχιακής οικονομίας. Παρ' ότι η γεωγραφική απομόνωση της Περιφέρειας δυσχεραίνει την ανάπτυξη των εμπορικών δραστηριοτήτων, ο όγκος των συναλλαγών παρουσιάζεται ιδιαίτερα αυξημένος.

5.7.2 Τουρισμός

Ο κλάδος του τουρισμού έχει συνεισφέρει μέχρι σήμερα σημαντικά στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, τόσο σε συνολικό εγχώριο επίπεδο, όσο και περιφερειακό. Χάρη στην τουριστική ανάπτυξη σε πολλές περιοχές της χώρας αυξήθηκε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας, με αποτέλεσμα να αμβλυνθούν οι περιφερειακές ανισότητες. Η οικονομική αυτή συνεισφορά προώθησε την συγκράτηση του πληθυσμού, την ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας και τη συνολική βελτίωση της ποιότητας

βελτίωση της ποιότητας ζωής σε απομακρυσμένες περιοχές της ελληνικής υπαίθρου.

⇒ Τουριστική Υποδομή

Η τουριστική ανάπτυξη μετράται μεταξύ άλλων, με τη διαθέσιμη ξενοδοχειακή υποδομή. Φυσικά η ποιότητα και το μέγεθος της τουριστικής δραστηριότητας επηρεάζεται από την ποιότητα του χώρου και τις υπάρχουσες υποδομές (δίκτυο μεταφορών, υπηρεσίες υγείας, κέντρα ψυχαγωγίας κ.α.)

Η τουριστική υποδομή της Περιφέρειας Ηπείρου απεικονίζεται στους Πίνακες Δ31, Δ32, Δ33. Στους Συγκεκριμένα παρουσιάζεται ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων και των ενοικιαζόμενων δωματίων κατά Νομό για τα έτη 1991, 1996, 2001. Από αυτή την ανάλυση προκύπτει ότι:

- Το 2001 στην Περιφέρεια Ηπείρου λειτουργούν 224 ξενοδοχειακές μονάδες και 15 εγκαταστάσεις κάμπινγκ. Ο αριθμός των ενοικιαζομένων δωματίων δεν περιλαμβάνεται σε πρόσφατα στατιστικά στοιχεία. Το 1996 όμως η Ήπειρος διέθετε προς ενοικίαση 5.541 δωμάτια με 12.284 κλίνες συνολικά.
- Το 2001 η πλειοψηφία των ξενοδοχείων της Ηπείρου βρίσκεται στο Νομό Ιωαννίνων (51,3%). Ακολουθεί ο Νομός Πρεβέζης με το 27 % των μονάδων και τελευταίοι έρχονται οι Νομοί Θεσπρωτίας και Άρτας με 17% και 4% αντίστοιχα στο σύνολο του ξενοδοχειακού δυναμικού της Ηπείρου. Αν δούμε όμως τον πίνακα που αφορά το έτος 1996 ο οποίος περιέχει και τον αριθμό των ενοικιαζόμενων δωματίων συμπεραίνουμε πως για το έτος αυτό στο σύνολο των καταλυμάτων υπερτερεί ο Νομός Πρεβέζης, έπειτα ο Νομός Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων και πάλι έχουμε τον Νομό Άρτας να εμφανίζει το χαμηλότερο ποσοστό στην κατάταξη τουριστικών υποδομών.
- Γενικά παρατηρούμε ότι με την πάροδο του χρόνου έχει αυξηθεί το δυναμικό των καταλυμάτων όλων των Νομών. Αντίστοιχη αύξηση παρατηρείται και σε ολόκληρη την χώρα, γεγονός που δείχνει μία τάση ανόδου του τουριστικού τομέα στη χώρα μας. Έχει όμως μεγάλη σημασία και η πληρότητα των καταλυμάτων αυτών.

Πίνακας Δ31: Δυναμικό Καταλυμάτων, έτος 1991

	Ξενοδοχειακό Δυναμικό		Κάμπινγκ		Ενοικιαζόμενα	
	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Θέσεις για σκηνές	Δωμάτια	Κλίνες
N. Ιωαννίνων	57	2.486	2	156	308	700
N. Άρτας	9	391	0	0	29	66
N. Θεσπρωτίας	28	1.385	4	245	718	1.535
N. Πρεβέζης	44	2.635	9	853	2.116	4.784
Π. Ηπείρου	138	6.897	15	1.254	3.171	7.085
Σύνολο Χώρας	6.991	459.297	330	31.811	133.251	287.542

Πηγή: ΕΟΤ Δ/νση Μελετών και Επενδύσεων

Πίνακας Δ32: Δυναμικό Καταλυμάτων, έτος 1996

	Ξενοδοχειακό Δυναμικό		Κάμπινγκ		Ενοικιαζόμενα	
	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Θέσεις για σκηνές	Δωμάτια	Κλίνες
N. Ιωαννίνων	65	2.887	1	70	673	1.514
N. Άρτας	7	332	0	0	45	99
N. Θεσπρωτίας	54	3.260	4	305	1.178	2.552
N. Πρεβέζης	35	1.997	10	804	3.645	8.119
Π. Ηπείρου	161	8.476	15	1.179	5.541	12.284
Σύνολο Χώρας	7.916	571.656	336	30.741	190.568	407.086

Πηγή: ΕΟΤ Δ/νση Μελετών και Επενδύσεων

Πίνακας Δ33: Δυναμικό Καταλυμάτων, έτος 2001

	Ξενοδοχειακό Δυναμικό		Κάμπινγκ	
	Μονάδες	Κλίνες	Μονάδες	Θέσεις για σκηνές
N. Ιωαννίνων	115	6.720	1	70
N. Άρτας	9	427	0	0
N. Θεσπρωτίας	38	2.140	6	457
N. Πρεβέζης	62	3.531	8	704
Π. Ηπείρου	224	12.818	15	1.231
Σύνολο Χώρας	8.329	606.330	364	31.471

Πηγή: ΕΟΤ Δ/νση Μελετών και Επενδύσεων

⇒ Τουριστική Κίνηση

Ένας πολύ σημαντικός δείκτης της τουριστικής κίνησης στην Περιφέρεια αποτελεί η πληρότητα των τουριστικών καταλυμάτων. Στον πίνακα Δ34 παρουσιάζονται τα ποσοστά πληρότητας. Με βάση αυτά μπορούμε να συμπεράνουμε:

- η πληρότητα των τουριστικών καταλυμάτων παρουσιάζει μια μικρή αύξηση στους Νομούς Αρτας και Θεσπρωτίας από το 1991 έως το 1996, ενώ κατά το 1999 παρατηρείται μικρή πτώση των ποσοστών (53,4 και 49,8% αντίστοιχα).
- τη μικρότερη πληρότητα παρουσιάζει ο Νομός Πρεβέζης για όλα τα έτη που μελετάμε, ενώ την μεγαλύτερη ο Νομός Αρτας (53,4% το έτος 1999).
- η πληρότητα στο σύνολο της Περιφέρειας παρουσιάζει μείωση από το 1991 (48%) έως το 1996 (43%). Γενικά τα ποσοστά πληρότητας της Περιφέρειας της Ηπείρου είναι χαμηλά (43,8% το 1999). Υψηλότερη κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες εμφανίζεται η πληροτητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων στο σύνολο της Χώρας.

Πίνακας Δ34

Μέση ετήσια πληρότητα στα πάσης φύσεως
ξενοδοχειακά καταλύματα

	1991	1996	1999
N. Ιωαννίνων	54,9	43,2	42,7
N. Αρτας	53,1	59,6	53,4
N. Θεσπρωτίας	43,9	50,7	49,8
N. Πρεβέζης	40,7	39,7	41,9
Π. Ηπείρου	48,7	43,9	43,8
Σύνολο Χώρας	59,6	55,5	63,5

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

Παρακάτω παρουσιάζεται η εξέλιξη της τουριστικής κίνησης στους Νομούς της

Περιφέρειας. Συγκεκριμένα τα στοιχεία αφορούν τον αριθμό των διανυκτερεύσεων στις ξενοδοχειακές μονάδες πάσης φύσεως των Νομών κατά τα έτη 1991 και 1996, ενώ για το έτος 1999 δεν είναι διαθέσιμα όλα τα αντίστοιχα στοιχεία αναλυτικά. Δεν περιλαμβάνονται τα ενοικιαζόμενα δωμάτια. Από την ανάγνωση του πίνακα,-προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Αρχικά πρέπει να παρατηρηθεί, ότι κατά τα έτη 1991 έως 1999 σημειώνεται αύξηση των διανυκτερεύσεων στο σύνολο της. Αντίθετα πτώση παρουσιάζει η συμμετοχή του ποσοστού των διανυκτερεύσεων σε εγκαταστάσεις καμπινγκ.

Οι πελάτες προτιμούν την διαμονή σε ξενοδοχεία παρά στα υπόλοιπα είδη τουριστικών καταλυμάτων. Η προτίμηση αυτή διαμορφώνεται αφενός από τη διάρθρωση της προσφοράς και αφετέρου από το εισοδηματικό επίπεδο και τις συνήθειες των τουριστών που επισκέπτονται την περιοχή.

Γενικά σε όλους τους Νομούς παρατηρείται μία αύξηση του αριθμού των διανυκτερεύσεων στο σύνολο των καταλυμάτων. Η Χώρα παρουσιάζει ακόμα ταχύτερους ρυθμούς αύξησης των διανυκτερεύσεων σε τουριστικές μονάδες.

Πίνακας 35

Διανυκτερεύσεις πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα

Είδος Καταλύματος	Έτη	Νομός Ιωαννίνων	Νομός Άρτας	Νομός Εεσπρωτίας	Νομός Πρεβέζης	Περιφέρεια Ηπείρου	Σύνολο Χώρας
Ξενοδοχεία	1991	378.327	59.057	72.495	178.630	688.509	17.951.985
	1996	345.639	47.657	102.709	198.722	694.727	43.022.965
	1999	0	0	0	0	0	0
Ξενώνες	1991	3.781	0	0	2.069	5.850	688.234
	1996	4.391	0	0	1.276	5.667	858.440
	1999	0	0	0	0	0	0
Επιπλωμένα διαμερίσματα	1991	3.375	0	3.740	3.006	10.121	2.254.177
	1996	1.381	0	2.292	3.677	7.350	2.872.086
	1999	0	0	0	0	0	0
Κόμπινγκ	1991	12.292	0	15.320	51.999	79.611	1.017.581
	1996	9.497	0	13.397	23.323	46.217	1.382.750
	1999	4.840	0	15.963	25.292	46.095	1.260.034
Κέντρα παραθερισμού, Οικοτροφεία	1991	0	0	0	0	0	727.834
	1996	0	0	0	0	0	526.138
	1999	0	0	0	0	0	0
Σύνολο	1991	397.775	59.057	91.555	235.704	784.091	22.639.811
	1996	360.908	47.657	118.398	226.998	753.961	48.662.379
	1999	448.832	65.181	105.589	270.743	890.345	60.256.902
Αναλογία ως προς τη Χώρα (%)	1991	1,8	0,3	0,4	1,0	3,5	
	1996	0,7	0,1	0,2	0,5	1,5	
	1999	0,7	0,1	0,2	0,5	1,5	

Πηγή: ΕΟΤ Δ/νση Μελετών και Επενδύσεων

Πίνακας 36

Διανυκτερεύσεις πελατών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα (%)

Είδος Καταλύματος	Έτη	Περιφέρεια Ηπείρου	Είδος/ Σύνολο Καταλυμάτων (%)
Ξενοδοχεία	1991	688.509	87,8
	1996	694.727	92,1
	1999	0*	0,0
Ξενώνες	1991	5.850	0,7
	1996	5.667	0,8
	1999	0	0,0
Επιπλωμένα διαμερίσματα	1991	10.121	1,3
	1996	7.350	1,0
	1999	0	0,0
Κάμπινγκ	1991	79.611	10,2
	1996	46.217	6,1
	1999	46.095	5,2
Σύνολο	1991	784.091	100,0
	1996	753.961	100,0
	1999	890.345	100,0

* Ο αριθμός των καταλυμάτων πλην των καμπινγκ το έτος 1999 είναι 844.128 που ισοδυναμεί με ποσοστό 95% περίπου σε σχέση με το σύνολο των καταλυμάτων της Περιφέρειας Ηπείρου.

⇒ Οικονομική Ανάλυση των ξενοδοχείων

Στους επόμενους πίνακες (Δ37, Δ38) παρουσιάζονται τα έσοδα που αποφέρουν τα τουριστικά καταλύματα (τουλάχιστον αυτά που είναι δηλωμένα στον ΕΟΤ) και οι τιμές που δηλώνουν οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις για τα δίκλινα δωμάτια σε όλες τις περιφέρειες της Χώρας.

Τα υψηλότερα έσοδα από διανυκτερεύσεις ανά ξενοδοχείο, παρουσιάζονται στην Αθήνα και τη Χαλκιδική. Τα έσοδα αυτά έρχονται σε συμφωνία με τους υψηλούς αριθμούς διανυκτερεύσεων που σημειώνονται στις περιοχές αυτές. Αντίθετα το χαμηλότερο μέσο έσοδο από διανυκτερεύσεις εμφανίζεται στη Στερεά Ελλάδα και ακολουθούν τα ξενοδοχεία των Κυκλαδων. Τα έσοδα της Περιφέρειας της Ήπειρου (37 εκατομ. δρχ) είναι από τα πιο χαμηλά σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα (60 εκατομ. δρχ).

Αντίστοιχα οι περιοχές που παρουσιάζουν αυξημένες κατά μέσο όρο τιμές στα δίκλινα δωμάτια είναι η Αθήνα, οι Σποράδες και οι Κυκλαδες. Η Ήπειρος παρουσιάζει σχετικά αυξημένες τιμές (13.700 δρχ) σε σχέση με τον μέσο όρο της υπόλοιπης χώρας (11.000 δρχ).

Πίνακας Δ37

Τιμές Δίκλινων Δωματίων κατά Περιφέρεια, 1998

(σε χιλιάδες δραχμές)

Περιφέρεια	Μέση Τιμή	Μέγιστη Τιμή	Ελάχιστη Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Στερεά Ελλάδα	8,4	17,0	4,0	2,8
Αττική (εκτός Αθήνας)	11,9	31,0	6,0	6,2
Αθήνα	14,0	40,0	3,0	9,7
Ηπειρος	13,7	30,0	5,0	6,4
Θεσσαλονίκη	11,2	18,0	6,0	4,5
Χαλκιδική	10,7	22,5	1,0	5,3
Πιερία	7,8	20,0	3,0	4,1
Μακεδονία (υπόλοιπο)	8,3	18,0	3,0	3,8
Πελοπόννησος	10,7	24,0	3,5	4,6
Θεσσαλία	13,8	30,0	1,0	8,2
Θράκη	11,0	14,0	8,0	2,6
Βόρειο Αιγαίο	9,3	18,0	2,8	4,3
Κρήτη	11,0	48,0	1,6	7,3
Κυκλαδες	15,0	68,0	1,2	11,8
Δωδεκάνησα	8,9	30,0	2,0	5,4
Ιόνιοι Νήσοι	10,6	22,0	2,5	4,2
Σποράδες	15,3	20,0	10,0	7,7
Σύνολο Χώρας	11,0	68,0	1,0	7,0

Πηγή: Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός, ΙΤΕΠ 2001

Πίνακας Δ38

**Έσοδα από Διανυκτερεύσεις κατά Περιφέρεια,
1998**

(σε εκαταμμύρια δραχμές)

Περιφέρεια	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση
Στερεά Ελλάδα	20	71
Αττική (εκτός Αθήνας)	119	240
Αθήνα	183	335
Ηπειρος	37	45
Θεσσαλονίκη	33	42
Χαλκιδική	124	334
Πιερία	46	189
Μακεδονία (υπόλοιπο)	30	74
Πελοπόννησος	47	104
Θεσσαλία	51	134
Θράκη	85	82
Βόρειο Αιγαίο	45	76
Κρήτη	58	104
Κυκλαδες	23	28
Δωδεκάνησα	92	309
Ιόνιοι Νήσοι	68	171
Σποράδες	58	80
Σύνολο Χώρας	60	177

5.7.3 Συμπεράσματα- Προτάσεις

Απαραίτητη κρίνεται η αντικατάσταση και ο εκσυγχρονισμός υλικών και μηχανημάτων, η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και όσες λειτουργικές παρεμβάσεις μπορεί να αποτελέσουν παράγοντες για την αναβάθμιση των υπηρεσιών ανός ξενοδοχείου και την καλύτερη αποδοτικότητα της επιχείρησης.

Γενικά η ζήτηση για ξενοδοχεία της πόλης (Ιωάννινα) παραμένει σχετικά σταθερή σε όλη τη διάρκεια του έτους, ενώ η ζήτηση για τα ξενοδοχεία που είναι εγκαταστημένα σε τόπους παραθερισμού (παραλιακή Θεσπρωτία και Πρέβεζα) υφίσταται περισσότερο τους καλοκαιρινούς μήνες. Το πρόβλημα αυτό της εποχικής λειτουργίας των ξενοδοχείων οφείλεται στο πρότυπο

του παραθεριστικού - θαλάσσιου τουρισμού που κυριαρχεί στη χώρα μας. Το φαινόμενο της εποχικότητας μπορεί να αντιμετωπιστεί με μια περιφερειακή πολιτική που θα ευνοεί την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τέτοιες μορφές αποτελούν ο ιαματικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός και ο χειμερινός τουρισμός. Η Περιφέρεια της Ηπείρου διαθέτει ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα (πλούσιο φυσικό περιβάλλον με μεγάλη ποικιλία και εναλλαγές καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, μουσεία κλπ) που της επιτρέπει να αναπτυχθεί τουριστικά, χωρίς απαραίτητα να βασίζεται στο μοντέλο του παραθεριστικού τουρισμού.

Τέλος είναι αναγκαία η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού των ξενοδοχείων στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Εξάλλου το τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης προβλέπει ένα σημαντικό ποσό (530 δις δραχμές για ολόκληρη τη χώρα) για την ολοκλήρωση σημαντικών έργων υποδομής, τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος. Οι περισσότερες παρεμβάσεις αφορούν στη βελτίωση της ξενοδοχειακής υποδομής (αναβάθμιση 165.000 κλινών και ενίσχυση 12.500 μικρομεσαίων επιχειρήσεων). Κρίνεται αναγκαία από την πλευρά του κράτους μιας περιφερειακής πολιτικής που θα προωθήσει τον τουριστικό κλάδο ως μέσο άμβλυνσης των περιφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Η πολιτική αυτή θα πρέπει να λαμβάνει υπόψην το νέο επιχειρησιακό περιβάλλον που δημιουργούν η ένταξη της χώρας μας στο ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 στην Αθήνα (το κύρος και η προβολή της χώρας μας θα προσελκύσει επισκέπτες τα επόμενα χρόνια σε ολόκληρη την Ελλάδα) και το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Συμπεράσματα και Κρατική Παρεμβατική Αναπτυξιακή Πολιτική για την Περιφέρεια της Ηπείρου.

Η παρούσα κατάσταση στην Περιφέρεια της Ηπείρου σκιαγραφείται δυσοίωνη. Κρίνεται απαραίτητη η ώθηση της ανάπτυξης της Περιφέρειας, με μέτρα που θα συμβάλλουν αποφασιστικά στην βελτίωση της οικονομίας, την δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας και την συγκράτηση αλλά και αύξηση του ντόπιου πληθυσμού και κυρίως των νέων. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι με την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων (κυρίως των ορεινών περιοχών) θα μειωθεί η μετανάστευση προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και θα αυξηθεί το επίπεδο γεννητικότητας.

Προκειμένου να ακμάσει η Περιφέρεια, θα πρέπει να γίνει κατάλληλη εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που διαθέτει και παράλληλα με τη λήψη σωστών μέτρων να εξαλειφθούν τα μειονεκτήματα, που είναι υπεύθυνα για την υποβάθμισή της.

Τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα που χαρακτηρίζουν την Περιφέρεια είναι:

- Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας και οι δυνητικές δυνατότητες ανάπτυξης (πύλη διασύνδεσης με τη Δυτική Ευρώπη, κυρίως μέσω του λιμένα της Ηγουμενίτσας στον οποίο απολήγει η Εγνατία Οδός).
- Η παρουσία των Ιωαννίνων και των λοιπών αστικών σχηματισμών στον ευρύτερο χώρο (διοικητικά – εμπορικά κέντρα - κέντρα εκπαίδευσης - περιθαλψης) και οι δυνατότητες ανάπτυξης τους (Περιφερειακός – Διακρατικός Πόλος Ανάπτυξης).
- Η λειτουργία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του ΤΕΙ Ηπείρου που μπορούν να αποτελέσουν βασικούς φορείς παραγωγής Ε&Τ, και διάχυσης καινοτομικών δραστηριοτήτων στο Περιφερειακό παραγωγικό κύκλωμα.
- Το πλούσιο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Παράλληλα, υπάρχουν και σημαντικά μειονεκτήματα τα οποία αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες στην αναπτυξιακή διαδικασία:

- ♦ Η γεωγραφική απομόνωση από την υπόλοιπη χώρα (κυρίως λόγω του ορεινού όγκου της Πίνδου).
- ♦ Ο βαθμός ορεινότητας (η γεωργική γη καλύπτει μόλις το 14,1% της συνολικής έκτασης και το 67% της γεωργικής γης είναι ορεινή και ημιορεινή).
- ♦ Το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης (το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κομισιόν)
- ♦ Οι έντονες ενδονομαρχιακές ανισότητες και η απομόνωση των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών.
- ♦ Η ανεπάρκεια των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών συνδέσεων.

Όπως αναφέρεται στο Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-06 της Ελληνικής Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, γενικός αναπτυξιακός στόχος της Περιφέρειας της Ήπειρου είναι η ευρύτερη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η θέση της Περιφέρειας, αλλά και ο πολιτιστικός και φυσικός πλούτος της για έξοδο από την απομόνωση.

Ο γενικός αυτός στόχος αναλύεται στους εξής κύριους στρατηγικούς στόχους:

1. Αναπτυξιακή αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών που καθιστούν την Περιφέρεια «Δυτική Πύλη» για τη Βόρεια Ελλάδα.

Η διασύνδεση της Εγνατίας και του Δυτικού Άξονα με τα οικονομικά κέντρα της Περιφέρειας, η δημιουργία κατάλληλων συμπληρωματικών υποδομών για την εξυπηρέτηση των διερχομένων, η ανάπτυξη εμπορευματικών και επιβατικών υποδομών στο νέο λιμάνι της Ηγουμενίτσας έχουν σαν αποτέλεσμα την παροχή οργανωμένων χώρων ανάπτυξης νέων

δραστηριοτήτων στην Ηγουμενίτσα και τη δημιουργία νέων τουριστικών προορισμών.

2. Ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων και των υπολοίπων αστικών συγκροτημάτων ως Περιφερειακών – Διακρατικών Κέντρων Ανάπτυξης.

Ο στόχος αυτός αναδεικνύει τα Ιωάννινα και τις λοιπές πρωτεύουσες των Νομών ως κέντρα υπηρεσιών, Έρευνας – Επιστημών – Παραγωγής και εφαρμογής καινοτομίας, εμπορίου και αναψυχής για την Ήπειρο, την ευρύτερη περιοχή και τη Νότιο Αλβανία. Επιτυγχάνεται με την ενίσχυση των φορέων που υποστηρίζουν αυτό το ρόλο, με πολεοδομικές παρεμβάσεις για την υποδοχή των αυξημένων δραστηριοτήτων, αστικές υποδομές και ολοκλήρωση των μεταφορικών και επικοινωνιακών συνδέσεων.

3. Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της υπαίθρου-αξιοποίηση των νέων προοπτικών της Ηπείρου στις παράκτιες περιοχές.

Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός παρεμβάσεων και καινοτομικών δράσεων, μπορεί να τροφοδοτήσει την ύπαιθρο της Ηπείρου με τον άνεμο της αναπτυξιακής δυναμικής. Η παράλληλη στήριξη της παραγωγής τοπικών παραδοσιακών προϊόντων στη γεωργία και κτηνοτροφία πέραν της δημιουργίας εισοδήματος είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της ισορροπίας και αυθεντικότητας των ορεινών και μειονεκτικών κοινοτήτων.

Επίσης ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα και διαφοροποιείται η οικονομία των πεδινών και παράκτιων περιοχών.

Η τόνωση της εξωστρέφειας του πρωτογενή τομέα απαιτεί δράσεις εκσυγχρονισμού, ήτοι αναδιάρθρωσης καλλιεργειών, διαχείρισης υδάτινων πόρων και κυρίως πιστοποίησης ποιότητας, τυποποίησης και κατάλληλων δομών μεταποίησης και εμπορίας.

4. Αξιοποίηση του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου της Περιφέρειας για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Η αυξημένη δυνατότητα πρόσβασης μέσω του Δυτικού Άξονα σε συνδυασμό με τους ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς πόρους της περιοχής μπορεί να υποστηρίξει μια στρατηγική σταδιακής αύξησης του μεριδίου της στην τουριστική αγορά. Η αύξηση των σύγχρονων καταλυμάτων, η αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών(πχ εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων), ο εμπλουτισμός της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος(πχ εναλλακτικές μορφές τουρισμού), ο στόχος μείωσης της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας, η ενίσχυση της προβολής, η εκπαίδευση και κατάρτιση είναι δράσεις βασικής προτεραιότητας του Προγράμματος.

Σημαντικά στοιχεία της τουριστικής αυτής ανάπτυξης θα είναι:

- ρ Η αναβάθμιση της ποιότητας των υπαρχόντων τουριστικών καταλυμάτων και των παρεχόμενων συνοδευτικών υπηρεσιών, με στόχο την προσέλκυση τουριστών υψηλότερων εισοδημάτων.
- ρ Η διάθεση για επενδύσεις σε νέες κλίνες θα πραγματοποιείται με βάση τα δεδομένα των φυσικών, περιβαλλοντικών, πολεοδομικών και κοινωνικών αντοχών των τουριστικών περιοχών.
- ρ Η δημιουργία, συμπλήρωση και αναβάθμιση υποστηρικτικών υποδομών (τουριστικά αγκυροβόλια) και η προώθηση ιδιωτικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την ανάπτυξη των διαφόρων μορφών τουρισμού .
- ρ Η οργανωμένη με σύγχρονους τρόπους επικοινωνίας και προβολής προώθηση του τουριστικού προϊόντος.

5. Ενθάρρυνση της δημιουργίας, εισαγωγής και αξιοποίησης Καινοτομικών Δράσεων

Η σύνδεση της παραγωγής με την επιστημονική γνώση, η ενθάρρυνση της αξιοποίησης νέων μεθόδων σε όλους τους τομείς, ήτοι στην τεχνολογία, στην βιομηχανία, στην εμπορία, στον τουρισμό, στην γεωργία, στην κοινή αφέλεια, στην δημόσια υγεία, στις διοικητικές διαδικασίες, στην εκπαίδευση κ.α. αναμένεται να δώσουν την ώθηση για την ανάπτυξη της περιφέρειας.

Το Επιστημονικό – Τεχνολογικό δυναμικό της Περιφέρειας όπως και κατά την Προγραμματική Περίοδο υλοποίησης του Β' ΚΠΣ, έτσι και τώρα θα αποτελέσει σημαντικό παράγοντα στην πραγματοποίηση των φιλόδοξων στόχων του Σχεδίου Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, το ΤΕΙ Ηπείρου, Αναπτυξιακές Εταιρίες, Ενδιάμεσοι Φορείς, Επιστημονικοί Φορείς, Ιδιωτικοί Φορείς κλπ.

6. Εναρμόνιση των παρεμβάσεων στην Κοινοτική Νομοθεσία αναφορικά με το περιβάλλον

Βασική προτεραιότητα για την περίοδο 2000-2006 είναι να εναρμονιστεί η Περιφέρεια όπως και η χώρα, με την Κοινοτική Νομοθεσία(Οδηγίες 271/91 για τα απόβλητα, 889/91 για τα επικίνδυνα απορρίμματα, 31/99 για τους ΧΥΤΑ, 442/75 όπως έχει τροποποιηθεί με την 156/97 για τα στερεά απόβλητα και την οδηγία πλαισιο για τα νερά του Σεπτεμβρίου 2000) και τις διεθνείς υποχρεώσεις όσον αφορά στην αειφόρο ανάπτυξη. Η σχετική παρέμβαση αφορά τόσο στην φυσική και πολιτιστική κληρονομιά όσο και το δομημένο περιβάλλον, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά συγκροτήματα.

7. Εξασφάλιση κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού προσαρμοσμένου στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται για την Ήπειρο.

Οι νέες δραστηριότητες που προαναφέρθηκαν απαιτούν ιδιαίτερες δεξιότητες οι οποίες πρέπει να αποκτηθούν από το εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας. Με δεδομένο το σημαντικό αριθμό οικονομικών μεταναστών και την αύξηση του ενεργού πληθυσμού που αυτός συνεπάγεται, η αντιμετώπιση της ανεργίας στηρίζεται στην υποστήριξη της γεωργίας για την διατήρηση των θέσεων απασχόλησης και στην ταχεία αύξηση των θέσεων απασχόλησης, κυρίως στον τριτογενή τομέα.

Οι στόχοι κατά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

ρ Πρωτογενής τομέας

Διαφοροποίηση της παραγωγής προς τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, τα προϊόντα ονομασίας προέλευσης κ.ά.

Βελτίωση και πιστοποίηση της ποιότητας, τυποποίηση και ο εκσυγχρονισμός των δομών εμπορίας και μεταποίησης.

Προστασία και αξιοποίηση των φυσικών πόρων με ιδιαίτερη έμφαση στην ορθολογική διαχείριση των βοσκοτόπων.

Ανανέωση του ανθρώπινου δυναμικού του τομέα.

ρ Μεταποίηση και ΜΜΕ

Προσέλκυση επενδύσεων για νέες μονάδες με στόχο την αξιοποίηση των νέων μεταφορικών συνδέσεων που σε μεγάλο βαθμό αίρουν την απομόνωση της περιφέρειας. Αναπλήρωση απωλειών από την εγκατάσταση επιχειρήσεων στην Αλβανία λόγω του χαμηλού εργατικού κόστους.

Στήριξη των ΜΜΕ για την ανάπτυξη εξαγωγικού προσανατολισμού, την καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής και την κατοχύρωση της θέσης τους στην ανερχόμενη αγορά.

ρ Τριτογενής τομέας

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι εμπορευματικές και μεταφορικές υπηρεσίες, η υγεία και εκπαίδευση και οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες αναμένεται να αποτελέσουν τις προωθητικές δραστηριότητες του τομέα. Στους κλάδους αυτούς θα επιδιωχθεί η ταχεία αύξηση της απασχόλησης, η προσαρμογή των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και η παροχή των αναγκαίων υποστηρικτικών υποδομών.

Ανάπτυξη μέσω των ΠΕΠ

Πολλοί από τους στόχους αυτούς άρχισαν να πραγματοποιούνται χάρη στην οικονομική στήριξη που παρέχουν τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης. Πρόκειται για ένα πολύ

ισχυρό εργαλείο που μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, τον εκσυγχρονισμό. Η Ελλάδα εξασφάλισε σημαντικούς πόρους, που θα της επιτρέψουν να προσεγγίσει τις οικονομίες και το βιοτικό επίπεδο των άλλων χωρών της Ε.Ε και να αντιμετωπίσει μείζονα προβλήματα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Όσον αφορά το προηγούμενο ΠΕΠ Ήπείρου η εγκεκριμένη Δημόσια Δαπάνη για την περίοδο 1994 - 99 ήταν 376,1 εκ. EURO.

Οι πόροι που διετέθησαν την περίοδο 1994-99 αφορούσαν όλους τους τομείς παρέμβασης. Κυρίως κατευθύνθηκαν σε δύο βασικές κατηγορίες: στους τομείς μεταφορικών υποδομών και υποδομών της ποιότητας ζωής.

Με τις παρεμβάσεις στον τομέα των μεταφορικών υποδομών δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας. Η ολοκλήρωση των μεγάλων έργων (Εγνατία Οδός, Λιμάνι Ηγουμενίτσας) και οι παρεμβάσεις για την επόμενη προγραμματική περίοδο (Δυτικός Άξονας, Ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου) θα ολοκληρώσουν αυτό τον στόχο και θα μετατρέψουν την Ήπειρο σε βασική πύλη της Βόρειας Ελλάδας προς την Δυτική Ευρώπη μέσω του λιμανιού της Ηγουμενίτσας και προς την Βαλκανική μέσω της ενίσχυσης των Ιωαννίνων και της μετατροπής του σε Περιφερειακό – Διακρατικό Πόλο Ανάπτυξης.

Παράλληλα οι ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές έχουν πλέον καλύτερη πρόσβαση στα αστικά κέντρα και στα δίκτυα μεταφορών, ενώ με τις παρεμβάσεις στις τεχνικές και κοινωνικές υποδομές έχει βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής των κατοίκων. Χρειάζονται όμως ακόμα πολλές βελτιώσεις.

Στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης και της ανάπτυξης των ορεινών όγκων, κρίνεται ικανοποιητική η υλοποίηση των έργων, ενώ ο τομέας βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, κρίνεται προβληματικός.

Όσον αφορά τους ανθρώπινους πόρους, τα κατασκευαστικά έργα εκπαιδευτικής υποδομής βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο υλοποίησης, σε αντίθεση με τις δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης που παρουσιάζουν σχετική καθυστέρηση, κυρίως λόγω θεσμικών και νομικών προβλημάτων.

Η προσπάθεια για ανάπτυξη της Χώρας συνεχίζεται τώρα μέσα από τους Άξονες Προτεραιότητας και τα Μέτρα τα οποία συγκροτούν τα ΠΕΠ 2000-06.

Με βάση τα ανωτέρω, το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) της Περιφέρειας Ηπείρου συγκροτείται από πέντε Άξονες Προτεραιότητας:

- **Άξονας 1:** Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πόλης της Ευρώπης για την Βόρειο Ελλάδα - Αξιοποίηση του πλεονεκτήματος των μεγάλων έργων μεταφορών .
- **Άξονας 2:** Ενίσχυση των αστικών υποδομών και Υπηρεσιών.
- **Άξονας 3:** Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας-Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.
- **Άξονας 4:** Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαίθρου
- **Άξονας 5:** Υποστήριξη και Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.
- **Άξονας 6:** Τεχνική Βοήθεια

Χρηματοδοτικό σχήμα ΠΕΠ Ηπείρου 2000-06

1	ΕΤΠΑ	324.700.002
2	ΕΓΤΠΕ	79.384.617
3	ΕΚΤ	31.900.309
4=1+2+3	Σύνολο Κοινοτικής Συμμετοχής	435.984.928
5	Σύνολο Εθνικής Συμμετοχής	145.328.309
6=4+5	Δημόσια Δαπάνη	581.313.237
7	Σύνολο Ιδιωτικής Συμμετοχής	98.700.000
8=6+7	Συνολικό κόστος	680.013.237

Τέλος στον πίνακα που ακολουθεί περιλαμβάνονται όλα τα υποπρογράμματα του ΠΕΠ Ηπείρου με τα μέτρα τους, το ύψος των οικονομικών εισφορών που αντιστοιχούν σε κάθε υποπρόγραμμα και μέτρο, καθώς και οι πηγές χρηματοδότησης και οι τομείς που πρόκειται να απορροφήσουν τα κονδύλια αυτά.

ΠΕΠ III ΗΠΕΙΡΟΥ

Ποσά σε Ευρώ	Τίτλος	Αιγαίνων Δαπανή	%	Ιδ. Συμμ.	Συνολ. Κοστος	%	ΕΤΠΑ	ΕΤΠΗ-Ε	ΕΚΤ	Μεταφ.- ΗΕΗ	Μεταφ. - ΥΠΕΧΩΔΑ Ε	Εκκαι- δευση	Κατάρ- τιση/ Απασχό- ληση	Υγεία/ Πρό-νοια	Γεωργία/ Αλιεία	Τουρι-σμός	Πολιτι- σμός	Περι- βάλλον	Μετα- ποίηση/ Υπη-ρεσίες	Έρευνα/ Τεχνο- λογία	Εφαρ- μογή	
A1	Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πόλης της Ευρώπης για την Βόρειο Ελλάδα - Αναπτυξιακή αξιοποίηση του πλεονεκτήματος και των μεγάλων έργων μεταφορών	166.652.336	28,66	52.036.000	218.688.336	32,16				35.252.336	94.000.000	0	0	0	0	0	0	0	26.407.100	10.992.900	0	
M1.1	Υποδομές Μεταφορών	129.252.336	22,23	18.686.000	147.938.336	21,76	129.252.336			35.252.336	94.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M1.2	Επέκταση των υποδομών και Εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων	21.407.100	3,683	18.239.400	39.646.500	5,83	21.407.100			0	0	0	0	0	0	0	0	0	21.407.100	0	0	
M1.3	Ανάπτυξη και προώθηση της Καινοτομίας	15.992.900	2,751	15.110.600	31.103.500	4,57	15.992.900			0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.000.000	10.992.900	0	
A2	Ενίσχυση των αστικών υποδομών και υπηρεσιών	87.708.000	15,09	1.277.000	88.985.000	13,09				30.388.800	0	28.228.100	3.000.000	16.290.200	0	0	0	0	9.800.900	0	0	
M2.1	Αστικές υποδομές-Περιβάλλον (Υδρεύσεις, ανάδειξη περιοχών κλπ)	23.800.000	4,094	1.277.000	25.077.000	3,69	23.800.000			18.417.600	0	0	0	0	0	0	0	0	5.382.400	0	0	
M2.2	Υποδομές Υγείας-Πρόνοιας-Εκπαίδευσης	47.453.000	8,163	0	47.453.000	6,98	47.453.000			2.934.700	0	28.228.100	0	16.290.200	0	0	0	0	0	0	0	
M2.3	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης, σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - ΕΤΠΑ	13.455.000	2,315	0	13.455.000	1,98	13.455.000			9.036.500	0	0	0	0	0	0	0	0	4.418.500	0	0	
M2.4	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας - EKT	3.000.000	0,516	0	3.000.000	0,441			3.000.000	0	0	0	3.000.000	0	0	0	0	0	0	0		
A3	Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας - Προστασία ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων	74.775.000	12,86	16.610.000	91.385.000	13,45				0	0	0	0	0	0	27.749.000	33.995.000	13.031.000	0	0	0	
M3.1	Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος(Διαχείρηση στερεών αποβλήτων κλπ.)	13.031.000	2,242	0	13.031.000	1,92	13.031.000			0	0	0	0	0	0	0	0	13.031.000	0	0		
M3.2	Ενίσχυση των υποδομών και της επιχειρηματικότητας-ανταγωνιστικότητας στον τριτογενή τομέα, αξιοποίηση φυσικών πόρων	24.915.000	4,286	16.610.000	41.525.000	6,11	24.915.000			0	0	0	0	0	0	24.915.000	0	0	0	0	0	
M3.3	Ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων	33.995.000	5,848	0	33.995.000	5,00	33.995.000			0	0	0	0	0	0	0	33.995.000	0	0	0	0	
M3.4	Μηχανισμοί υποστήριξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος(διαδίκτυο, τουριστικός οδηγός, συμμετοχή σε εκθέσεις κλπ.)	2.834.000	0,488	0	2.834.000	0,42	2.834.000			0	0	0	0	0	0	2.834.000	0	0	0	0	0	

Ποσά σε Ευρώ	Τίτλος	Δημόσια Δαπάνη	%	16. Σεμεί.	Συνολ. Κόστος	%	ΕΤΠΑ	ΕΙΤΠΕ-Ε	ΕΚΤ	Μετοφ.-ΠΕΠ	Μετοφ.-ΥΗΕΝΩΔΑ Ε	Εκπαιδύηση	Κατάρτιση/ Απασχόληση	Υγεία/ Πρό-νοια	Γεωργία/ Αλιεία	Τουρι-σμός	Πολιτι-σμός	Περι-βάλλον	Μετα-ποιηση/ Υπη-ρεσίες	Έρευνα/ Τεχνο-λογία	Εφαρ-μογή
A4	Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου	209.261.156	36,0	28.777.000	238.038.156	35,0				66.991.000	0	9.778.800	2.000.000	6.374.200	117.035.156	0	0	7.082.000	0	0	0
M4.1	Διαχείριση ιδιαίτερων πόρων - Έγγειες βελτιώσεις	42.389.956	7,292	0	42.389.956	6,23		42389956			0	0	0	0	42.389.956	0	0	0	0	0	0
M4.2	Ανάπτυξη της δασοπονίας και αειφόρος διαχείριση δασικών οικοσυστημάτων	14.164.000	2,437	0	14.164.000	2,08		14164000			0	0	0	0	14.164.000	0	0	0	0	0	0
M4.3	Επενδύσεις στη γεωργική εκμεταλλεύσεις-Προβολή τοπικών προϊόντων	25.496.200	4,386	23.535.000	49.031.200	7,21		25496200			0	0	0	0	25.496.200	0	0	0	0	0	0
M4.4	Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδιασμό με τη γεωργία, τη δασοπονία, τη διατήρηση του τοπίου και τις συνθήκες εκτροφής ζώων	4.675.000	0,804	2.834.000	7.509.000	1.104		4675000			0	0	0	0	4.675.000	0	0	0	0	0	0
M4.5	Παρεμβάσεις σε επίπεδο αγροτικής γης-Αναδαμνούσες βελτιώσεις-Γεωργική υποδομή	14.730.000	2,534	0	14.730.000	2,17		14730000			0	0	0	0	14.730.000	0	0	0	0	0	0
M4.6	Ανακαίνηση και ανάπτυξη των οικισμών, προστασία και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς	1.841.000	0,317	0	1.841.000	0,27	0	1841000			0	0	0	0	1.841.000	0	0	0	0	0	0
M4.7	Στήριξη της επιχειρηματικότητας στις ορεινές περιοχές- Καινοτομικές δράσεις	2.408.000	0,414	2.408.000	4.816.000	0,71		2408000			0	0	0	0	2.408.000	0	0	0	0	0	0
M4.8	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης περιοχών στην ύπαιθρο με συγκροτημένες και συνεκτικές δράσεις	20.113.000	3,459	0	20.113.000	2,96	20.113.000			16.000.000	0	4.113.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M4.9	Παρεμβάσεις στην αλιεία	11.331.000	1,949	0	11.331.000	1,67	11.331.000			0	0	0	0	0	11.331.000	0	0	0	0	0	0
M4.10	Υποδομές μεταφορών στην ύπαιθρο	50.991.000	8,77	0	50.991.000	7,50	50.991.000			50.991.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M4.11	Ενίσχυση των υποδομών Υγείας - Πρόνοιας - Εκπαίδευσης στην ύπαιθρο	12.040.000	2,071	0	12.040.000	1,77	12.040.000			0	0	5.665.800	0	6.374.200	0	0	0	0	0	0	0
M4.12	Ανάδειξη του Φυσικού και Λοιμώμενού περιβάλλοντος	7.082.000	1,218	0	7.082.000	1,04	7.082.000			0	0	0	0	0	0	0	0	7.082.000	0	0	0
M4.13	Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις μικρής κλίμακας ΕΚΤ στα τοπικές ζώνες των αγροτικών χώρων.	2.000.000	0,3	0	2.000.000	0,3		2.000.000	0	0	0	2.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A5	Υποστήριξη και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	37.109.000	6,383	0	37.109.000	5,46				0	0	0	37.109.000	0	0	0	0	0	0	0	0
M5.1	Ανάπτυξη της γνωστικίας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας-Προώθηση της ισότητας των δύο φύλων	16.573.000	2,851	0	16.573.000	2,44		16.573.000	0	0	0	16.573.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M5.2	Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	6.731.891	1,272	0	6.731.891	2,28		6.731.891	0	0	0	15.536.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M5.3	Τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης	13.804.109	0,86	0	13.804.109	0,74		13.804.109	0	0	0	5.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A6	Τεχνική Βοήθεια	5.807.745	0,998	0	5.807.745	0,85				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.807.745
M6.1	Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ	5.241.000	0,901	0	5.241.000	0,77	5.241.000			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.241.000
M6.2	Τεχνική Βοήθεια ΕΚΤ	424.745	0,073	0	424.745	0,06		424.745	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	424.745
M6.3	Τεχνική Βοήθεια ΕΙΤΠΕ	142.000	0,024	0	142.000	0,02	142.000			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	142.000
	Σύνολο	581.313.237	99,9	98.700.000	680.013.237	100,0	432.933.336	105.846.156	42.533.745	132.632.136	94.000.000	38.006.900	42.109.000	22.664.400	117.035.156	27.749.000	33.995.000	29.913.900	26.407.100	10.992.900	5.807.745

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Heilbroner, R., Thurow, L. (1983).** *Για την κατανόηση της Μακροοικονομικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Βογιατζάκης, Σ. και Λύτρα, Α. (2003).** 12 μαύρες πρωτιές στην οικονομία, την παιδεία, το περιβάλλον, τις νέες τεχνολογίες και τις κακές συνήθειες, *Εφημερίδα ΤΟ ΕΘΝΟΣ*, 26.5.2003.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1981).** *Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού και Κατοικιών.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1991).** *Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού και Κατοικιών.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (2001).** *Πραγματικός Πληθυσμός της Ελλάδος.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1998).** *Στοιχεία Μεταναστευτικής Κίνησης, 1980-1998.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (2002).** *Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Β' τρίμηνο 2002.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1994).** *Περιφερειακοί Λογαριασμοί (ΑΕΠ), έτη 1970-1994.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1995).** *Μητρώο Επιχειρήσεων ανά τετραψήφια ανάλυση. Στοιχεία σε σύνολο χώρας και νομούς.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1981).** *Ετήσια Βιομηχανική Έρευνα.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1991).** *Ετήσια Βιομηχανική Έρευνα.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1981).** *Καταστήματα απασχολούντα 20 άτομα και άνω. Γεωγραφικά Διαμερίσματα και Νομοί.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1991).** *Καταστήματα απασχολούντα 20 άτομα και άνω. Γεωγραφικά Διαμερίσματα και Νομοί.*

- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1981).** *Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1991).** *Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (1994).** *Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας.*
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (2000).** *Απογραφή Γεωργίας - Κτηνοτροφίας, προσωρινά αποτελέσματα.*
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (1991).** *Τουριστική Κίνηση.*
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (1996).** *Τουριστική Κίνηση.*
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (1999).** *Τουριστική Κίνηση.*
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2002).** *Τουριστική Κίνηση, ειδική ενημερωτική έκδοση.*
- Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (1999).:** Αγροτική Περιφερειακή Ανάπτυξη. *ΙΣΤΑΜΕ*, Μάϊος- Νοέμβριος 1998, 13-60.
- Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (2001).** *Ελληνική Οικονομία και Τουρισμός*, Τεύχος 11, 88-93.
- Κωστάκη, Α. (1999).** *Δημομετρία*, Εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα.
- Πανάρετου Ι. και Ξεκαλάκη Ε. (1997).** *Εισαγωγή στη Στατιστική Σκέψη*, Τόμος I, Αθήνα.
- Πανάρετου Ι. και Ξεκαλάκη Ε. (2000).** *Εισαγωγή στη Στατιστική Σκέψη*, Τόμος II, Αθήνα.
- Παπαδασκαλόπουλος, Α. (1995).** *Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Παπαδασκαλόπουλος, Α. (1995).** *Πρότυπα και πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Σακέλλης, Γ. (1993). *Πληθυσμός και εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα.

Σαραντοπούλου, Κ. (2003). Η Ήπειρος φτωχότερη περιφέρεια της Ε.Ε., *Εφημερίδα ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ*, 31.1.2003.

Σούλης, Ν.Β., (1994). *To κλίμα της Ηπείρου*, Ιωάννινα.

<http://www.ypan.gr>.

<http://www.minagric.gr>.

<http://www.mnec.gr>.

<http://www.minenv.gr>.

<http://www.statistics.gr>

<http://www.eot.gr>